

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİNDE
WEB 2.0 ARAÇLARI İLE DESTEKLENEN YARATICI DRAMA
YÖNTEMİNİN AKADEMİK BAŞARI VE TUTUMA ETKİSİ**

Zehra ÜÇEL

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU

YOZGAT- 2022

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

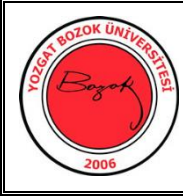
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİNDE
WEB 2.0 ARAÇLARI İLE DESTEKLENEN YARATICI DRAMA
YÖNTEMİNİN AKADEMİK BAŞARI VE TUTUMA ETKİSİ**

Zehra ÜÇEL

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU

YOZGAT- 2022

**YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU**

T.C.

**YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan eder, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İMZA

Zehra ÜÇEL

...../...../.....

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi

Zehra ÜÇEL

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU
2022, xvii+127 Sayfa

Bu araştırma, İlkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram ve kazanımların öğretiminde yaratıcı drama yönteminin Web 2.0 araçları ile desteklenerek uygulanmasının öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, karma araştırma yöntemi desenlerinden iç içe gömülü deneysel desen doğrultusunda tasarlanmıştır. Araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Yozgat il merkezinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim gören 26’sı deney grubunu, 27’si kontrol grubunu oluşturan 53 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Akademik Başarı Testi”, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Tutum Ölçeği” ve yansıtma raporları ile toplanmıştır. Uygulamada, 10 hafta boyunca kontrol grubu öğrencileri mevcut öğretim programı doğrultusunda öğrenim görürken, deney grubu öğrencileriyle Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama etkinlikleri ile dersler gerçekleştirilmiştir. Nicel veriler bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA ile nitel veriler ise içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel bulguları doğrultusunda deney gurubu öğrencileri ve kontrol gurubu öğrencilerinin akademik başarı puanları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Derse yönelik öğrenci tutumlarının bulgularında ise zaman değişkeni açısından istatistiksel olarak bir farklılık bulunurken, yöntem değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Nitel verilerin bulgularına göre deney grubu öğrencileri deneysel işlem sürecinde çok eğlendiklerini, yaratıcı drama etkinliklerini çok sevdiklerini, Web 2.0 araçları ile yapılan etkinlikleri yararlı bulduklarını ve insan haklarına yönelik birçok bilgi öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarından hareketle İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi eğitiminde öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumlarına katkı sağlamak amacıyla Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminden faydalanılabilir.

ANAHTAR KELİMELER: İnsan hakları eğitimi, Web 2.0 araçları, Yaratıcı drama, Akademik başarı, Tutum

ABSTRACT

MASTER THESIS

The Effect of Creative Drama Method Supported by Web 2.0 Tools on Academic Achievement and Attitude in Human Rights, Citizenship and Democracy Course

Zehra ÜÇEL

**YOZGAT BOZOK UNIVERSITY
SCHOOL OF GRADUATES STUDIES
DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION**

**SUPERVISOR: Asst. Prof. Nazike KARAGÖZOĞLU
2022, xvii+127 Page**

This research was conducted in order to examine the effect of creative drama method supported by Web 2.0 tools in the teaching of the concepts and gains in the "Right, Freedom and Responsibility" in Primary School 4th Grade Human Rights, Citizenship and Democracy. The research was designed in line with the embedded experimental design, one of the mixed research method designs. The research was carried out in the fall semester of the 2021-2022 academic year, with 53 students, 26 of which were in the experimental group and 27 in the control group, studying at a public school in the city center of Yozgat. The data were collected with the "Human Rights, Citizenship and Democracy Academic Achievement Test", Human Rights, Citizenship and Democracy Attitude Scale" and reflection reports prepared by the researcher. In practice, while the control group students were studying in line with the current curriculum for 10 weeks, the experimental group students were taught with creative drama activities supported by Web 2.0 tools. Quantitative data were analyzed by independent sample t-test and ANOVA, and qualitative data were analyzed by content analysis. In line with the quantitative findings of the study, a statistically significant difference was found between the academic achievement scores of the experimental group students and the control group students in favor of the experimental group. While there was a statistical difference in the findings of student attitudes towards the course in terms of the time variable, no significant difference was found in terms of the method variable. According to the findings of the qualitative data, the experimental group students stated that they had a lot of fun during the experimental process, they liked the creative drama activities very much, they found the activities done with Web 2.0 tools useful, and they learned a lot of information about human rights. Based on the results of the research, the creative drama method supported by Web 2.0 tools can be used in order to contribute to the academic success of the students and their attitudes towards the course in Human Rights, Citizenship and Democracy education.

KEYWORDS: Human rights education, Web 2.0 tools, Creative drama, Academic success, Attitude

ÖNSÖZ

İnsan hakları, bireyin yalnızca insan olmasından dolayı eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahip olmasıdır. Günümüzde olduğu gibi tarih boyunca insanlar, huzurlu ve güvenli yaşam sürmek, onurunu ve haklarını korumak amacıyla çeşitli mücadeleler vermiştir. Bu mücadeleleri verebilmesi ve bireyin haklarını savunabilmesi için haklarının neler olduğunu bilmesi gerekmektedir. Çünkü haklarını bilen, gerektiğinde demokratik yollarla savunabilen, başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygı duyabilen, sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan bireylerin oluşturduğu toplumlar daha mutlu ve huzurlu bir yaşam sürebileceklerdir.

Yetiştirdiğimiz insan tipi, içinde yaşadığımız toplumun geleceğini de şekillendirir. Bir ülke; vatandaşlarının vatanseverliği kadar güvenli, çalışkanlığı kadar ileri, doğruluk ve dürüstlüğü kadar huzurlu bir yer olabilecektir. Bu noktada İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Eğitimi'nin etkililiği önemlidir. Bu derste sınıf içi faaliyetlerin çeşitliliği, kazanımlara yönelik yöntem ve tekniklerin kullanımı ve konuların teknolojiyle bütünleştirilmesi öğrencinin aktif katılımı ve öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olması açısından önemlidir.

Yapılan bu çalışmada İlkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram ve kazanımların öğretiminde yaratıcı drama yönteminin Web 2.0 araçları ile desteklenerek uygulanmasının öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Şüphesiz bu çalışmada dolaylı veya doğrudan birçok kişinin katkısı vardır. Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca ilminden faydalandığım, birlikte çalışmaktan gurur duyduğum, desteğini her an omzumda hissettiğim ve tecrübeleriyle bana yol gösterdiği zaman anlayışı ve sabrından dolayı değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU'na teşekkür ederim. Bu süreçte danışman hocamın çok sevdiğim “Öğrenme ihtiyaçla başlar.” sözüyle yüreklenip ihtiyaç duyduğum tüm bilgileri heybeme koydum. Beni her zaman yüreklendirdiğiniz için de minnettarım.

Tez jürimde yer alarak tezimi özenle inceleyip araştırmama katkı sunan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Uğur GEZER'e ve Dr. Öğr. Üyesi Önder ERYILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın gerçekleştiği Yozgat/Merkez Sakarya İlkokulu Okul Müdürü Arif Hikmet SÖNMEZ'e, 4/A Sınıf ğretmeni Nuri KARAKAş'a ve tüm 4/A sınıfı öğrencilerine teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın başlangıcından bu yana maddi ve manevi her zorlukta yanımda olan, desteklerini ve sevgilerini kalbimde hissettiğim sevgili annem Selver ÜÇEL'e ve babam Akif ÜÇEL'e, hayatımın iyi günü kötü günü fark etmeksizin yanımda olan, her aldığım kararda beni destekleyen özellikle tez yazım aşamasında varlıklarından g aldığım kız kardeşim Berna ÜÇEL ve ablam Beyza KESKİN'e, mesleğimi seçmemde yol gösteren abim Emre ÜÇEL'e, sevecenliğiyle hayatımıza neşe katan yeğenim Umut Gökay ÜÇEL'e teşekkür ederim.

Lisans eğitimimden bu yana her daim beni motive eden ve destekleyen arkadaşım Nihal AKEL'e teşekkür ederim. Burada adını yazamadığım fakat tez aşamasında desteklerini aldığım herkese şükranlarımı sunarım.

İMZA

Zehra ÜÇEL

...../...../.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY FORMU	iii
TEZ BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
RESİMLER LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL (KURAMSAL, KAYNAK) BİLGİLER.....	6
1. İnsan Hakları.....	6
1.1. İnsan Hakları Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi	7
1.1.1. Dünyada İnsan Haklarının Gelişimi	7
1.1.2. Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişimi	8
1.2. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	10
1.2.1. Dünyada İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	10
1.2.2. Türkiye’de İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi.....	13
2. Drama.....	15
2.1. Dramanın Çeşitleri	15
2.1.1. Sosyodrama.....	16
2.2. Psikodrama.....	16
2.2.3. Eğitici Drama	16

2.2.4.Yaratıcı Drama.....	17
2.2.4.1.Yaratıcı Dramanın Aşamaları	18
2.2.4.1.1.Hazırlık-Isınma Çalışmaları.....	18
2.2.4.1.2.Canlandırma.....	18
2.2.4.1.3.Değerlendirme-Tartışma.....	18
2.2.4.2.Eğitimde Yaratıcı Drama	19
3. Web 2.0 Araçları.....	20
3.1. Eğitimde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı.....	21
4.İlgili Araştırmalar	22
4.1. Yaratıcı Dramaya İlişkin Yapılan Çalışmalar.....	22
4.2. İnsan Hakları Eğitiminde Yaratıcı Dramaya İlişkin Yapılan Çalışmalar	25
4.3. Eğitimde Web 2.0 Araçları Kullanımına İlişkin Yapılan Çalışmalar	27
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	30
3.1.Araştırmanın Modeli.....	30
3.2.Çalışma Grubu	32
3.3.Verİ Toplama Araçları	33
3.3.1.İHYD Dersi Başarı Testi.....	34
3.3.2. İHYD Dersi Tutum Ölçeği	37
3.3.3. Yansıtma Raporları	45
3.4.Uygulama Süreci.....	46
3.4.1. Deneysel İşlem Öncesi Süreç Basamakları	46
3.4.2. Deneysel İşlem Süreci Basamakları	47
3.4.2.1. Deneysel İşlem Sürecinde Kullanılan Web 2.0 Araçları	49
3.4.2.1.1.Wordwall	49
3.4.2.1.2.Penzu.....	50

3.4.2.1.3.Pixton	50
3.4.2.1.4.Canva	51
3.4.2.1.5. Padlet	51
3.4.2.1.6.Mentimeter.....	52
3.4.2.1.7.Wheel of Names.....	52
3.4.2.1.8.Storyjumper	53
3.4.2.1.9.Artsteps	53
3.4.2.1.10. I am a Puzzle.....	54
3.4.2.1.11. Chatterpix.....	54
3.4.3.Deneysel İşlem Sonrası Süreci Basamakları	55
3.5. Verilerin Analizi	55
3.5.1.Nicel Verilerin Analizi.....	55
3.5.2. Nitel Verilerin Analizi	57
4. BULGULAR.....	59
4.1.İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı Üzerine Etkisi.....	59
4.2. İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Tutum Üzerine Etkisi.....	62
4.3. İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Yansıtma Raporlarının Analizi	65
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	73
5.1. Sonuç	73
5.2.Tartışma	74
5.3.Öneriler	78
5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler.....	78
5.3.2.İleriki çalışmalara yönelik öneriler	79
6. KAYNAKLAR	80

7. EKLER.....	95
EK-1. Etik Kurul Başvuru Değerlendirme Formu.....	96
EK-2. MEB İzin Belgesi	97
EK-3. Veli Bilgilendirme ve İzin Formu	98
EK-4. İHYD Dersi Akademik Başarı Testi	99
EK-5. İHYD Dersi Tutum Ölçeği.....	104
EK-6. Uygulama Süreci Ders Planları	105
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3. 1. Araştırmanın deneysel deseni	32
Tablo 3. 2. Nihai uygulamaya ait katılımcı bilgileri	33
Tablo 3. 3. Deney ve kontrol grubunun ön test puanlarına ilişkin bilgiler	33
Tablo 3. 4. Araştırmada kullanılan yöntem ve veri toplama araçları	34
Tablo 3. 5. Akademik başarı testi belirtke tablosu.....	34
Tablo 3. 6. Akademik başarı testi pilot uygulamasına ait katılımcı bilgileri	35
Tablo 3.7. Başarı testi pilot uygulamaya ait madde güçlük ve ayırt edicilik katsayıları.....	36
Tablo 3. 8. Madde güçlük katsayısı yorumlanması.....	37
Tablo 3. 9. Madde ayırt edicilik katsayısının yorumlanması	37
Tablo 3. 10. Tutum ölçeği pilot uygulamasına ait katılımcı bilgileri.....	38
Tablo 3. 11. KMO ve Bartlett testine ilişkin bilgiler	39
Tablo 3. 12. İHYD dersi tutum ölçeğinin faktör analizi sonuçları.....	40
Tablo 3. 13. Uyum iyiliği değer aralıkları.....	42
Tablo 3. 14. Uyum Değerleri	42
Tablo 3. 15. Uygulama süreci	46
Tablo 3. 16. İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama etkinlikleri uygulama planı	48
Tablo 3. 17. Kodlama Güvenirliği Çalışması.....	58
Tablo 4.1. İHYD dersi akademik başarı ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik ve normallik değerleri	59
Tablo 4.2. İHYD dersi akademik başarı ön test ve son test puanlarının Levene testine ait bilgiler	60
Tablo 4.3. İHYD dersi akademik başarı testi ön test puanlarının bağımsız örneklem t-testi sonuçları.....	60
Tablo 4.4. İHYD dersi akademik başarı testi ANOVA sonuçları.....	61
Tablo 4.5. İHYD dersi tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik ve normallik değerleri	62
Tablo 4.6. İHYD dersi tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının Levene testine ait bilgiler	63
Tablo 4.7. İHYD dersi tutum ölçeği ön test puanlarının bağımsız örneklem t-testi sonuçları.....	63
Tablo 4.8. İHYD dersi tutum ölçeği ANOVA sonuçları	64

Tablo 4.9. “En sevilen yaratıcı drama etkinlikleri” kategorisindeki öğrenci görüşleri	65
Tablo 4. 10. “En sevilen Web 2.0 araçları” kategorisindeki öğrenci görüşleri.....	67
Tablo 4. 11. “Derse yönelik olumlu tutum/ilgi” kategorisindeki öğrenci görüşleri	69
Tablo 4.12. “Derse yönelik elde edilen kazanımlar” kategorisindeki öğrenci görüşleri	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 2. 1.Web 1.0 ve 2.0 araçlarının özellikleri	21
Şekil 3. 1. İç içe gömülü deneysel desen süreci	31
Şekil 3. 2. Scree Plot (Yamaç Grafiği)	40
Şekil 3. 3.Modele ait faktör yüklerini gösteren path diyagramı	44
Şekil 3. 4.Ver analiz sürecine yönelik işlemler	55

RESİMLER LİSTESİ

<u>Resim</u>	<u>Sayfa</u>
Resim 3. 1. “Wordwall” Web 2.0 aracından bir görünüm	49
Resim 3. 2. “Penzu” Web 2.0 aracından bir görünüm	50
Resim 3. 3. “Pixton” Web 2.0 aracından bir görünüm	50
Resim 3. 4. “Canva” Web 2.0 aracından bir görünüm	51
Resim 3. 5. “Padlet” Web 2.0 aracından bir görünüm	51
Resim 3. 6. “Mentimeter” Web 2.0 aracından bir görünüm.....	52
Resim 3. 7. “Wheel of Names” Web 2.0 aracından bir görünüm	52
Resim 3. 8. “Storyjumper” Web 2.0 aracından bir görünüm	53
Resim 3. 9. “Artsteps” Web 2.0 aracından bir görünüm.....	53
Resim 3. 10. “I am a Puzzle” Web 2.0 aracından bir görünüm.....	54
Resim 3. 11. “Chatterpix” Web 2.0 aracından bir görünüm	54
Resim 4. 1. “Ö7” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	66
Resim 4. 2. “Ö18” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	66
Resim 4. 3. “Ö23” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	68
Resim 4. 4. “Ö17” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	68
Resim 4. 5. “Ö8” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	69
Resim 4. 6. “Ö15” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	70
Resim 4. 7. “Ö21” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	71
Resim 4. 8. “Ö24” isimli öğrenciye ait yansıtıcı rapor görseli.....	72

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
ASPnet	: İlişkili Okullar Projesi Ağı
BM	: Birleşmiş Milletler
BÖTE	: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
COE	: Avrupa Konseyi
DFA	: Doğrulamalı Faktör Analizi
İHE	: İnsan Hakları Eğitimi
İHYD	: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
IPU	: Parlamentolar Arası Birlik
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OHCHR	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi
PCA	: Temel Bileşenler Analizi
SPSS	: Sosyal Bilimler İstatistik Paketi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
VİHE	: Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi

1. GİRİŞ

Tez çalışmasının bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçlar ve araştırmanın önemi açıklanmış ayrıca araştırmanın varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada yer alan bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem durumu

İnsan hakları, genel tanımıyla insanın insan olması sebebiyle sahip olduğu haklardır. Birey, bu haklar aralığıyla diğer insanlarla eşit haklara sahip olup hayatını özgürce yaşayabilmektedir. Fakat bazen insanın haklarını kullanamadığı veya ihlal edildiği durumlar olabilir. Yaşanan hak ihlallerinin temel sebebi olarak, insan haklarını sistematik olarak ihlal eden rejimler, yaşanan ekonomik krizler sonucunda yoksulluğun ve açlığın meydana getirdiği bunalımlar, insanların birbirine karşı etnik, dini ve siyasi önyargıları, ayrımcılık, ırkçılık gibi ötekileştirme girişimleri gösterilebilir (Ülek, 2001). Bu hak ihlallerine karşı mücadele etmek için bireyin haklarını bilip gerektiğinde yetkili devlet kurumlarına başvurması gerekmektedir. Bu doğrultuda okullarda verilen İnsan Hakları Eğitimi'nin etkililiği önemli görülmektedir.

2005 yılından bu yana uygulanan öğretim programlarında benimsenen yapılandırmacı yaklaşım ile bilgiye ulaşma yollarını bilen, keşfeden, bilgiyi yeniden yapılandıran ve üreten bireylerin yetiştirilmesine önem vermeye başlanmıştır. Bu durum, derslerin geleneksel yaklaşımın ötesine taşınmasını, öğrencinin aktif olduğu yöntem ve tekniklerin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Bütün dünyadaki eğitim sistemlerinin ortak amacı iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmektir. Yetiştirdiğimiz insan tipi, içinde yaşadığımız toplumun geleceğini de şekillendirir. Haklarını bilen, gerektiğinde demokratik yollarla savunabilen, başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygı duyabilen, sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan bireylerin oluşturduğu toplumlar daha mutlu ve huzurlu bir yaşam sürebileceklerdir. Hak ve sorumluluk bilincine sahip etkin vatandaşlar yetiştirebilmek için insan hakları ve demokrasi eğitiminde öğrencilerin pasif alıcı durumunda kaldığı geleneksel yaklaşım ve yöntemlerden çok öğrencinin aktif olduğu, yaparak yaşayarak öğrendiği, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebildiği, sorguladığı, eleştirdiği, ürettiği öğretim ortamları düzenlenmelidir. Dersler öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda planlanmalı ve teknolojiyle bütünleştirilmelidir.

Araştırmanın temel problemini, “İlkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram

ve kazanımların öğretiminde yaratıcı drama yönteminin Web 2.0 araçları ile desteklenerek uygulanmasının öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisi nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırma sorusu doğrultusunda ve kapsamında yapılan alan yazın incelemesinde İHYD dersine yönelik yapılmış bazı çalışmalara rastlanmıştır (Alderson, 2016; Namlı-Alıntaş ve Yıldırım, 2017; Aslan ve Aybek, 2018; Balbağ, Bayır ve Ersoy, 2017; Büyükalın-Filiz ve Sel, 2018; Eker, İnce ve Sağlam, 2018; Izgar, 2017; Oğuz-Haçat ve Demir, 2017; Oral, 2020; Purcu ve Berk, 2019; Sağlam ve Hayal, 2015; Toprak ve Demir, 2017). Yapılan incelemede insan hakları eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasına yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu (Alataş, 2019; Choleva, Lenakakis ve Pigkou-Repousi, 2021; Ulubey, 2015; Ulubey ve Aykaç, 2016; Ulubey ve Gözütok, 2015; Üstündağ, 1997) görülmüştür. Eğitimde teknoloji kullanımının artmasına bağlı olarak Web 2.0 destekli öğrenmeye yönelik çalışmaların da son yıllarda sıklıkla yapılmaya başlandığı belirlenmiştir (Ajjan ve Hartshorne, 2008; Alenezi, 2019; Almalı ve Yeşiltaş, 2020; Can, 2021; Çakır, Adsay ve Akgül-Uğur, 2019; Dönmez-Usta, Turan-Güntepe ve Durukan, 2020; Göker ve İnce, 2019; Karaca ve Aktaş, 2019; Korkmaz vd., 2019; Malhiwsky, 2010; Taşlıçay-Arslan ve Demirkan, 2019).

Yapılan alan yazın incelemesinde 4. sınıf İHYD dersinde Web 2.0 araçlarıyla yaratıcı drama yönteminin bütünleştirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Öğrencinin aktif öğrenmesini sağlayan yöntemlerden yaratıcı drama yönteminin teknoloji ile bütünleştirilerek İHYD dersinde öğrenci başarı ve tutumuna etkisini ortaya koymanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, ilkokul 4. sınıf İHYD dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram ve kazanımların öğretiminde yaratıcı drama yönteminin Web 2.0 araçları ile desteklenerek uygulanmasının öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki problem sorularına yanıt aranmıştır.

1. Deney ve kontrol grubunun ön test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Deney ve kontrol grubunun son test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Deney ve kontrol grubunun İHYD dersi ön test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney ve kontrol grubunun İHYD dersi son test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney grubu öğrencilerinin İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi uygulanmasına yönelik düşünceleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bir kişinin insan olarak dünyaya gelmesiyle sahip olduğu haklar insan hakları olarak tanımlanır. Bireyin sahip olduğu haklarını bilmesi, gerektiği zaman demokratik yollara başvurarak savunabilmesi ve başkalarının haklarına saygı duyarak huzurlu bir yaşam sürebilmesi verilecek insan hakları ve demokrasi eğitiminin etkililiğine bağlıdır. Bu nedenle İHYD dersi, hak ve sorumluluklara ait bilgilerin öğretildiği bir ders olmanın yanı sıra öğrenilen bilgilerin yaşama geçirildiği, davranışa dönüştürüldüğü bir ders olmalıdır.

Bunun için de öğrenciyi aktif kılacak, öğrendiği bilgilerin yeniden yapılandırılmasını sağlayacak yöntemlerin kullanılması tercih edilmelidir. Bilgilerin yaşama geçirildiği, öğrencinin yaparak yaşayarak kalıcı öğrenmesini destekleyen yöntem ve tekniklerden bir tanesi yaratıcı dramadır. Yaratıcı drama, öğrencilerin sahip olduğu güçlü yönlerin ortaya çıkmasını sağlamakta ve sözlü iletişim becerileri, taklit oyun ve hayal gücünü kullanma gibi becerileri de geliştirmektedir (Bruner, 1986; Dewey, 1938; Vygotsky, 1978; akt. Rosler, 2008). Bu sebeple yaratıcı drama kullanılan teknik ve etkinlikler öğrencinin aktif bir şekilde derse katılabilmesini sağlayarak derse yönelik dikkat ve ilgisini artırabilmektedir. Derslerde kullanılan yöntemler uygun materyallerle desteklendiğinde öğrenmeye katılan duyu organlarının sayısı arttığı için öğrenmenin etkililiği ve kalıcılığı artmaktadır. Bu sebeple derslerde kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitliliği öğrenmede ve öğrenmenin kalıcılığında önemli bir yere sahiptir.

Gelişen ve değişen dünyada materyal denilince teknoloji akla gelmektedir. Teknolojinin eğitimde kullanılması ile bilgiye erişim, kolay iletişim ve öğretmen-öğrenci etkileşimi artmakta böylece derslerde daha etkili öğrenmeler gerçekleştirilebilmektedir. Bu etkileşim eğitim teknolojisi sayesinde kolaylaşmaktadır. Eğitim teknolojisi veya öğretim teknolojisi, bilginin veya bilgi aktarım ortamlarının gelişimine bağlı olarak, bireyin öğrenmesi amacıyla gerekli bilimsel faydaları sağlayacak bir disiplin alanı olarak

tanımlanabilir (Alpan-Bangir, 2008). Günümüzde eğitim teknolojileri deyince aklımıza gelen önemli materyallerden biri Web 2.0 araçlarıdır. Web 2.0 araçları ile öğrenci internette kolaylıkla içerik oluşturup var olan bu içeriğe katkıda bulunup özgün ürünler ortaya çıkarabilir (Atıcı ve Yıldırım, 2010: 287). Bu nedenle çeşitli iletişim sitelerine, vikilere, eğitsel araçlara erişimi sağlayan Web 2.0 araçlarının derslerde kullanılması, öğrenme sürecinin daha eğlenceli ve etkili hale gelmesine, öğrencinin etkileşimli olarak öğrenmesine katkı sağlayacaktır.

Bu doğrultuda ilgili araştırmada İlkokul 4. sınıf İHYD dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram ve kazanımların öğretiminde yaratıcı drama yönteminin Web 2.0 araçları ile desteklenmesi ile öğrencilerin derse yönelik akademik başarı ve tutumu incelenmiştir.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir:

1. Deney ve kontrol grubu öğrencileri başarı testi ve tutum ölçeği sorularına objektif cevaplar vermiştir.
2. Deney grubu öğrencileri yansıtma raporlarını objektif olarak yazmıştır.

Sınırlılıklar

1. Yapılacak olan araştırma 4.sınıf İHYD dersi “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesinde yer alan kavram ve kazanımlarla sınırlıdır.
2. Araştırma örneklem grubu, Yozgat ili Merkez ilçesi Sakarya İlkokulu’nda öğrenim gören 4.sınıflardan oluşan 2 şube ile sınırlıdır.

Tanımlar

Hak: Hukuk sistemi tarafından kişilere tanınmış yetkiler ve bu yetkilerden faydalanılmasının kişi iradesine bırakılması olarak tanımlanır (Sağlam, 2020: 13).

Özgürlük: John Locke, özgürlük kavramını bireyin dış etkilere gelen herhangi bir zorlamayla karşılaşmadan yaşamayı düzenleme hakkı olarak tanımlamıştır (akt. Acun, 2019: 2).

Sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarının ve kararlarının sonuçlarını üstlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Karaman-Kepenekçi, 2003: 283).

İnsan Hakları: Din, dil, cinsiyet, ırk, renk, mezhep, köken, coğrafya, kültür, ideoloji gibi konularda fark gözetilmeden insanlık onurunun gerektirdiği doğrultuda tüm insanların sahip olduğu haklar olarak ifade edilir (Kara, 2019: 45).

Drama: Drama, bireylerin başkalarıyla empati kurarak kendilerini çok boyutlu olarak geliştirmelerine, eğitim ve öğretim süreçlerinde aktif olmalarına, kendini ifade edebilmelerine fırsat tanıyan bir öğretim yöntemidir (Özdemir ve Çakmak, 2008).

Yaratıcı Drama: *“Önceden yazılmış bir metin olmaksızın katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri ve bilgileri doğrultusunda oluşturdukları eylem durumları, doğaçlama ve canlandırmalar.”* olarak tanımlanmıştır (San, 1998 akt. Adıgüzel, 2019: 79)

Web 2.0 Araçları: Web 2.0 araçları, kullanıcılar arasında üst düzey etkileşim sağlayan, içeriğin kullanıcıların etkisi doğrultusunda değiştiği, dinamik bir yapısı bulunan ve kullanıcı odaklı uygulamalardır (Karaca ve Aktaş, 2019).

2. GENEL (KURAMSAL, KAYNAK) BİLGİLER

1. İnsan Hakları

İnsan haklarını anlamak için “hak” kavramının aydınlatılması gerekmektedir. Çünkü insan hakları, hakların özel bir türü olarak kabul edilir. İnsan hakları öğretiminde hak, insanın varoluş ve yaşama olanağı, insan kişiliğinin bir ayrıcalığı ve toplumsal ilişkilerde bireyin bedeni, fikri ve manevi yeteneklerini kullanıp eylemde bulunma yetkisi demektir (Başgil, 2006 akt. Kalabalık, 2017: 32). Hak kelimesi ise adalet; adalet ya da geleneğin tanıdığı şey, gerçek ve doğru olan, gerçeğe uygunluk anlamında kullanılmaktadır (Kalabalık, 2017: 32). Hak, hukuk sisteminde tanınmış olan sınırı, konusu, kullanım biçimi ve şartları gösterilen, yararlanılması toplum tarafından sağlanmış özgürlük ya da hukuk düzeninin bireylere tanıdığı yetkidir (Tezcan vd., 2021: 30). Bu tanımlar ışığında “hak, kişinin doğumdan itibaren sahip olduğu, hukuk kuralları ile korunan ve kullanma yetkisi verilen özgürlüklerdir.” şeklinde tanımlanabilir.

İnsan hakları fikri, kişinin esas ve doğal haklarını korunma sorumluluğunun üstlenilmesi ile devletin sınırlandırılması düşüncesine kaynaklık eder. Bu nedenle insan hakları ihtiyacının, kişilerin devlete yönelik siyasi bir talebi olduğu ifade edilebilir (Torun, 2007). İnsan hakları düşüncesi, tüm insanlığa adalet, haysiyet ve saygının temel standartlarını belirler. Özgürlük, hoşgörü ve fırsat eşitliği gibi kişilere nasıl davranılması ve toplumların nasıl yönetilmesi gerektiğine yönelik diğer önemli durumlarla yakından bağlantılıdır (Finucane, 2016: 10).

İnsan hakları, sosyal ve hukuki olarak günlük yaşamda her zaman karşılaşılabileceğimiz bir kavramdır. Yaygın olarak kabul edilen tanım doğrultusunda insanların; doğumundan itibaren sadece insan oldukları için sahip olduğu dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez olan hakların tümüne insan hakları denmektedir (Sanioglu, 2008: 77). Hukuki anlamda insan hakları, egemen uluslar tarafından tanınan, kişisel ve toplu hakların yer aldığı ulusal mevzuatta ve uluslararası insan hakları normlarındaki hakların tümü olarak ifade edilebilir (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights [OHCHR] and the Inter-Parliamentary Union [IPU], 2005: 20). Toplum içerisinde din, dil, ırk, renk, cinsiyet, yaş farkı gözetmeksizin sevgi, hoşgörü, saygı ve arkadaşlık duygularını geliştirerek, kişinin insan olma onuru ile sahip olması gereken hakların tümüdür (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011). İnsan hakları, her insanın kendi insanlık onuru nedeniyle sahip olduğu ve tüm insanların doğasında bulunan haklardır

(OHCHR & IPU, 2005: 19). İnsanın doğasında var olan bu haklar doğaya uygun olarak keşfedilmiştir. İnsanın yaptığı şey olmaktan çıkıp yasalar üzerinde anlaşmalar ile karar verilmiş şeylerdir. Doğadan gelen şey doğadan geldiği için değişmez, evrensel bir yapı da olmak durumundadır (Güzel, 2006: 121). “*Doğal Hukuk Kuramı*”nda insanın sadece insan olarak dünyaya gelmesi sebebiyle bir takım hak ve özgürlüklere sahip olduğu ve bu haklara dokunulamayacağı belirtilmiştir (Duman, Yavuz ve Karakaya, 2020: 58). Doğal haklar kuramına göre, insanlar eşit ve özgür olduğu doğal hayat döneminden, kendi aralarında uzlaşarak bir sözleşmeyle toplumu ve devleti kurmuşlardır (Rousseau, 1996 akt. Sağlam, 2020: 23). Bu sözleşmeyle kurulan devlet, insanların haklarını güvence altına almakla sorumlu kılınmıştır.

1.1.İnsan Hakları Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi

1.1.1.Dünyada İnsan Haklarının Gelişimi

İnsan haklarının korunmasına yönelik düşünceler çok eskilere dayanmakla beraber, ilk uygulama örneğinin 1215 yılında İngiltere kralı tarafından onaylanarak ilan edilen “*Magna Carta Libertatum (İngiliz Büyük Şartı)*” olduğu kabul görmektedir (Sanioglu, 2008: 78). Magna Carta Libertatum, büyük toprak sahipleri olan feodal beyler, kral karşısındaki güçlerini sağlamlaştırmak ve arttırmak amacıyla kralı imzalamaya zorladıkları bir belgedir. Yapılış amacı bakımından kapsamı çok dar kalmış, herkesi kapsayacak insan hakları kavramıyla doğrudan ilgisi olmayan ve kral karşısında toprak bütünlüğünü korumayı amaçlayan feodal bir dönem belgesi olmanın yanı sıra dünya coğrafyasında özellikle İngiliz Hukuku’nun etkili olduğu bölgelerde “insan hakları belgelerinin öncüsü” olarak görülmüştür (Aybay, 2015: 29).

İnsan haklarının anayasal ve hukuk düzenin içerisinde yer almaya başlaması 17. ve 18. yüzyıla dayanmaktadır. 12 Haziran 1776 tarihinde Virginia halkının bir araya gelen temsilcileri tarafından ilan edilen “*Virginia İnsan Hakları Bildirisi*”, Virginia halkı ve gelecek nesilleri için yönetimlerinin hukuki dayanağı ve temelini oluşturmuştur (Kuyaksil, 2012: 159). 4 Temmuz 1776 tarihinde “*Amerikan Bağımsızlık Bildirisi*”, devletlerin özgür yaşama sahip olduğunu ve kendi kaderlerini belirleme haklarının ilan edilmesiyle temel hak ve özgürlüklerin tanınıp güvence altına alınan ilk yazılı anayasanın kaynağını oluşturmuştur (Sencer, 1987: 85 akt. Altıntaş, 2019: 30). 1789 yılında Fransa’da kabul edilen “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi*” ise çağdaş anlamda insan hakları arayışını kapsayan, insan haklarının doğuştanlık özelliğini ortaya koyan ilk anayasal belge olarak kabul edilmiştir. İnsan haklarının yaratılış olarak var olduğuna ilk defa bu belge ile

inanılmıştır. 1789 bildirisi, yeniçağın kamu hukuku ilkelerini belirlemenin yanı sıra eski düzeninin imtiyazına dayanan kötülöklere açık sosyal ve siyasi yapısını da bozuyordu (MEB, 2011: 9). Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, insan haklarının gelişim sürecinde gerçekleşen en önemli gelişmedir. Bu bildirinin ilk maddesinde yer alan “İnsanlar hukuken özgür ve eşit olarak doğarlar, özgür ve eşit yaşarlar.” hükmü, 1948 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (İHEB) ilk maddesi olan “Bütün insanlar özgürlük, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar.” ifadesine temel oluşturmuştur (Konan, 2011 akt. Acun, 2019: 26).

İnsan haklarının tüm insanları kapsayan ölçüde olduğu düşüncesi tüm devletler tarafından benimsenmesi ve uluslararası hukukta göz önünde bulundurulması, özellikle II. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan insanlık dışı zulümlere ve insan hakları ihlallerine yönelik tepkiler sonucunda gerçekleşebilmiştir (Sanioglu, 2008: 79). 1941 yılında ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt’in “Dört Özgürlük” demecinde dört temel özgürlük temelinde kurulacak bir dünya özlemini dile getirerek insan hakları ve özgürlüklerinin evrensel anlamda boyut kazanmasını sağlamıştır. Roosevelt’e göre dört özgürlük “söz ve anlatım özgürlüğü”, “ibadet özgürlüğü”, “korkudan kurtulma özgürlüğü” “yoksulluktan kurtulma özgürlüğü” idi (Aybay, 2015: 42).

İnsan hakları düşüncesinin tüm dünyaya yayılması ise İHEB (10 Aralık 1948) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) (4 Kasım 1950) ile gerçekleşmiştir (Gören, 1997 akt. Acun, 2019: 26). BM Genel Kurulu’nun kabul ettiği İHEB, insan haklarının temel kaynağını oluşturmaktadır. İHEB, uluslararası hukuk bakımından bir antlaşma niteliği taşımadığı için bildirgenin hükümleri taraf devletler için bağlayıcı olmayıp sadece yol gösterici özelliktedir. Diğer bir ifade ile bildirgenin, tek başına hukuken bağlayıcılığı olmasa da insan haklarının gelişmesi adına atılacak adımların kaynağı olması bakımından önemli bir yere sahiptir (Tezcan vd., 2021: 37). Bireylerin temel hak ve özgürlükleri bu belgeler ile ulusal ve uluslararası hukukta güvence altına alınmıştır. Bu hakların, bireysel, vazgeçilmez, devredilmez ve dokunulmaz haklar olduğu bildiri ve sözleşmelere taraf olan bütün devletlerce kabul edilmiştir.

1.1.2. Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişimi

Türklerde insan hakları alanında yaşanan gelişmeler Tanzimat Fermanı ile başlamış olarak ifade edilse de insan haklarına saygının Türklerin yaşam biçimi olduğuna dair tarih sayfalarında pek çok kanıta rastlamak mümkündür. İslamiyet’ten önceki Türk

toplumlarının da sosyal yapısı ve yaşam şekillerinde insan haklarına yönelik faaliyetlerin olduğu görülmektedir.

Türk birliğinin temeli aileye dayanmaktadır. Aile yapısı, anne-baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Kadınlar, günlük yaşamda erkeklerle eşit haklara sahip olup erkekler gibi ata binmiş kılıç kuşanmışlardır. (Güngör, 2005: 53). Yine sosyal yaşamda olduğu gibi kadınların devlet yönetiminde de siyasal haklara sahip olduğu Türk tarihinin en eski yazılı metinleri olan Orhun Abideleri'nde "*Tanrı, Türk milleti yok olmasın diye babam Kağan ile anam Hatunu yükseltti*" ifadelerinde görülmektedir (Ergin, 2005 akt. Gökburun, 2007: 42). Göktürk Devleti'nde, halkın kişi hakları ve mülkiyet hakları korunmuş, sosyal yaşamda toplumda bir sınıflaşma görülmemiştir. Uygur dönemine ait belgeler ise Hakanların halkın isteğini göz önünde bulundurarak haklara saygı duyup, kanunlara uyduğunu kanıtlamaktadır (Konan, 2011: 258).

İslam hukukunda ise hak ve hürriyetler, başlangıçtan beri var olup tabii haklardır. İslam hukukunda umumi hak ve hürriyetin tümü, Kuran-ı Kerim'de, Veda Hutbesi'nde ve Medine Anayasası'nda açıkça ifade edilmektedir. Veda Hutbe'sinde, insanların başta kişisel haklara ve kadın haklarına saygı ile insanlar arasındaki hukuki eşitlik gibi temel ilkeleri kapsaması insan hak ve onurunun önemini göstermektedir (Kuyaksil, 2012: 38).

Osmanlı Devleti zamanında da insan hak ve hürriyetine saygının önemi toplumdaki bazı uygulamalarla görülmektedir. Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan gayr-i Müslimlere ait ibadet yerleri, mektepler ve mülkler bu uygulamalara örnek olarak gösterilebilir. Tanzimat Fermanı (1839), Islahat Fermanı (1856) ve Kanun-ı Esasi (1876), Osmanlı Devleti'ndeki eskiden beri var olan bu uygulamalar ile birlikte bireye ait hak ve hürriyetleri yazılı hale getirmiştir (Akgündüz, 2002). Osmanlı Devleti Karacadağ çevresinde küçük bir beylik aşamasındayken bile adalete, hoşgörüyü, insana ve insan onuruna verdiği önem ile adını duyurmuştur. Fethettiği yerlerde baskıcı ve zulüm tarzından ziyade insanların barış ve huzur içinde yaşaması için çaba göstermiştir. Örneğin 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul fethedildiğinde gayrimüslim halkın can ve mal güvenliğini korumuş, gayrimüslimlere kendi inanç ve ibadetleri doğrultusunda yaşama hakkı tanımıştır (Gökburun, 2007: 52).

Osmanlı Devleti'nde insan hakları kavramının ve içeriğinin pozitif hukuka geçmesi ise, anayasal sistemin gelişimi ile aynı doğrultuda gerçekleşmiştir. İlk Anayasamız olan 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile kişisel hakların önemi ve "gizli oy" hakkı açıkça vurgulanmıştır. Cumhuriyet dönemindeki ilk Anayasa olan 1924 tarihinde kabul edilen

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu da bazı klasik hakları vurgulayarak 1789 tarihli Fransız Bildirgesi'nde yer alan hürriyet tanımına yer vermiştir (Kalabalık, 2017: 76).

1961 ve 1982 Anayasalarının insan hakları ile ilgili bölümleri incelendiğinde, AİHS ve İHEB' den etkilendiği görülmektedir. Özellikle 1961 Anayasa'sında temel hak ve özgürlüklere önceki anayasalara göre daha geniş yer verildiği görülmektedir. Temel hak ve özgürlükler bakımından 1982 Anayasası'nda 1961 Anayasası'na göre daha fazla sınırlayıcı hükümler yer almıştır. 12 Eylül 2010 tarihli 5982 sayılı “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvurular yapılmaya başlanmıştır. Bu bireysel başvuru yolu ile herkesin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi'ne başvurabileceği belirtilmiştir (MEB, 2011: 11). Bugün Türkiye, insan haklarına ilişkin hazırlanmış belge ve sözleşmeleri onaylayarak uluslararası düzeyde kurulmuş insan hakları koruma mekanizmaları ile işbirliğine önem vermekle birlikte ulusal düzeyde insan hakları koruma kurum ve kuruluşları ile ülke içinde de hak ihlallerinin yaşanmaması için gerekli özeni göstermektedir.

Gerek ulusal gerekse de uluslararası insan hakları tarihine baktığımızda hak ve özgürlüklerin elde edilmesi için birçok gelişme yaşanmıştır. Haklarını elde eden insanların haklarını koruması ve hak ihlalleriyle mücadele edebilmesi için haklarını bilmesi ve demokratik yollarla savunabilmesi gerekmektedir. Bu sebeple insan haklarının eğitim yoluyla yaygınlaştırılması için insan hakları eğitimi önemli görülmüştür.

1.2. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi

1.2.1.Dünyada İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi

Toplumu oluşturan her bireyin sahip olduğu haklarını bilmesi, kullanabilmesi ve uygun yollarla gerektiğinde savunabilmesi toplumun huzur ve düzeni için çok önemlidir. Bu nedenle bireyin yaşamı anlamlandırma sürecinde bu konuda öğrencilere etkili bir eğitim verilmesi önem arz etmektedir.

Geçmişten bugüne bireylerin ve toplumların hak arayışları sonucunda insan hakları meselesi sistematik düşünceler bütünü haline gelmiştir. Bu doğrultuda 1948 yılında ilan edilen ve insan hakları ile ilgili uluslararası düzeyde kabul gören İHEB önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Bu bildirgenin ve diğer anlaşmaların önem verdiği en önemli konulardan biri “eğitim hakkı” olarak görülmektedir (Bektaş, 2022:144). Eğitim hakkı, bireyin diğer haklarını elde edebilmesi için bir araç niteliğindedir. Bu yüzden eğitim hakkı

bütün hakların içinde ayrı bir öneme ve role sahiptir (Karaman-Kepenekçi ve Taşkın, 2019: 75). Bireyin sahip olduğu haklarını bilmesi, geliştirmesi, kullanması ve korumasında eğitim hakkı kapsamında insan hakları eğitiminin önemli bir yeri vardır.

İnsan hakları eğitimi “*İnsan ve yurttaş olarak bireylerin sahip oldukları haklarını bilme, kullanma ve bu hakları koruma ve geliştirme bilinci doğrultusunda aynı haklara başkalarının da sahip olduğu farkındalığı ile diğer insanların haklarına saygı duyma sorumluluğunun kazandırılması ve geliştirilmesi amacı ile verilen eğitimidir*” (Karaman-Kepenekci, 2000).

İnsan hakları eğitiminin gelişiminde başlangıç olan İHEB’nin devamında insan hakları eğitiminde son 70 yılda yaşanan gelişmeler BM, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Avrupa Konseyi (COE) ve Avrupa Birliği’nin desteklediği çalışmalarla sağlanmıştır (Kıymet, 2004: 72). İHEB, insan haklarının eğitim yoluyla yayılması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Özellikle İHEB’nin ön sözünde bu konuya yönelik “...öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye...” 26. maddesinde ise “*Her şahsın öğrenim hakkı vardır...*” ve “*Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır...*” ifadeleri yer almaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda, 1950 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey, İHEB’nin eğitim yoluyla yaygınlaştırılması için UNESCO’nun çalışmalar yapmasını istemiştir. Bu doğrultuda 1953 yılında UNESCO, *İlişkili Okullar Projesi Ağı*’nı (ASPnet) başlatarak İHEB’yi eğitim yoluyla yaygınlaştırma konusunda ilk adımı gerçekleştirmiştir (Şen, 2020: 467). UNESCO tarafından 1953 yılında “*Dünya Topluluğunda Yaşamak İçin Eğitimde Eşgüdümlü Deneysel Faaliyetler Planı*” adlı proje daha sonra *Associated Project* olarak değiştirilmiş ve başlangıçta bu projeye 16 üye devletten 33 okul katılmıştır. 1963 yılında ise 42 üye devletten 191 okul projeye katılmıştır. 1998-1999 yılları arasında 137 ülkeden 4.224 okul projeye dâhil olmuş ve ilk kez ASPnet kısaltmasıyla *İlişkili Okullar Proje Ağı* olarak anılmıştır. 2018 yılında ise ASPnet, 182 ülkede 11.000’den fazla kayıtlı okulla küresel bir ağı temsil etmiştir (UNESCO, 2018: 4).

I. Dünya Savaşı’nın hemen ardından dünya genelinde barışın sağlanması amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti tarafından, barışçı ve mutlu bir toplumun gerekliliği vurgulanarak, çocukların tüm ihmal ve istismardan korunması amacıyla 26 Eylül 1924 tarihinde “*Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi*” kabul edilmiştir. Bu bildirge çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortam içerisinde büyümesi konusunda evrensel anlamda ilk kez

temel ilke olarak ele alınmasını sağlamıştır (Çiftçi, 2020: 81). Bildirge BM Genel Kurulu tarafından onaylanarak 20 Kasım 1959 tarihli 1386 sayılı karar ile “*Çocuk Hakları Bildirgesi*”ne dönüştürülmüştür. Bu bildirgede “*Çocuk en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu eğitim almalıdır.*” ve “*Çocuk ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur. Anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilir (madde 10)*” (Bektaş, 2022: 129) ifadeleri insan haklarının eğitim yoluyla geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

16 Aralık 1966 tarihinde BM Genel Kurulu’nun onayladığı “*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme*” 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe alınmıştır. Türkiye’de bu sözleşmeye taraf olarak 3 Aralık 2003 tarihli 5013 sayılı Kanun’la kabul etmiştir. Bu sözleşmenin 13.maddesine göre taraf devletler herkese eğitim hakkı tanımakla yükümlüdür. Sözleşmede ayrıca verilecek eğitimin özellikleri de vurgulanmıştır. Eğitim, insanın kişiliği ve onurunun gelişimini sağlayacak, insan hakları ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirecek yönde verilmesine özen gösterilecektir (Sağlam, 2020: 110).

UNESCO tarafından 1974’te onaylanan “*Uluslararası Anlayış, İş birliği ve Barış için Eğitim ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Hakkında Eğitime İlişkin Tavsiye Kararı*” da insan hakları eğitimi konusunda atılan önemli adımlardan biri olarak kabul edilebilir. 1989 yılında kabul edilen BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28.maddesi eğitimi bir hak olarak tanımlar ve 29.maddesi, eğitimin çocuğun kişiliğini, yeteneklerini, zihinsel ve fiziksel becerilerini çocuklara göre geliştirmesine yardımcı olması gerektiğini belirtir. Eğitim hakkının yetenek, ırk, etnik köken, din, cinsiyet, milliyet, sınıf veya diğer belirleyici faktörlerden bağımsız olarak herkes tarafından uygulanması ve yararlanılması amaçlanmıştır (Gollob vd., 2010: 20).

İnsan hakları eğitimi konusunda 1993 yılında düzenlenen “*İnsan Hakları Dünya Konferansı*” neticesinde *Viyana Bildirgesi* ve *Eylem Programı* yayımlanmıştır. Bu bildirgede insan hakları eğitiminin halkın bilinçlenmesi, topluluklar arasındaki uyumlu ve dengeli ilişkilerin güçlendirilmesi ve karşılıklı hoşgörü ve barış içerisinde yaşamın sürdürülebilmesi için zorunlu olduğu belirtilmiştir (İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, 1999: 3).

23 Aralık 1994 tarihli 49/184 sayılı BM Genel Kurulu Kararı’yla, 1995-2004 yılları, BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planı kapsamında yürütülecek “*BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı*” ilan edilmiştir. 18 Aralık 2007’de BM Genel Kurulu 2009 yılını

“Uluslararası İnsan Hakları Öğrenimi Yılı” olarak belirlemiştir. İHEB’in 60.yıl dönümü olan 10 Aralık 2008 tarihinde açılış yapılmıştır. BM Genel Kurulu’nun bütünleyici nitelikteki 66/173 sayılı kararı Aralık 2011’de kabul edilmiştir (Benedek, 2014: 33).

11 Mayıs 2010 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 120. oturumda “Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi” CM/Rec (2010) 7 sayılı Tavsiye Kararında, insan hakları demokrasi kültürünün yaygınlaştırılması COE’nin temel görevi olarak ifade edilmiş ve eğitimin bu konudaki önemi belirtilmiştir (COE, 2011: 5).

1.2.2.Türkiye’de İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi

Türk eğitim sisteminin temel yapısını oluşturan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda “insan haklarına saygılı” bireyler yetiştirmek Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarının arasında yer almaktadır (Akdağ ve Taşkaya, 2018: 231). Türkiye’de demokrasi ve insan hakları eğitimi çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen yasa ve yönetmeliklerle farklı uygulamalar şeklinde eğitim sistemiyle bütünleştirilmiştir (Çiftçi, 2020: 220).

Türkiye’de 1998 yılında İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi’nin oluşturulmasından sonra ilköğretim 7. ve 8. sınıflarda “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (VİHE)” ve 10.sınıflarda seçmeli ders olarak “Demokrasi ve İnsan Hakları” dersi eklenmiştir (Bağlı, 2013: 297). 2005 yılında ilköğretim programlarında yapılan yenilik doğrultusunda hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi kazanımları ile ilişkilendirmek üzere “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ara disiplin olarak yer almıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

2011-2012 öğretim yılından itibaren ilköğretim 8. sınıflarda “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” adı ile ayrı bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır (Akdağ ve Taşkaya, 2018: 220). Öğretim programlarının uygulanması sürecinde her yaş döneminde bireylerin farklı özellikler sergilediği gerçeğinden yola çıkarak İHYD Öğretim Programı’nın ilkokul 4.sınıfta ders olarak okutulması gerektiği uygun görülmüş (Ünlü, 2019) ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 25 Haziran 2012 tarihli ve 69 sayılı kararla 2016 öğretim yılından itibaren, ilkokul 4. sınıflarda İHYD dersinin 2 ders saati ve zorunlu olarak okutulması kararı alınmıştır (Buğday ve Küçüköğlü, 2017). Bu ders ile öğrencilere insan hakları bilinci kazandırmak, etkin vatandaşın sahip olması beklenen özellikler doğrultusunda kazandıkları davranışları yaşamlarına yansıtabilmelerini sağlamak amaçlanmıştır (Çiftçi, 2020: 224).

2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğretim programlarında değişiklikler gerçekleştirilirken, İHYD dersi öğretim programında da bazı değişiklikler yapılmış, ünite ve kazanımlar yeniden yapılandırılmıştır (Aslan ve Aybek, 2018). 2018 İHYD Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda açıklanan Genel Amaçları ve İlkeleri doğrultusunda;

- “İnsani değerleri benimseyen,
- Hak, özgürlük ve sorumluluk bakımlarından çocuk olmanın ayrıcalıklarını keşfeden,
- Hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi için sorumluluk üstlenen,
- İnsan hakları ve demokrasi kültürünün geliştirilmesi için adaleti ve eşitliği gözetken,
- İş birliğine ve bilgiye dayalı demokratik karar alma süreçlerine katılan,
- Ortak yaşama ilişkin sorunların çözümünde uzlaşa arayan,
- Kurallara uyarak hak ve özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine destek olan,
- Aktif yurttaşlığı benimseyen ve buna uygun davranan,
- Birlikte yaşama koşullarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için sorumluluk üstlenen,
- Cumhuriyet ve değerlerinin insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi alanındaki gelişmelere katkısını bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.” (MEB, 2018).

Bu amaçlar doğrultusunda İHYD dersi öğretim programı ile;

- “İnsan hakları ve özgürlüklerine saygı duyan,
- Kendine, diğer yurttaşlara, topluma ve devlete karşı sorumluluklarını yerine getiren,
- Adil ve eşit davranan ve bunları gözetken,
- Sorunları uzlaşya dönük ve şiddetten uzak bir şekilde çözen,

- *Birlikte yaşama kültürünü benimseyen ve buna katkı sağlayan öğrenciler yetiştirmek hedeflenmektedir.*” (MEB, 2018).

Okullar, öğrencilerin hayata hazırlandıkları temel eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle İHYD dersi öğretim programlarında yer alan kazanımların yaparak yaşayarak öğrenilmesi ve günlük yaşamla ilişkilendirilmesi çok önemlidir (Sağlam, 2020: 220). Bu dersle öğrencilere kuramsal bilgi aktarmaktan ziyade İHYD ile ilgili temel değerlerin kazandırılması ve bireyin hayatında kullanıp bir kültür haline getirmesi hedeflenmektedir (Buğday ve Küçüköğlu, 2017). Bunun için de geleneksel uygulamalarla bilgi aktarımına dayalı yöntemler yerine öğrenciyi aktif kılacak, bilgilerin yeniden yapılandırılmasını sağlayacak yöntemlerin kullanılması tercih edilmelidir. Bu yöntem ve tekniklerden bir tanesi yaratıcı drama yöntemidir.

2. Drama

Yunanca “*dran*” kelimesinden türetilmiş olan drama kelimesi “*yapmak, etmek, eylemek*” anlamlarına gelmektedir. Yunancadaki başka bir karşılığı “*dromenon*” eylem anlamını taşımakta ve seyirlik olarak benzetmece şeklinde kullanılmaktadır. Tiyatro biliminde ise drama, özetlenmiş, soyutlanmış, eylem durumları anlamını taşımaktadır (San, 2014: 573). Türk Dil Kurumu’na (2019) göre, drama “*Sahnedede oynanmak için yazılmış eser.*” ve “*Acıklı ya da üzüntülü olayları bazen de güldürücü yönlerini katarak konu alan sahne oyunu.*” olarak ifade edilmektedir.

Çalışkan ve Karadağ’ın (2020) yaptığı tanımda drama, gerçek dünya ile teorik dünyanın etkileşiminden oluşan, sahneye çıkmadan ve oyunda rol yapmadan, doğal bir şekilde grup ile liderinde zaman zaman katıldığı tiyatral süreçler sayesinde yaşamdaki durum ve olaylar arasındaki bağlantıların öğrenildiği ve bu etkinlikler aracılığıyla hayal gücünün genişlediği bir alandır. Drama, bir bireyin yaşamını paylaştığı diğer insanlarla birlikte iş birliği içerisinde olma ve günlük yaşamda karşılaştığı olaylarda kendilerini etkili bir şekilde açıklama imkânı tanır (Üstündağ, 1994: 7). En genel tanımı ile drama, insanın insanla etkileşimde olduğu her türden dolaylı dolaysız ilişki, etki-tepki alışverişi ya da aralarında oluşan en az seviyedeki bir etkileşim ile oluşan dramatik an ya da dramatik bir durumdur (San, 2018: 65).

2.1.Dramanın Çeşitleri

Drama ile ilgili yapılan tanımlar ve drama çeşitleri incelendiğinde çok farklı tanım ve sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat yaygın olarak kullanılan drama

çeşitlerini incelediğimizde dramanın dört bölüme ayrıldığı söylenebilir. Bunlar; sosyodrama, psikodrama, eğitici drama ve yaratıcı dramadır. (Çalışkan ve Karadağ, 2020: 48). Söz konusu drama çeşitlerinin içerikleri aşağıda verilmiştir.

2.1.1.Sosyodrama

Bu drama türü, insan ilişkilerinde yaşanan veya yaşanması muhtemel sorunların çözümüne odaklanan bir yöntemdir. Bir liderin öncülüğünde, benzer veya ortak sorunları paylaşan/yaşayan insanların soruna yönelik duygu, düşünce ve çözüm önerilerini ifade etmelerine ortam hazırlayan drama türüdür (Yıldırım-Becerikli, 2002: 139). Moreno'ya (1943) göre sosyodrama, gruplar arası ilişkiler ve kolektif ideolojilerle ilgilenen derin eylem yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

2.2.2.Psikodrama

“Psyche” ve “drama” sözcüklerinin birleşiminden meydana gelen psikodrama, kelime anlamı olarak kişilerin iç dünyalarının eyleme dönüşmesini ifade etmektedir (Dökmen, 1995: 55). Psikodrama, insan ilişkilerindeki sorunların ortaya çıkarılmasında birey ve grup, grup içi sorunların ele alınıp incelenmesinde çözüm odaklı, düzeltici ve olgunlaştırıcı etkilere sahip bir yöntemdir. Bu açıdan bakıldığında psikodrama insanın sözel ve sözel olmayan iletişimlerinin birleşimiyle bireyin bütünleşmesini sağlayan yardım yoludur (Haskılıç-Saraç ve Duyan, 2020: 20). Diğer bir tanıma göre psikodrama, dramatizasyon yani spontan tiyatrodan faydalanılarak meydana gelen ruhsal geliştirme, tedavi yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda özel eğitim almış yönetici liderliğinde grup üyeleri sorunlarını, içinde bulunduğu duygu ve düşüncelerini canlandırma ya da oyunlaştırma yoluyla ifade etmektedir (Dökmen, 1995: 7).

2.2.3.Eğitici Drama

Eğitici drama kavramı ile dramanın “*eğitimle ilgili*” ya da “*eğitilebilir*” yanı vurgulanmaktadır. Başka bir açıdan bakacak olursak eğitici drama yöntemi, eğitim-öğretim etkinliğinde önceden saptanan ve eğitim sisteminde yer alan hedefler doğrultusunda bir dersin herhangi bir ünitesindeki kazanımların davranışa dönüşmesi amacıyla gerçekleştirilen etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2019: 80).

Önder'e (2004) göre eğitici drama, “*Yeterince esnek olmakla birlikte, esas kuralları önceden belirlenmiş bir lider tarafından yürütülen ya da sürecin başlamasını sağlayan çocukların bir grup oyunu gibi algılayabildiği etkinlikler bütünüdür*” (Akt.: Çalışkan ve Karadağ, 2020: 49).

2.2.4.Yaratıcı Drama

Oyun süreçlerinde ve yaşam durumlarında gerçekleşen dramatik anların uzmanlar tarafından grup içerisindeki etkileşim sürecinde yaratılması yaratıcı drama çalışmaları olarak tanımlanmaktadır (San, 2018: 65). Başka bir tanım ile yaratıcı drama, bir amacın, fikrin, doğaçlama, rol oynama vb. tekniklerden faydalanılarak ve bir gruptaki bireylerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma süreçleri tecrübeli bir eğitmen tarafından gerçekleştirilirken kendiliğindenliğe, şimdi ve burada ilkesine, -mı gibi yapmaya dayalıdır ve yaratıcı drama, oyunun genel özelliklerinden yararlanır (Adıgüzel, 2019: 73).

Yaratıcı drama, kazandırılması hedeflenen davranışlara yönelik hazırlanan, “Isınma, Canlandırma ve Değerlendirme” bölümlerinden oluşan, bir öğretmen veya lider öncülüğünde grupla gerçekleştirilen, yaş sınırlamasının olmadığı ve her konunun kullanılabilirdiği atölye çalışmalarıdır. Atölyeler sırasında kişinin içinde bulunduğu dünyayı idrak etmesi amacıyla gerçekliğin yansıması oluşturulur böylece bireyin bu süreçte kişisel seçimleri ve yöntemleri doğrultusunda yaşayarak davranış kazanması sağlanır. (Akdemir ve Karakuş, 2016: 56). Yaratıcı drama da önceden yazılmış ve canlandırma yapmak için hazırlanmış bir metin olmadan katılımcıların özgün fikirleri ve deneyimleri doğrultusunda ürettikleri hareketler ile canlandırmaları oluşturulur. (Özoğul-Balyalı, 2021: 9). Tanımlar doğrultusunda yaratıcı drama, bireyin kazanımlara yönelik edineceği davranışları bir lider eşliğinde, belirli bir konu, yaş ve metin sınırlaması olmadan yaratıcılıklarını ve tiyatral teknikleri kullanarak ürettikleri hareket bütünüdür diyebiliriz.

Yaratıcı dramada canlandırmalar yoluyla çocukların, ergenlerin ve gençlerin bir bilinçlenme ve kültürlenme sürecinde, kendini bilen, kendine yetebilen, her alanda yaratıcı, hayal gücü gelişmiş, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde ifade edebilen, estetik bakış açısına sahip, demokratik tutum ve davranışlar kazanmış bireyler olarak yetiştirmeleri amaçlanmaktadır (Adıgüzel, 2019: 95).

Bu amaçlar doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetlerinde de bir derse veya davranışa yönelik hedef kazanımların kazandırılmasında yaratıcı drama etkili bir yöntemdir. Eğitim sürecinde yaratıcı drama hedef kazanımların gerçekleştirilmesi için doğaçlama, canlandırma, rol oynama gibi drama teknikleri kullanılarak aşamalar halinde yapılır.

2.2.4.1.Yaratıcı Dramanın Aşamaları

Yaratıcı drama etkinliklerini,

1. Hazırlık-Isınma Çalışmaları

2.Canlandırma

3.Değerlendirme-Tartışma aşamaları olarak üç başlık altında toplamak mümkündür.

2.2.4.1.1.Hazırlık-Isınma Çalışmaları

Bu aşama, katılımcıların birbirlerine, yapılacak diğer etkinliklere ve kazandırılacak kazanıma fiziksel ve psikolojik olarak hazırlandığı aşamadır. Genellikle beden hareket halinde olduğu, duyuların eş zamanlı olarak yoğun kullanıldığı, içe dönük etkinliklerin yapıldığı, güvenli hissetme, uyum sağlama gibi grup etkileşimini oluşturmak amacıyla yapılan, kuralları diğer aşamalara göre belirli ve çoğunlukla lider tarafından düzenlenen bir aşamadır (Adıgüzel, 2006: 25).

2.2.4.1.2.Canlandırma

Canlandırma aşaması, bir konunun süreçle birlikte ortaya çıktığı, belirlendiği, biçimlendiği ve diğer katılımcılara sunulduğu tüm oluşum çalışmalarını içermektedir. Katılımcıların duygu ve düşüncelerini sınırlandırılmadan özgürce ortaya koyabildikleri bu aşama, eğitmenin verdiği konuyu canlandırmak amacıyla “canlandırma öncesi” hazırlıkları da içine almakla birlikte canlandırılacak konunun başlangıç noktası olan doğaçlama, rol alma ve diğer tekniklerden fazlasıyla yararlanılan bir aşamadır (Adıgüzel, 2019: 139).

2.2.4.1.3.Değerlendirme-Tartışma

Katılımcının yaratıcı drama yöntemiyle öğrendiği konuyu ne kadar benimsediği ve konuyla ilgili bilgi, farkındalık ve tecrübelerinin değerlendirildiği aşamadır. Bu aşama da tüm süreçlerdeki gibi kendiliğinden ve doğal gerçekleşmektedir. Lider, genel olarak son bir etkinlikte tüm atölyenin katılımcı üzerindeki etkilerini gözlemleyip katılımcının kendini değerlendirmesini ve ifade etmesini sağlar (Güleç, 2019).

Sonuç olarak yaratıcı dramada süreç ile birlikte öğrencinin oynayarak-yaşayarak, kendini tanıyıp, grup etkileşiminden faydalananarak, eleştirip, tartışarak öğrenmesi sağlanır. Yapılandırmacı yaklaşımın merkezinde yer alan öğrencinin aktif katılımı ile bilgiyi yeniden yapılandırabilmesi ve yaşamına yansıtarak karakter ve kişilik gelişiminin de desteklenmesi sağlanabilmektedir. Söz konusu ortamın gerçekleşmesinde liderin yaratıcı

drama bileşenlerini bilmesi, aşamaları sistemli ve anlaşılır şekilde planlaması, birbirine bağlı ve birbirini destekler nitelikte etkinliklerin yapılması gerekir (Adıgüzel, 2006: 27).

2.2.4.2.Eğitimde Yaratıcı Drama

Eğitimde yaratıcı drama, bir kazanımı veya konuyu, doğaçlama, rol oynama ve canlandırma gibi tekniklerden faydalanarak, bir grupta ve grup üyelerinin birikim ve yaşantılarından hareketle canlandırma faaliyetleridir (Adıgüzel, 2006: 21). Bir sınıf metodolojisi olarak kullanılan yaratıcı drama, öğrenme için öğrenci odaklı bir temel sağlayabilir. Sınıfta yaratıcı drama kullanımı, deneyimsel öğrenmenin herhangi bir müfredat dâhilinde teşvik edilip geliştirilebildiği, öğrenci odaklı bir süreçtir (Annarella, 1992: 3).

Yaratıcı drama ile öğrencinin problem çözme becerileri artar, iş birliğine dayalı olarak çalışıp yaşlılarıyla birlikte sorunlara çözümler bulur böylece mutlu olup eğlenceli zamanlar geçirir (Morris, 2001 akt. Ütkür ve Açıkalin, 2018). Yaratıcı drama etkinlikleriyle çocuklar, neyin ne olabileceğini sadece zihinleriyle değil bedeninde de hissederek anlayabilir. Söz gelimi kişiye harika şeyler yapma yeteneğine sahip olduğunun söylenmesi, sadece rol yapmada olsa bile onları gerçekten yapmak kadar güçlendirici değildir. Örneğin, çocuğun kendi yaptığı bir kalkanla ejderhalarla savaşması, taştan kılıç çekmek ya da en sevdiği kahramanlardan biri olarak odanın içinde uçuyormuş gibi yapması yazmaktan ya da konuşmaktan daha uzun süre hatırlayabileceği bir durumdur (McFarlane, 2012: 18). Bu yönüyle yaratıcı drama öğrencilere davranışları kazandırmanın yanında eğlenceli ve kalıcı deneyimler yaşamasını sağlamaktadır.

Yaratıcı dramaya katılma sürecinde canlandırma ve değerlendirme sırasında katılımcılar, dışarıdan izlemek yerine dramayı yaşamaktadırlar. Bu sayede sorunların keşfi, iletişim ve karar verme becerilerinin geliştirilmesinde ve çocukların başkalarına karşı takdirini ve duyarlılığını arttırmada fayda sağladığı görülmektedir (McNaughton, 2004). Öğrencilere hedef kazanımların kazandırılmasında yaratıcı düşünebilmelerine, hayal edebilmelerine ve iş birliği yapabilmelerine olanak sağlayarak ders sürecine aktif katılımın sağlanabilmesi açısından yaratıcı dramanın ideal bir yöntem olduğu söylenebilir. Yaratıcı dramanın teknoloji ile bütünleştirilmesi ders sürecinin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlayabilir. Bu nedenle günümüz teknoloji materyallerinden Web 2.0 araçlarının içerik ve etkileşim yönünden hedef ve kazanımların öğretilmesinde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Web 2.0 Araçları

Değişen ve gelişen dünya da her gün yeni teknolojik gelişmeler yaşanmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler her alanda etkisini hissettirmektedir. Bunlardan biri de eğitimidir. Teknoloji bu kadar hızlı gelişirken eğitimin durağan olması öğrencilerin, gelişmelerin geride kalmasına neden olacaktır. Bu nedenle araştıran, sorgulayan, analiz eden, yaratıcı fikirler ortaya koyan ve içerik üretebilen bireyler yetiştirmek için teknolojinin sağladığı imkânlar kullanılmalıdır. Böylece öğretmenlerin, hedef kazanımlar doğrultusunda öğretme süreçlerinde teknoloji entegrasyonu ile öğrenmeler daha kolay, kalıcı ve etkili olacaktır. Hennessy, Ruthven ve Brindley'e (2005) göre teknoloji entegrasyonu *“Öğretmenlerin gerçekleştirmek istedikleri faaliyetleri sonrasında etkili ve güvenilir bir biçimde yürütmek amacıyla teknolojiyi nasıl kullandıkları ve teknoloji sayesinde bu etkinlikleri nasıl yeniden tasarlayabilecekleridir.”* (akt. Avcı, Kula ve Haşlaman, 2019: 14). Teknoloji entegrasyonu öğretmenlerin internette yardımcı öğretim materyalleri hazırlamaları ve etkili öğrenme ortamları oluşturmalarına imkân tanımaktadır (Birişçi vd., 2018: 191). Bu materyallerden biri kullanıcıya birçok içerik üretme ve etkileşim imkânı sağlayan Web 2.0 araçlarıdır.

İlk kez "Web 2.0" kavramı, O'Reilly ve MediaLive International arasında bir konferansın beyin fırtınası oturumunda ortaya konulan bir fikir olup, 2004'te kullanılmaya başlanmıştır (O'Reilly, 2007: 19). Web 2.0 kavramı World Wide Web (www)'in birinci kuşak web araçlarından farklı özellikteki ikinci kuşağını tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Horzum, 2010: 65). Diğer bir ifadeyle Web 2.0 kavramı, kullanıcılarının içerik geliştirebildiği, etkileşimli olarak çalışıp fikir ve bilgi alışverişinde bulunabildiği, iş birliğine dayalı olarak kullanılabilen web platformudur (McLoughlin ve Lee, 2007 akt Göksün, Filiz ve Kurt, 2018). Web 2.0 araçlarını Web 1.0 araçlarından ayıran birçok özellik bulunmaktadır. Genel olarak Web 1.0 araçları teknik bilgi olarak donanımlı olan kişilerin siteye bilgileri girmesi ve bu bilgilerin herkes tarafından erişilmesini sağlayan statik yapıdadır. Fakat Web 2.0 araçları farklı kullanıcılar arasında etkileşim, iletişim ve içerik üretilmesini sağlayan dinamik yapıdadır. Web 2.0 ve Web 1.0 araçlarının karşılaştırılması Şekil 2.1'de sunulmuştur (Boulos ve Wheelert, 2007; Coleman ve Levine, 2008; Horzum, 2010; Musser, O'Reilly vd., 2007; O'Reilly, 2005).

Web1.0	Web2.0
Durağan içerik vardır. Odak noktası içeriktir.	Dinamik içerik vardır. Odak noktası etkileşimdir.
E-posta yoluyla mesaj iletilir. Eşzamansız etkileşim vardır.	Bilgi RSS yoluyla bağlantılandırılır. Eşzamanlı ve eşzamansız etkileşim vardır.
İçerik üretilir ve ilkelere uygun olarak düzenlenir.	Günlükler, wikiler ve diğer katılımlı sitelerden ilişkilendirilen içerik kullanılır.
Teknoloji kontrolünde bilgi teknolojileri empoze edilir.	Yeni teknolojilerin bireysel kullanımı ve içeriğin oluşturulması söz konusudur.
Bilginin aranması ve göz atılması söz konusudur.	Bilgi yayınlanır ve yapılandırılır.
Akışın takip edildiği yani transaksyonel bir etkileşim söz konusudur.	Karşılıklı ilişkilerin bulunduğu etkileşimler mevcuttur.
Örgütsel taksonomi söz konusudur.	Folksonomi yer almaktadır.
Herkes için tek bir uygulama söz konusudur.	Bireysel ve sohbet odaları uygulamaları söz konusudur.

Şekil 2. 1. Web 1.0 ve 2.0 araçlarının özellikleri

Karaca ve Aktaş’a (2019) göre Web 2.0 kavramı, kullanıcılar arasında üst düzey etkileşim sağlayan, içeriğin kullanıcıların etkisi doğrultusunda değiştiği, dinamik bir yapısı bulunan ve kullanıcı odaklı web sitelerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Horzum’a (2010) göre Web 2.0 araçları ile insanlar istedikleri konuda kolaylıkla içerik oluşturarak paylaşabilmektedir ve böylece sosyal etkileşim ve iş birliği geliştirilebilmektedir. Web 2.0 araçları ile içerik oluşturma, düzenleme ve paylaşmanın kolaylığı bireyler arası iletişim ve etkileşimin de kolaylaşmasını ve hızlanmasını sağlamaktadır (Albayrak-Özer ve Kıyıcı, 2017; Boulos ve Wheeler, 2007; O’Reilly ve Batelle, 2009). Web 2.0, bloglar, wikiler, sosyal ağlar vb. gibi yayıldığı tüm yaşam aktivitelerinde müdahaleci bir etkiye sahiptir ve son zamanlarda ekonomik, politik, sosyal medya ve eğitimde dâhil olmak üzere yaşamın tüm alanlarında yaygınlaşmıştır (Alenezi, 2019: 870).

Web 2.0, içerisinde birçok etkinliğin gerçekleştirilebilmesini sağlayan araçlar bulunduran çoklu yapıdadır (Horzum, 2010: 605). Günümüzde en çok kullanılan Web 2.0 araçları; içerik üretmeyi ve geliştirmeyi sağlayan uygulamalar, video yayınlama ortamları, sosyal ağlar, Wiki’ler, Bloglar, Earth uygulamaları, Podcasting ve RSS olarak sıralanabilir (Korucu ve Çakır, 2015; Korucu ve Karalar, 2017: 457).

3.1. Eğitimde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı

Öğretim sürecinde tercih edilen yöntem ne olursa olsun soyut bilgilerin somutlaştırılması, öğrenci dikkatinin sürekliliğini sağlanması için teknolojinin eğitime yansımalarının materyal yönü olarak görülebilecek olan Web 2.0 araçlarının sınıfta veya sınıf dışı ortamlarda kullanılmasının önemli olduğu söylenebilir. Web 2.0 araçları, kişilerin teknolojik ortamda sosyal etkileşim içerisinde bulunmalarına, hazır web sistemlerinin

içeriğine müdahale etmelerine ve bilgi paylaşımını gerçekleştirmelerine olanak sağlayan çeşitli web ortamlarıdır (Deperlioğlu ve Köse, 2010 akt. Hark-Söylemez ve Oral, 2013: 45).

21. yüzyıl becerilerinden olan problem çözme, grup çalışması, eleştirel düşünme, yaratıcılık, iletişim gibi becerilerin öğrencilere aktarılması için Web 2.0 araçlarının, öğrenme sürecinde uygun ve etkili bir şekilde kullanılabilmesi hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin sahip oldukları dijital yetkinlikle ilişkilendirilebilir (Tavares vd., 2012 akt. Korucu ve Karalar, 2017: 458). Web 2.0 etkinliklerinin kazanımlara uygun şekilde düzenlenmesi veya kullanımının planlanması ve sınıf içinde veya dışında hangi aracın nerede ve nasıl kullanılacağına çok iyi bilinmesi ve planlanması gerekmektedir (Elmas ve Geban, 2012: 450).

Yapılan araştırmalar Web 2.0 araçlarının, eğitim-öğretim sürecini daha etkili ve verimli hale getirerek kalıcı öğrenmeye katkı sağladığını ve kavram öğrenimini kolaylaştırdığını göstermektedir (Korucu ve Yücel, 2015; Korucu ve Karalar, 2017: 457). Öğrenci, Web 2.0 araçları aracılığıyla ürün odaklı çalıştığı için gösterdiği gayret ve çabanın karşılığını somut olarak alır. Böylece derse karşı daha istekli olur (O'Reilly, 2007 akt. Elmas ve Geban, 2012: 251). Web 2.0 araçlarıyla etkinlik yapmak öğrencileri, bilinçli teknoloji kullanan, işbirlikçi ve teknoloji okuryazarı bireyler olmaya yönlendirir. Bu durum onları ileri ki meslek hayatlarına hazırlar (Punie ve Cabrera, 2006 akt. Elmas ve Geban, 2012: 251). Günümüz toplumunun gereksinim duyduğu bilgi iletişim teknolojilerini kullanma becerisi başta olmak üzere sosyal katılım, iletişim, politik okur yazarlık, çevre okur yazarlığı, dijital yetkinlik, problem çözme gibi 21. yüzyıl becerilerinin bireylere kazandırılabilmesinde Web 2.0 araçlarının kullanımı önemli görülmektedir (Karaman, Yıldırım ve Kaban, 2008; Göksün, Filiz ve Kurt, 2018: 509).

4.İlgili Araştırmalar

4.1. Yaratıcı Dramaya İlişkin Yapılan Çalışmalar

Freeman vd. (2003) yaratıcı dramanın benlik kavramı, problemli davranışların çözümü ve sosyal beceriler üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmada 237 tane 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile deneysel çalışma yapmıştır. Çalışma süreci toplamda 18 hafta sürmüştür ve oturumlar 40 dakikadan oluşmuştur. Veri toplamak için “Benlik Kavramı Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda yaratıcı

dramanın benlik kavramı, problemlı davranışların çözümlü ve sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erbay ve Yıldırım-Doğru (2010) tarafından yaratıcı drama yönteminin sosyal becerilerin öğretiminde etkililiğini değerlendirmek amacıyla kaynaştırma öğrencileriyle bir çalışma yapılmıştır. Okul öncesi düzeyindeki kaynaştırma öğrencilerine selamlaşma, gruba katılma ve sohbet başlatma iletişim becerileri entegre edilmiştir. Veriler, “Sosyal İletişim Becerilerini Değerlendirme Gözlem Formu” ile toplanmıştır. Araştırmanın bulguları sonucunda yaratıcı drama eğitiminin sosyal iletişim beceri gelişimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Hendirx, Eick ve Shannon (2012) yaratıcı drama yönteminin sorgulamaya dayalı ilköğretim programına entegrasyonu, öğrenci tutumu ve kavramsal öğrenmeye etkisini incelemek amacıyla bir eylem araştırması yapmışlardır. Çalışma 38 ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekteşirilmıştir. Deneysel süreç sonrasında yaratıcı drama etkinlikleriyle ders işlenen 4.sınıf öğrencilerinin 5.sınıf öğrencilerine göre önemli ölçüde daha fazla öğrenme çıktışı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat öğrencilerin fen dersine yönelik tutumlarında istatistiksel olarak önemli ölçüde düşüş olduğu görölmüştür.

Taşkın-Can (2013) yaratıcı drama temelli öğretim 5.sınıf öğrencilerinin ışık ve ses ünitesindeki fen başarılarına ve bilimsel süreç becerilerine etkisini araştırmak amacıyla yaratıcı drama temelli ders işlenişleri ile yapılan yarı deneysel çalışmada yaratıcı drama yönteminin fen başarısının ve bilimsel süreç becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilediği görölmüştür.

Nayci ve Adıgüzel (2017) tarafından yapılan çalışmada 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yönteminin başarı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deney grubunda yaratıcı drama yöntemi kullanılırken, kontrol grubunda soru-cevap, örnek olay, öğretim ve tartışma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yaratıcı drama yönteminin sosyal bilgiler dersinde akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin, yaratıcı dramanın dersleri eğlenceli hale getirdiğini, derslerde sıkılmadıklarını ve derslere katılım oranının yüksek olduğunu belirttiklerinden hareketle yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin tutumları üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öz (2019) 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde yer alan kavramların öğretiminde yaratıcı drama yöntemi kullanılmasının öğrencilerin akademik

başarısına ve öğrenci görüşlerine göre etkililiğini incelediği karma yöntem çalışması yapmıştır. Çalışma deney ve kontrol grubu olmak üzere toplam 52 öğrenci ile 5 haftalık süreçte gerçekleştirilmiştir. Veri analizinden elde edilen bulgular sonucunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Nitel veri sonuçları da kavram öğretiminde yaratıcı dramının etkili olduğunu desteklemektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda kavram öğretiminde yaratıcı drama yönteminin alternatif bir yöntem olarak kullanılması önerilmiştir.

Bsharat ve Behak (2021) çocuklar için konuşma becerilerini öğrenmede yaratıcı dramayı kullanmanın öngörülerini incelemek amacıyla bir vaka incelemesi yapmışlardır. Çalışma 7.sınıfta okuyan 10 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yaratıcı drama tekniğinin konuşma becerilerinin öğrenilmesinde etkili olduğu ve yaratıcı dramının konuşma üzerinde kullanılmasının öğrencilerde olumlu bir algı oluşmasını sağladığını göstermiştir.

Gao vd. (2021) erken çocukluk programlarında yaratıcı drama ile çift dil öğrenenlerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerindeki etkisini araştırmak üzere karma yöntemli bir vaka çalışması yapmıştır. Altı çift dil öğrenen çocuk ile 9 haftalık yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı ders planı uygulanmıştır. Nicel veriler sonucunda deneysel işlemden sonra katılımcıların sosyal ve duygusal becerilerinin önemli ölçüde geliştiği görülmüştür. Nitel veriler ise katılımcıların artan güven, gelişmiş iş birliği becerileri ve daha iyi duygu yönetimi dâhil olmak üzere sosyal etkileşimlerde gelişmeler gösterdiğini ortaya koymuştur.

Kadan (2021) yaratıcı drama yönteminin 7. sınıf öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik başarı ve motivasyonlarına etkisini incelemek amacıyla yarı deneysel çalışma yapmıştır. Deney gurubunda yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı ders planı, kontrol grubunda ise olağan ders planı kullanılmıştır. Uygulama sonucunda ise öğrencilerin yönetime ilişkin görüşlerini almak amacıyla deney grubunda “Yaratıcı Drama Yönteminin Uygulanmasına İlişin Öğrenci Görüşme Formu” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonunda deney grubunun akademik başarısının ve derse yönelik motivasyonlarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yumurtacı ve Mede (2021) tarafından yaratıcı drama ve geleneksel öğretimin genç İngilizce öğrenenlerin kelime gelişimi ve yaratıcı düşünme becerileri üzerindeki etkililiğini araştırmak ve karşılaştırmak amacıyla yarı deneysel bir çalışma yapılmıştır. 23’ü deney, 22’si kontrol grubunu oluşturan 45 öğrenci ve İngilizce programına dâhil olan iki öğretmen

çalışmaya katılmıştır. Veriler, kelime hazinesi öncesi ve sonrası testleri, yaratıcı düşünme becerileri öncesi ve sonrası testleri ve niteliksel olarak öğretmenlerin yansıtıcı günlüklerinden nicel olarak toplanmıştır. Bulgular doğrultusunda yaratıcı drama entegre öğretiminin genç öğrencilerin kelime hazinesi gelişimi ve yaratıcı düşünme becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karabulut ve Gençtürk-Güven (2022) sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanılmasının 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisine ve çevresel duyarlılıklarına etkisini belirlemek amacıyla nicel bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya biri deney diğeri kontrol grubunu oluşturan 56 tane öğrenci katılmıştır. Deney gurubunda “çevre kirliliği” konusuna yönelik yaratıcı drama çalışmaları hazırlanmış kontrol grubunda ise programa dayalı öğretim etkinlikleri kullanılmış olup 15 ders saati uygulanmıştır. “Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği” ve “Çevresel Duyarlılık Ölçeği” ile veriler toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin çevresel duyarlılık ve eleştirel düşünme becerilerinin, kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı seviyede arttığı görülmüştür.

4.2. İnsan Hakları Eğitiminde Yaratıcı Dramaya İlişkin Yapılan Çalışmalar

Üstündağ’ın (1997) 8.Sınıf VİHE dersinde yaratıcı drama kullanımının öğrencinin erişkiye ve derse yönelik tutumlarını araştırdığı deneysel bir çalışmanın bulguları sonucunda yaratıcı drama yönteminin akademik başarı ve tutum üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Üstündağ’ın (1999) 8. Sınıf VİHE dersinde temel haklar ve görevler konusunun öğretiminde yaratıcı dramanın öğrenci başarı ve tutumuna etkisinin araştırıldığı diğer çalışmasında da yaratıcı drama ile öğretilen deney grubu öğrencileri ile geleneksel yaklaşımlarla öğretilen kontrol grubu öğrencileri başarı puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna ek olarak deney grubundaki öğrencilerin yaratıcı drama ile ders gördükten sonra tutum puanlarında daha fazla artış olmuştur. Böylece yaratıcı dramanın daha etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hassi vd.’nin (2015) çocuk hakları eğitiminde drama yöntemini kullanarak pedagojik bir model geliştirmeyi hedefledikleri bir eylem araştırması bulunmaktadır. Bu çalışmaya iki ortaokuldaki öğretmen ve öğrenciler katılmışlardır. Veriler anketlerden, gözlemlerden ve geri bildirim sayfalarından elde edilmiştir. Araştırma sonucundaki bulgular doğrultusunda dramanın öğrencileri aktif iş birliğine, yaratıcılığa ve çocuk

haklarını derin öğrenmeye yönlendirdiği ve normal okul sınıflarında çocuk hakları yaklaşımının teşvik edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Ulubey ve Gözütok'un (2015) yaptığı çalışmada vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitiminde yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada gerçekleştirilen yaratıcı uygulamaların, akademik başarı ve demokratik değerlerin gelişimi üzerindeki etkisini incelemenin yanı sıra başarıyı etkileyen sebepleri belirlemek ve bu kapsamda bir program önerisi ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada karma araştırma yöntemi desenlerinden iç içe deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada “İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Başarı Testi” ve “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla toplanan verilerin analizi sonucunda yaratıcı drama yöntemi ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri kullanılmasının programa yönelik öğrenci başarılarını anlamlı olarak arttırdığı ve öğrencilerde demokratik değerlere ilişkin bağlılık oluşturduğu görülmüştür.

Ulubey ve Aykaç (2016) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) öğretmen adaylarının temel insan hak ve özgürlüklerine yönelik, becerilerini, farkındalıklarını ve olumlu tutumlarını geliştirmek amacıyla nicel bir çalışma yapılmıştır. 19 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada veriler “İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği”, “Demokrasiye İlişkin Öğretmen Görüşleri” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Takvimi” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda yaratıcı dramının öğrencilerin temel insan haklarına yönelik beceri, farkındalık ve olumlu tutum geliştirmede etkili bir yöntem olduğu görülmüştür.

Alataş (2019) 4.sınıf İHYD dersinin “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk-Adalet ve Eşitlik” ünitesi öğretilirken kullanılan yaratıcı drama yönteminin dersin öğretiminde etkili olup olmadığı ve öğrenci başarısına etkisinin belirlenmesi amacıyla yarı deneysel desende bir çalışma yapmıştır. Deney grubunda yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı ders planı, kontrol gurunda ise öğretim programı doğrultusunda yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Araştırma verileri “Etkin Vatandaşlık Ölçeği” ve “Öğrenci Başarı Testi” ile toplanmış ayrıca yaratıcı drama ile ilgili öğrenci görüşleri alınmıştır. Bulgulara göre yaratıcı dramının İHYD dersinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenilen bilginin kalıcılığı üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Choleva, Lenakakis ve Pigkou-Repousi (2021) insan hakları eğitiminin boyutlarının yaratıcı drama yoluyla ele alındığı nicel bir çalışma yapmışlardır. İnsan hakları ve mültecilerle ilgilenen öğretmenler için hizmet içi eğitici drama atölyeleri hazırlanmıştır.

Veriler motivasyonu yüksek öğretmenlerin insan hakları bilgilerini ve eğitici drama metodolojilerini kullanarak insan haklarını öğretmeye hazır olup olmadıklarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bir anket ile toplanmıştır. Araştırmanın verileri doğrultusunda öğretmenlerin eğitildikten sonra hipotezlere paralel olarak hazırbulunuşluk düzeylerinde anlamlı artış görülmüştür.

4.3. Eğitimde Web 2.0 Araçları Kullanımına İlişkin Yapılan Çalışmalar

Ajjan ve Hartshome (2008) fakültenin sınıf içi öğrenimini desteklemek ve daha iyi bir eğitim için Web 2.0 ile ilgili farkındalığı artırmak amacıyla 136 öğretim üyesinin katıldığı bir çalışma yapmışlardır. Anket aracılığıyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular bazı öğretim üyelerinin, bazı Web 2.0 teknolojilerinin öğrencilerin öğrenmelerini, öğretim üyeleriyle ve diğer akranlarla etkileşimlerini, yazma becerilerini ve dersten memnuniyetlerini geliştirebileceğini düşünürken; çok azı bunları sınıfta kullanmayı tercih ettiği yönündedir. Bulgular doğrultusunda “bloglar” öğrenci öğrenimini iyileştirme açısından en yararlı Web 2.0 uygulaması olarak seçilmiştir. Tutumların ve algılanan davranışsal kontrolün Web 2.0 teknolojisini kullanma davranışsal amacı üzerinde oldukça güçlü olumlu etkilere sahip olduğu, ancak öznel normun davranışsal amacı etkilemediği görülmüştür.

Baş ve Turhan (2017) yabancılara Türkçe öğretiminde Poll Everywhere Web 2.0 aracının kullanımı ve bu Web 2.0 aracı için hazırlanan yazma etkinliklerine ilişkin öğrenci görüşlerinin alınması amacıyla bir durum çalışması gerçekleştirmişlerdir. Çalışmaya B1 seviyesinde Türkçe bilen 10 öğrenci katılmıştır. Veriler Poll Everywhere uygulaması ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak toplanmıştır. Bulguların sonuçları incelendiğinde öğrencilerin büyük kısmının Poll Everywhere aracını sevdiği ve bu Web 2.0 aracının özellikleri hakkındaki görüşlerinin pozitif yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Poll Everywhere Web 2.0 aracının etkileşimli bir eğitim ortamı sunduğu, olumlu özelliklerle tanımlandığı, yazmaya teşvik ettiği ve yazma dersleri esnasında kullanımının istendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Birişçi vd. (2018) tarafından yapılan, öğretmen adaylarının içerik geliştirme araçlarını kullanabilmedeki yeterlik düzeylerini tespit etmeye yönelik bir ölçek geliştirmenin amaçlandığı çalışma sonucunda ölçeğin eğitici rolündeki kişilerin bir dersin planlaması aşamasında uygulayacakları etkinliklerde Web 2.0 araçlarından yararlanma noktasında öz-yeterlik seviyelerini ölçen, kabul edilebilir düzeyde, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ortaya konulmuştur.

Alenezi (2019) Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Northern Border Üniversitesi'ndeki akademik personelin akademik çalışmalarında kullandıkları Web 2.0 araçlarını ve bu araçların kullanımına yönelik engelleri belirlemek amacıyla nitel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda öğretim üyeleri tarafından Web 2.0 teknolojisinin kullanımının sosyal ağ sitelerinin kullanımı dışında çok sınırlı ve düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda eğitimde Web 2.0 kullanımı hakkında gerekli bilgi eksikliğinin yanı sıra eğitim kurslarının eksikliği, yetersiz teknik destek ve bilgisayar laboratuvarlarına erişim eksikliği gibi potansiyel faktörleri içeren bazı engeller tespit edilmiştir. Diğer bir engel ise değişime direnç gösteren akademik personeller olmuştur.

Taşlıçay-Arslan ve Demirkan (2019) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adaylarına verilen Web 2.0 araçlarının tanıtımına yönelik uygulamaların adayların eğitim teknolojisi standartlarına ilişkin öz yeterliklerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Bulgular sonucunda öğretmen adaylarına yönelik Web 2.0 araçlarının tanıtımının yapılmasının mesleki gelişim ve liderlik etkinliklerine katılma öz yeterlik seviyelerinde olumlu bir artış görülmesine sebep olduğu ve elde edilen değer sonucunda bu artışın uygulamada önemli etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Dönmez-Usta, Turan-Güntepe ve Durukan'ın (2020) yaptıkları çalışmada BÖTE öğretmen adaylarının öğrenme ortamlarına Web 2.0 araçlarını entegre edebilme seviyelerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının ifadeleri doğrultusunda, adayların lisans öğrenim sürecinde Web 2.0 araçları hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen bu araçların bir kısmını öğrenme ortamına kısmen entegre edebildikleri tespit edilmiştir.

Alan yazın incelediğinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının farklı derslere yönelik çok sayıda olduğu, ortaokul düzeyinde sınırlı sayıda olduğu fakat 4.sınıf İHYD dersine yönelik çalışmanın bir tane olduğu görülmüştür. Yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı çalışmaların genel anlamda nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımlarıyla gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Yaratıcı dramaya ilişkin yapılan çalışmalarda yaratıcı drama yönteminin benlik kavramı, problemli davranışların çözümü, sosyal beceriler üzerindeki etkisi, eleştirel düşünme becerisi, kavram öğretimi, öğrenci akademik başarıları ve tutumu üzerindeki etkileri incelenmiş ve genel anlamda bu değişkenler üzerinde olumlu etki sağladığı görülmüştür.

Alanyazında son yıllarda eğitimde teknoloji kullanımının artması ile paralel olarak Web 2.0 araçlarının değişkenler üzerindeki etkisinin incelenmesinde sıkça kullanıldığı

görülmüştür. Bu çalışmaların çoğunlukla öğrenci görüşleri, Web 2.0 araçlarının kullanım düzeyleri ve öz yeterliliklerine yönelik yapıldığı söylenebilir. Bu doğrultuda 4.sınıf İHYD dersinde Web 2.0 araçlarıyla desteklenen bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, yaratıcı drama yönteminin 4.sınıf düzeyinde kullanıldığı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Çalışmaların çoğu dil öğretimi, kavram öğretimi, eleştirel düşünme becerisi, akademik başarı ve tutuma yöneliktir. Web 2.0 araçlarının ise genel anlamda öğretmen adayları ve akademik personellere yönelik yapıldığı, ilkokul düzeyinde çalışmaların olmadığı görülmüştür. Yapılan bu araştırmada çalışma grubunun 4.sınıf öğrencileri olması, İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönetimi kullanılması, akademik başarı ve tutumu ölçmesi ve karma yöntem kullanılarak gerçekleştirilmesi yönünden alanyazına katkı sunacağı ve alanyazındaki boşluğu dolduracağı ifade edilebilir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

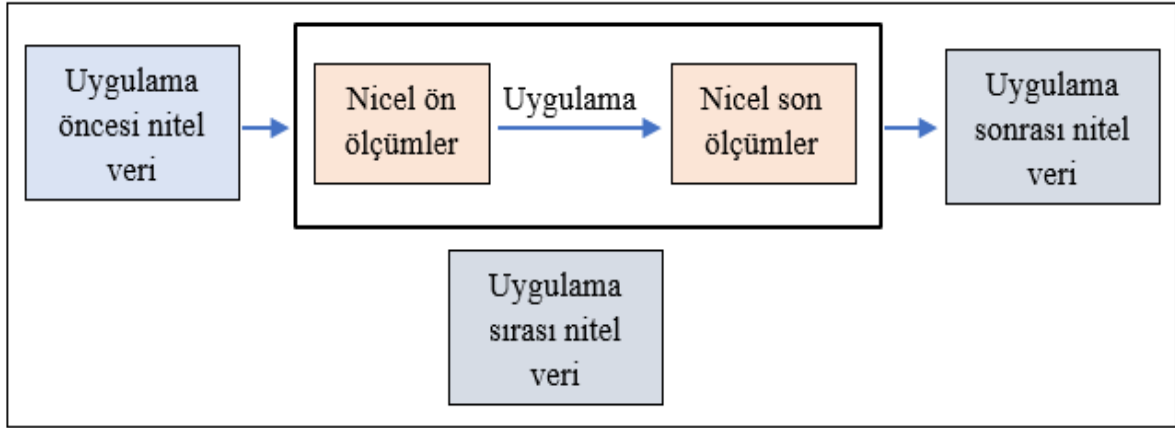
Tez çalışmasının bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, kullanılan veri toplama araçları, uygulama süreci ve elde edilen verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı 4.sınıf İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisini incelemektir. Öğrencilerin uygulama süreci sonunda derse yönelik tutumunu daha detaylı incelemek ve elde edilen verileri farklı açılardan ölçerek daha geniş bir çerçevede yorumlamak amacıyla bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemleri, araştırmacının araştırdığı problem durumunu anlamak için toplanan nitel ve nicel verilerin bütünleştirildiği ve daha sonra bu iki veri setini bütünleştirmenin avantajlarından yararlanarak sonuçlara ulaşıldığı, sosyal, sağlık ve davranış bilimleri alanında tercih edilen bir araştırma yaklaşımı olarak tanımlamaktadır (Creswell, 2021: 2). Diğer bir tanım olarak karma yöntem deseni, araştırmacının bir çalışmada nitel ve nicel yöntemleri kullanarak verileri toplayıp analiz ettiği, elde edilen bulguları bütünleştirip çıkarımlarda bulunduğu araştırmalardır (Tashakkori ve Creswell, 2007: 4).

Karma yöntemli bir düşünme biçimi, eğitim araştırmaları ve değerlendirmeleri dâhil olmak üzere, çoklu metodolojik gelenekleri, çoklu bilme yollarını ve çoklu değer duruşlarını etkin olarak içeren, hatta memnuniyetle karşılayan uygulamalı sosyal sorgulamaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım doğrultusunda karma yöntemli eğitim araştırması, eğitimsel olayları bir ortamda toplamak, analiz etmek ve temsil etmek için çoklu ve çeşitli yöntemleri içerir (Greene, 2005: 208). Ancak karma yöntem araştırmalarında önemli bir ilke olarak araştırma çerçevesinde neden nitel ve nicel yöntemleri kullandıklarına dair en az bir gerekçe sunulmalıdır (Creswell ve Plano-Clark, 2020: 69). Bu araştırma da Bryman'ın (2006) karma yöntem gerekçelerine ilişkin tablosundan hareketle nicel ve nitel araştırmalarından birindeki farklı sonucun, diğerinin kullanılmasıyla anlaşılabilirdiği hususlarda birleştirmenin daha verimli sonuçlar getireceği fikrine dayanır (*beklenmeyen sonuçlar*) ve her iki yaklaşımın kullanılmasının, bulguların bütünleştirilmesinde fayda sağlayacağı düşüncesi (*güvenirlilik*) karma yöntem kullanım gerekçeleri olarak sunulabilir (Creswell ve Plano-Clark, 2020: 71).

Araştırmanın deseni olarak karma araştırma yöntemlerinden, iç içe gömülü deneysel desen kullanılmıştır. İç içe gömülü deneysel desen süreci Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3. 1. İç içe gömülü deneysel desen süreci

Şekil 3.1 göz önünde bulundurulduğunda iç içe gömülü deneysel desende, nitel bir aşamanın nicel bir aşama içine gömülmesi veya nicel bir aşamanın nitel bir aşama içerisine gömülmesi söz konusudur. Bu bağlamda ilgili desende nicel verilere dayalı bir süreç vardır ve nitel veriler deneysel işlem öncesinde, sırasında ve sonrasında toplanabilir (Creswell ve Plano Clark, 2007 akt. Gezer, 2020: 65). Bu araştırmada deneysel uygulamaya dayalı nicel veriler birincil veri kaynağı olarak, nitel veriler ise nicel verileri destekleyen ikincil veri kaynağı olarak toplanmıştır.

Karma yöntem araştırmalarından iç içe gömülü deneysel desen doğrultusunda tasarlanmış olan bu araştırmanın nicel boyutu ön test son test eşitlenmemiş kontrol gruplu yarı deneysel desene göre planlanmıştır. Yarı deneysel desenler, deneysel sürecin uygulandığı fakat tüm dışsal değişkenlerin kontrol altına alınmadığı bir araştırma desendir (Christensen vd., 2020: 315). Ancak araştırmacı sonucu etkileyebilecek tüm faktörleri kontrol edemese bile, nedensel bir ilişkiyi ortaya çıkarmak için yarı deneysel deseni kullanabilir (Barnes vd., 1994). Bu modele uygun yapılan araştırmalar doğal olarak şekillenmiş gruplar üzerinde yapılmaktadır. Çoğu zaman araştırmacı bu grupları olduğu gibi almakta ve gruplardan bir tanesini şans yoluyla deney grubu ötekini de kontrol grubu olarak belirlemektedir (Kaptan, 1997: 164).

Ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desen genellikle tercih edilen bir desendir. Katılımcılar deneysel işlemten önce ve sonra bağımlı değişken doğrultusunda ölçülmektedir (Büyüköztürk, 2020: 19). Bu doğrultuda uygulamaya başlamadan önce her

iki gruba da aynı koşullarda ön test başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Deney grubunda araştırmacı tarafından kazanımların işlenişi sırasında Web 2.0 uygulamaları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi uygulanırken kontrol grubunda herhangi bir uygulama yapılmamış kazanımlar mevcut öğretim programı doğrultusunda işlenmiştir. Kontrol grubunda ise deney grubunda kullanılan değişkenin, etkinliklerin, yöntemin kullanılmaması ve bu durumun kontrol edilmesi, araştırma için tercih edilen kontrol gruplu ön test son test deseninde dikkat edilecek hususlardan biridir (Sönmez ve Alacapınar, 2019: 61). Uygulama süreci sonunda ise her iki gruba da aynı koşullarda son test uygulanmıştır. Araştırmanın yarı deneysel deseni Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Araştırmanın deneysel deseni

Gruplar	Ön Test	Deneysel İşlem	Son Test
Deney Grubu	Başarı Testi Tutum Ölçeği	Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yöntemi	Başarı Testi Tutum Ölçeği
Kontrol Grubu	Başarı Testi Tutum Ölçeği	Mevcut Öğretim Programı Doğrultusunda Uygulanan Yöntemler	Başarı Testi Tutum Ölçeği

Nicel veri boyutunun ağırlıklı olarak kullanıldığı nitel verilerinde destekleyici rol oynadığı bu araştırma da nitel veriler için öğrencilere deneysel işlem süreci sonunda uygulanan yansıtma raporları kullanılmıştır. Yansıtma raporları deney grubu öğrencileri tarafından yazılmıştır. Öğrencilerin deneysel işlem sürecine yönelik fikirleri ve deneyimlerini öğrenmek amacıyla “*İHYD dersine yönelik duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Detaylı olarak açıklayınız.*” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin sürece yönelik görüşleri bu raporlar ile toplanmıştır.

3.2.Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında MEB’e bağlı Yozgat ili Merkez ilçesi Sakarya İlkokulu’nda öğrenim gören 53 (Kadın:27, Erkek:26) ilkokul 4.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Gruplar oluşturulurken sınıflar doğal haliyle kalıp akademik başarı ve sınıf mevcudu göz önünde bulundurularak grupların benzer özellikte olmasına dikkat edilerek hangisinin deney grubu olacağı rastgele belirlenmiştir. Nihai uygulamaya ait katılımcı bilgileri Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 2. Nihai uygulamaya ait katılımcı bilgileri

	Cinsiyet	F	%
Deney Grubu	Kadın	12	22,64
	Erkek	14	26,42
Kontrol Grubu	Kadın	15	28,30
	Erkek	12	22,64
Toplam		53	100

Tablo 3.2'ye bakıldığında nihai araştırmada deney grubunun (n:12) %22,64'ünü kadın, (n:14) %26,42'sini erkek katılımcı oluşturmakta, kontrol grubunun ise (n:15) %28,30'unu kadın, (n:12) %22,64'ünü erkek katılımcı oluşturmaktadır. Bu tablodan hareketle deney ve kontrol gruplarının kadın ve erkek öğrenci katılım oranlarının dengeli olduğu söylenebilir. Buna ek olarak deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı ve tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol grubunun ön test puanlarına ilişkin bilgiler Tablo 3.3'te sunulmuştur.

Tablo 3. 3. Deney ve kontrol grubunun ön test puanlarına ilişkin bilgiler

	Grup	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İHYD Başarı Testi	Deney	26	65.77	15.60	51	1.584	.119
	Kontrol	27	57.78	20.67			
İHYD Tutum Ölçeği	Deney	26	78.38	1.35	50	-.291	.773
	Kontrol	27	78.96	1.45			

Tablo 3.3 incelendiğinde İHYD başarı testi ve tutum ölçeği ön test puanlarının anlamlı çıkmadığı ($p=.119>.05$; $p=.773>.05$) görülmektedir. Bu doğrultuda deneysel işlem öncesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ve tutum puanları açısından birbirine denk olduğu söylenebilir.

3.3.Verİ Toplama Araçları

Araştırmanın amacı, İHYD dersinde Web 2.0 uygulamaları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin akademik başarı ve tutuma etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda nicel verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan İHYD ders kitabında yer alan “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesini kapsayan İHYD Akademik

Başarı Testi ve İHYD Tutum Ölçeği ile nitel veri toplamak için uygulama sonunda öğrenciler tarafından yazılan yansıtma raporları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ait bilgiler Tablo 3.4’te yer almaktadır.

Tablo 3. 4. Araştırmada kullanılan yöntem ve veri toplama araçları

Grup	İşlem Öncesi Uygulanan Veri Toplama Araçları	İşlem	İşlem Sonrası Uygulanan Veri Toplama Araçları
Deney Grubu	1.İHYD Dersi Başarı Testi 2.İHYD Dersi Tutum Ölçeği	Web 2.0 Destekli Yaratıcı Drama Yöntemi	1.İHYD Dersi Başarı Testi 2.İHYD Dersi Tutum Ölçeği 3.İHYD Dersine Yönelik Yansıtma Raporları
Kontrol Grubu	1.İHYD Dersi Başarı Testi 2.İHYD Dersi Tutum Ölçeği	Mevcut Öğretim Programı Doğrultusunda Uygulanan Yöntemler	1.İHYD Dersi Başarı Testi 2.İHYD Dersi Tutum Ölçeği

3.3.1.İHYD Dersi Başarı Testi

Bu çalışmada öğrencilerin akademik başarısını tespit etmek amacıyla İHYD dersi “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesine yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi kullanılmıştır. Başarı testinin geliştirme aşamasında ilk olarak İHYD dersi öğretim programı ve ders kitapları incelenmiş, ünite, kazanım ve kavramlar doğrultusunda belirtke tablosu hazırlanmıştır. Kavram ve kazanımlar kapsamında Bloom taksonomisindeki bilişsel süreç basamakları doğrultusunda madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzundaki sorular, 4.sınıf İHYD ders kitaplarından, soru bankalarından ve çevrimiçi ortamda hazırlanmış ders notlarındaki sorulardan faydalanılarak özgün bir şekilde hazırlanmıştır. Akademik başarı testinin belirtke tablosuna ait bilgiler Tablo 3.5’te sunulmuştur.

Tablo 3. 5. Akademik başarı testi belirtke tablosu

Kazanımlar	Bilişsel Süreç Basamakları				Soru Sayısı
	Bilgi	Anlama	Uygulama	Analiz	
“Hak” kavramını bilir.	10, 16	4,19		3	5
“Özgürlük” kavramını bilir.	9				1
“Sorumluluk” kavramını bilir.		5		8, 20	3

Tablo 3.5. Akademik başarı testi belirtke tablosu (devamı)

“Y.4.2.1. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder.”		7		1	
“Y.4.2.2. İnsan olma sorumluluğunu taşımanın yollarını açıklar.”	11			1	
“Y.4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.”	2	18	1	3	
“Y.4.2.4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.”		17		1	
“Y.4.2.5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir.”	13	15		2	
“Y.4.2.6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir.”		12		1	
“Y.4.2.7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.”		14	6	2	
Toplam	5	7	3	5	20

Tablo 3.5 incelendiğinde başarı testinin, 3 kavram ve 7 kazanımı kapsadığı görülmektedir. Ayrıca geliştirilen başarı testindeki 20 sorunun bilişsel süreç basamaklarından 5’i bilgi, 7’si anlama, 3’ü uygulama ve 5’i analiz düzeyindedir.

Belirtke tablosu doğrultusunda madde havuzu oluşturulmuş. Oluşturulan maddeler konusunda bir ölçme değerlendirme, bir sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman iki akademisyen ve bir sınıf öğretmeninin görüşlerine başvurularak maddeler üzerinde gerekli eleme ve düzeltme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Başarı testinde şehir, yaş, cinsiyet gibi demografik sorular kısa yanıtlar halinde hazırlanmış, diğer maddelerin tamamı çoktan seçmeli olarak belirlenmiştir. Başarı testine son hali verildikten sonra pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama yapmak üzere bu illerdeki gönüllü öğretmenlere ulaşılmıştır. Başarı testi, çevrimiçi bir form halinde hazırlanıp öğretmenler aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmıştır. Akademik başarı testinin pilot uygulamasına ait katılımcı özellikleri Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3. 6. Akademik başarı testi pilot uygulamasına ait katılımcı bilgileri

Cinsiyet	F	%
Kadın	49	50,00
Erkek	49	50,00
Toplam	98	100

Tablo 3.6 incelendiğinde İHYD dersi kapsamında “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesine ilişkin akademik başarı testi geliştirilmesi aşamasında uygulanan pilot çalışmanın katılımcı grubunun (n:49) %50,00’inin kadın, (n:49) %50,00’inin erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Pilot uygulama verileri doğrultusunda madde güçlük katsayısı, madde ayırt edicilik katsayısı ve KR-20 değerini hesaplamak için Excell ve Sosyal Bilimler İstatistik Paketi (SPSS) 25.0 programları kullanılmıştır. Başarı testine yönelik uygulanan pilot uygulamaya ilişkin madde güçlük ve ayırt edicilik katsayıları Tablo 3.7’de sunulmuştur.

Tablo 3. 7. Başarı testi pilot uygulamaya ait madde güçlük ve ayırt edicilik katsayıları

Madde Numarası	Madde Güçlük Katsayısı (p)	Madde Ayırt Edicilik Katsayısı (r)
m1	0,98	0,34
m2	0,91	0,39
m3	0,94	0,32
m4*	0,94	0,22
m5	0,93	0,30
m6*	0,94	0,25
m7	0,94	0,53
m8	0,68	0,54
m9*	0,87	0,10
m10	0,77	0,50
m11	0,98	0,48
m12	0,63	0,45
m13	0,92	0,44
m14	0,94	0,60
m15	0,96	0,41
m16	0,75	0,38
m17	0,82	0,36
m18*	0,99	0,09
m19	0,96	0,30
m20	0,56	0,37
m21	0,97	0,52
m22	0,76	0,46
m23	0,72	0,50
m24*	0,71	0,10
m25	0,80	0,41

*Başarı testinden çıkarılan maddeler

Tablo 3.7’de 25 sorudan oluşan başarı testinin madde güçlük ve madde ayırt edicilik katsayıları görülmektedir. Pilot uygulamada elde edilen verileri incelemek, madde güçlük ve ayırt edicilik katsayılarını yorumlamak amacıyla Erkan ve Gömleksiz ’in (2008) tablolarından yararlanılmıştır.

Tablo 3. 8. Madde güçlük katsayısı yorumlanması

Madde Güçlük Katsayısı	Maddenin Değerlendirilmesi
0,80 ve daha büyük	Çok kolay bir madde
0,65-0,79	Oldukça kolay bir madde
0,35-0,64	Orta düzeyde bir madde
0,20-0,34	Oldukça zor bir madde
0,19 ve daha küçük	Çok zor bir madde

Tablo 3. 9. Madde ayırt edicilik katsayısının yorumlanması

Madde Ayırt Edicilik Katsayısı	Maddenin Değerlendirilmesi
0,40 ve daha büyük	Çok iyi bir madde-Ayırt edicilik gücü yüksek
0,30-0,39	Oldukça iyi bir madde
0,20-0,29	Üzerinde çalışılması ve düzeltilmesi gereken madde-Ayırt edicilik gücü orta
0,19 ve daha küçük	Çok zayıf madde-Ayırt edicilik gücü düşük

Elde edilen veriler yorumlandığında pilot uygulama sonrasında madde güçlük düzeylerinin genel olarak kolay olmasının sebebinin pilot uygulamanın çevrimiçi bir ortamda yapılmış olup öğrencilerin maddeleri çözerken herhangi bir dış faktörden etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Madde ayırt edicilik katsayıları incelendiğinde ise 0,30'un altında olan ve testin kapsam geçerliliğini etkilemeyen 5 tane madde testten çıkarılmıştır. Böylece kalan 20 madde ön test ve son testte uygulanmak üzere bırakılmıştır. Her madde beş puan olarak değerlendirmeye alınmıştır.

İHYD dersi başarı testine yönelik yapılan pilot uygulama sonucunda madde istatistikleri hesaplanmış ve güvenilirlik katsayısı (KR-20= 0,768) bulunmuştur. Testteki 5 maddenin çıkarılması sonucunda elde edilen yeni başarı testinin güvenilirlik katsayısı (KR-20= 0,786) bulunmuştur. Kazanım ve test maddelerinin genel değerlendirilmesi yapıldığında İHYD dersi başarı testinin araştırılan konuya ve öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olduğu görülmüş ve araştırmada kullanılmıştır.

3.3.2. İHYD Dersi Tutum Ölçeği

Araştırmanın konusuna yönelik yapılan literatür taramasında 4. sınıf İHYD dersine yönelik öğrenci tutumunu belirlemek için bir ölçeğin mevcut olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından tutum ölçeği geliştirilmiştir. Tutum ölçeği, çevrimiçi bir form halinde hazırlanıp öğretmenler

aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmış ve pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Tutum ölçeğinin pilot uygulamasına ait katılımcı özellikleri Tablo 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3. 10. Tutum ölçeği pilot uygulamasına ait katılımcı bilgileri

Cinsiyet	F	%
Kadın	184	52,13
Erkek	169	47,87
Toplam	353	100

Tablo 3.10’a göre İHYD dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme aşamasında uygulanan pilot çalışmanın katılımcı grubunun (n:184) %52,13’ünün kadın, (n:169) %47,87’sinin erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Pilot uygulamadan elde edilen verilere ilişkin bulgular güvenirlik ve geçerlilik analizine ilişkin bulgular başlığı altında verilmiştir.

Geçerlilik Analizine İlişkin Bulgular

Tutum ölçeğinin kapsamına yönelik maddeler oluşturulurken ilk olarak çevrimiçi ortamda bir form aracılığıyla 4.sınıf öğrencilerinin İHYD dersine ilişkin tutumlarından yola çıkarak maddeleri yazmak için “*İnsan Hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi ayrıntılı olarak açıklayınız mı?*” sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda literatür taranmış, diğer dersler için geliştirilmiş tutum ölçekleri incelenmiş ve öğrencilerin verdiği cevaplardan faydalanılarak derse yönelik olumlu olumsuz tutumu yansıtabilecek ifadeleri içeren madde havuzu oluşturulmuştur. İlk aşamada bu madde havuzunda 28 madde yer almıştır. Oluşturulan maddeler konusunda bir ölçeğe değerlendirme, bir sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman iki akademisyen ve bir sınıf öğretmenin görüşlerine başvurularak maddeler üzerinde gerekli eleme ve düzeltme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşleri ile birlikte içerik ve ölçeğin bakımından yeterli olmayan 6 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek, Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1) seçeneklerinden oluşan 5’li likert tipinde oluşturulmuştur. Ölçek pilot uygulama yapmak için çevrimiçi ortamda bir form haline dönüştürülmüştür.

Pilot uygulamadan elde edilen veriler ile tutum ölçeğinin geçerliğini incelemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, özellikle sosyal bilimlerde, psikolojik boyutların

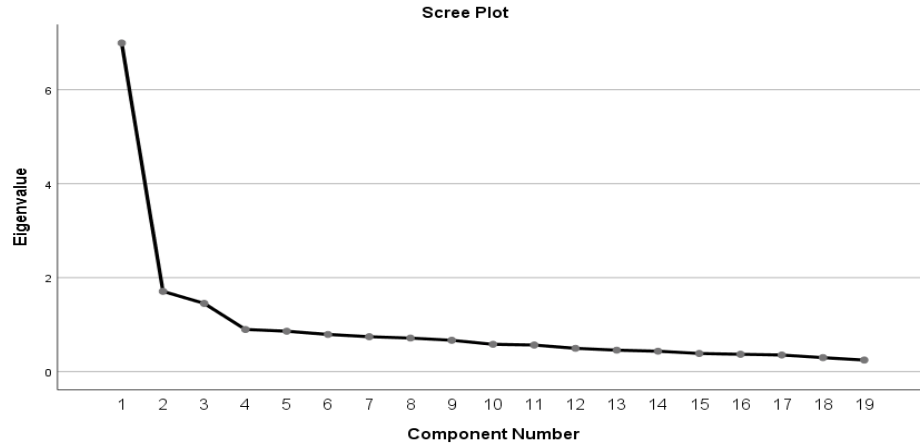
tanınmasında ve boyutların içeriğine yönelik bilgi edinilmesinde kullanılan çok değişkenli analiz tekniklerindendir (Tavşancıl, 2010: 202). Büyüköztürk'ün (2020) tanımına göre faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya getirerek ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan istatistiksel bir tekniktir. Faktör analizi sürecinde genel olarak iki yaklaşım vardır. Araştırmacının, ölçme aracının ölçtüğü faktör sayısı hakkında bilgisinin olmadığı, belirli bir varsayımı sınamak yerine, ölçme aracı ile ölçülen faktörler hakkında bir bilgi edinmeye çalıştığı Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), araştırmacının kuramına yönelik geliştirdiği bir hipotezi sınamak adına gerçekleştirdiği incelemelerde kullanılan analiz türüne ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) denir (Saraçlı, 2011: 23).

Açıklayıcı faktör analizinde elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu SPSS 25.0 programında Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Sphericity testi ile incelenmiştir. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygunluğunu ve veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. KMO katsayısının .60'tan büyük olması beklenir. Bartlett testi, değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler. Ki-kare istatistiğinin anlamlı çıkması ise veri matrisinin uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2020: 136). Tutum ölçeğinin KMO ve Bartlett testine ilişkin bilgiler Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3. 11.KMO ve Bartlett testine ilişkin bilgiler

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği		,915
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	2667,989
	df	171
	p	,000

Tablo 3.11 incelendiğinde maddelerin faktör analizine ait KMO değerinin (.915) ve Bartlett's Sphericity testi sonucunda elde edilen ki-kare test istatistiğinin ($\chi^2= 2667,989$; $df=171$; $sig=.000$) anlamlı olduğu görülmüştür. Maddelerin toplandığı faktörlerin varyans miktarına sağlıklı bir şekilde karar vermek amacıyla Scree Plot (Yamaç Grafiği) incelenmiştir. Scree Plot, Şekil 3.2'de sunulmuştur.

Şekil 3. 2. Scree Plot (Yamaç Grafiği)

Şekil 3.2 incelendiğinde grafikte yer alan kırılmalar göz önünde bulundurularak öz değeri 1'in üzerindeki üç faktörün ölçeğin yapısını oluşturduğu sonucuna varılmıştır. AFA'da analiz yönteminde ise Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis [PCA]) kullanılmıştır. PCA'da birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setinin boyutsallığı azaltılırken, veri setinde varyasyonu korumak amaçlanmaktadır (Jolliffe, 2002: 1). Faktör analizinin döndürme işlemine yönelik Büyüköztürk (2002) araştırmacı temel olarak verilerden en uygun sonuçları almayı amaçlıyorsa eğik döndürmeyi, araştırmacı daha çok sonuçların genellenebilirliğine yönelik en uygun çözümle ilgileniyorsa dik döndürmeyi önermektedir. Bu görüş doğrultusunda faktörlerin analizinde Varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucuna ilişkin bulgular Tablo 3.12'de detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 3. 12. İHYD dersi tutum ölçeğinin faktör analizi sonuçları

M. no	Madde	Faktör yükü	Varyans %	C.Alpha
I. Faktör: Sevgi/İlgi				
1	İHYD dersi en sevdiğim derslerden birisidir.	.65	36.81	.885
5	İHYD dersinde işlenen konuları öğrenmekten keyif alırım.	.62		
6	İHYD dersinde zaman çabuk geçer.	.34		
7	İHYD dersinin konuları bende merak uyandırır.	.57		
8	İHYD dersinde verilen ödevleri zevkle yaparım.	.70		
15	İHYD dersini heyecanla beklerim.	.78		
16	İHYD dersine çalışmaktan zevk alırım.	.81		
17	İHYD dersinin haftalık ders saatleri artırılmalıdır.	.61		
II. Faktör: Fayda				
2	İHYD dersi, günlük yaşamımı kolaylaştıracak bilgiler öğretir.	.45	8.98	.886
9	İHYD dersi ile insanların sahip olduğu hakların neler olduğunu öğrenirim.	.80		

Tablo 3.12.İHYD dersi tutum ölçeğinin faktör analizi sonuçları (devamı)

10	İHYD dersinde sorumluluklarımın neler olduğunu öğrenirim.	.73		
12	İHYD dersinde öğrendiklerimi günlük yaşamda uygulayabilirim.	.55		
13	İHYD dersi sayesinde haklarımın ihlal edildiği durumlarda nasıl davranmam gerektiğini öğrenirim.	.76		
19	İHYD dersi herkes için gerekli bir derstir.	.55		
22	İHYD dersinde yaptığımız etkinliklere seveerek katılıyorum.	.57		
III. Faktör: Önem Verme				
3*	İHYD dersini almak istemem.	.67		
11*	İHYD dersinde işlenen konuların gereksiz olduğunu düşünüyorum.	.70	7.63	.890
14*	İHYD dersinde işlenen konuları anlamakta zorlanırım.	.70		
18*	İHYD dersi işlenirken sıkılırım.	.70		
Kontrol Maddeleri				
4**	İHYD dersinin faydasız olduğunu düşünüyorum.			
20**	İHYD dersini kolayca anlayabiliyorum.			
21**	İHYD dersine çalışmaktan hoşlanmam.			
*Ters maddedir.				
** Kontrol maddesidir. Analize katılmamıştır.				

Tablo 3.12'ye bakıldığında ölçeğin ilk faktörü 8 madde ile toplam varyansın 36.81'ini açıklamakta, ikinci faktör 7 madde ile toplam varyansın 8.98'ini açıklamakta, 4 maddeden oluşan üçüncü faktör ise 7.63'ünü açıklamaktadır. Üç faktörün toplam varyansın 53.42'sini açıkladığı görülmektedir. Açıklanan varyansın toplam varsayansın %50'sini açıklaması gerekmektedir. Bu durum oluşturulan faktör yapısının toplam varyansın yarısından fazlasını açıkladığında temsil yeteneğinin güçlü olduğu anlamına gelmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 77). Başka bir husus olarak ölçekte bulunan maddelerin toplandığı faktörlerin yük değerlerinin yüksek olması o maddelerin birlikte bir yapıyı ölçtüğü anlamına gelmektedir. Faktör yük değerinin, 0.45 ve üzeri olması tercih edilmektedir. Ancak madde sayısı az olan ölçekte sınır değer 0.30'a kadar düşülebilir. Ayrıca bir maddenin yüksek yük değeri ile ikinci bir faktöre verdiği yük değeri arasında en az .10 olması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2020: 134). Böylece ölçeğin açıklanan varyans bakımından istenen koşullara uygun olduğu görülmektedir. Maddelerin toplandığı faktörlerin içeriği incelendiğinde anlam bakımından birinci faktör *sevgi/ilgi*, ikinci faktör, *fayda*, üçüncü faktör *önem verme* olarak isimlendirilmiştir.

AFA sonrasında elde edilen modelin yapı geçerliliğini sınamak amacıyla SPSS AMOS programında DFA yapılmıştır. Modelin değerlendirilmesi amacıyla uyum iyiliği değerlerine bakılmıştır. Bu doğrultuda literatür incelendiğinde iyi uyum değerleri ve kabul edilebilir uyum değerleri Tablo 3.13'te sunulmuştur.

Tablo 3. 13. Uyum iyiliği değer aralıkları

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir İyi Uyum Değerleri
χ^2	$0 \leq X^2 \leq 2df$	$2df < X^2 \leq 3df$
<i>p</i> değeri	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$
X^2/df	$0 \leq X^2/df \leq 2$	$2 < X^2/df \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
<i>p</i> değeri (yakın uyum testi için)	$.10 < p \leq 1.00$	$.05 \leq p \leq .10$
RMSEA'ya yakın güven aralığı (CI)	CI'nın sol sınırı .00	RMSEA'ya yakın
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$
NNFI	$.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$.95 \leq NNFI \leq .97$
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI < .95$
AGFI	$.90 \leq AGFI \leq 1.00$, GFI'ya yakın	$.85 \leq AGFI < .90$, GFI'ya yakın

Kaynak: Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003: 52

Tutum ölçeğinin yapısına yönelik gerçekleştirilen DFA modelinde ulaşılan uyum iyiliği değerleri Tablo 3.14'te verilmiştir.

Tablo 3. 14. Uyum Değerleri

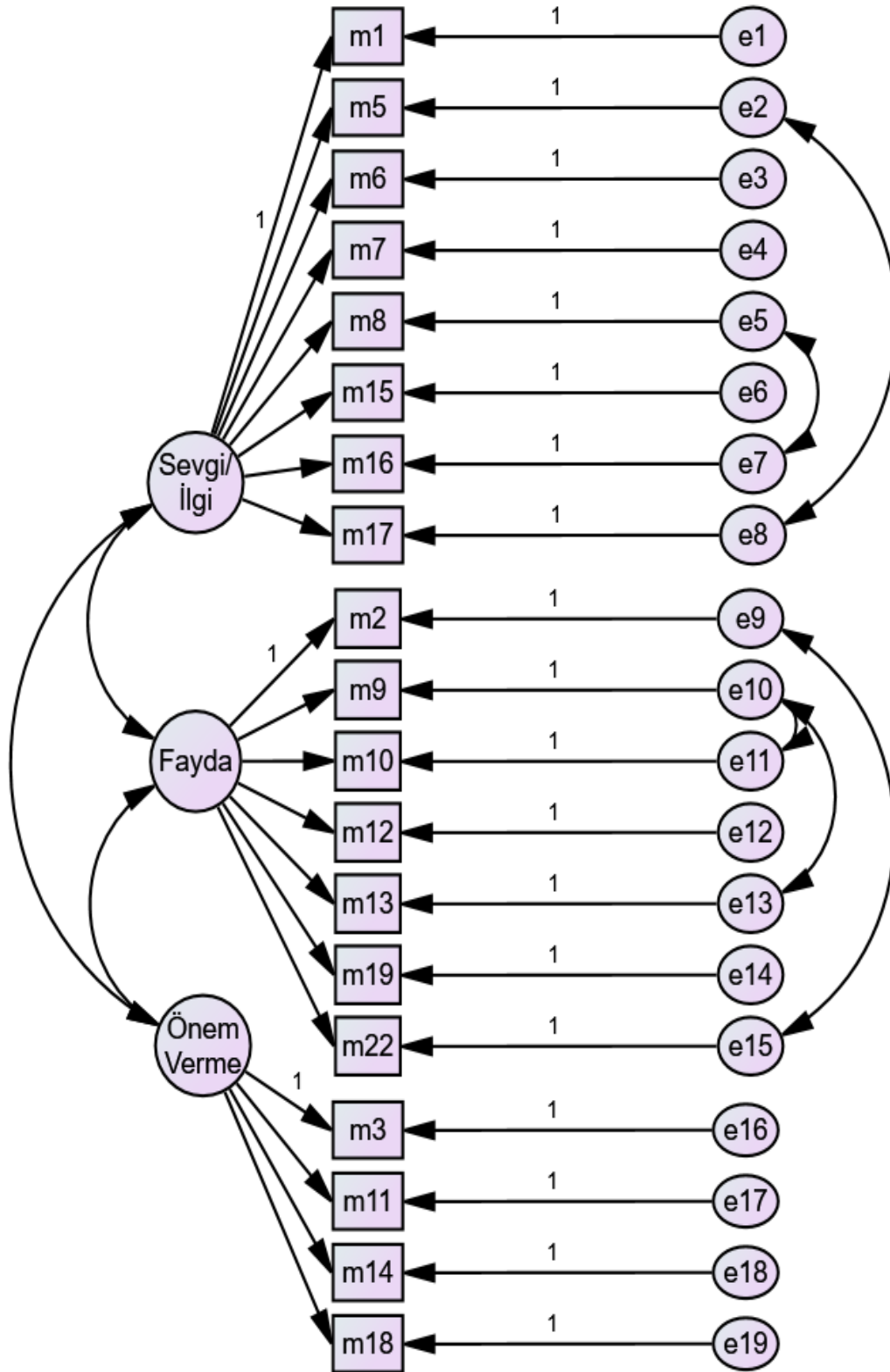
χ^2	X^2/df	P	RMSEA	NFI	CFI	GFI	AGFI	SRMR
298.738	2.075	.000	.055	.89	.939	.916	.889	.032

Uyum iyiliği değer aralıkları (Tablo 3.13) göz önünde bulundurularak modelin uyum değerleri (Tablo 3.14) incelendiğinde ki-kare (χ^2) değerinin 298.738 olduğu görülmektedir. Analizlerde X^2 istatistiğinin sınırlı olacağı düşüncesinden dolayı istatistikçiler χ^2 değerinin serbestlik derecesinden arındırılarak değerlendirilmesini savunmuşlar ve X^2/df (CMIN/df) değerini hesaplamayı önermişler (Yaşlıoğlu, 2017: 81). Ancak bu istatistiklerin maksimum değerlerinin iki veya üçün altında olması konusunda net bir fikir birliğine varılmamıştır (Kline, 2010: 204). Bu bakımdan analiz sonucunda elde edilen X^2/df (2.075) değerinin ikiye yakın ve üçten küçük olmasıyla iyi bir değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. GFI (.91) değerinin .90'nın üzerinde olması kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. RMSEA değerinin .055 ve SRMR değerinin .032 olarak bulunması iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. CFI (.93) değerinin

.90 üzerinde olması ve AGFI (.88) değerinin .85 üzerinde olması kabul edilebilir bir uyum olduğunun göstergesidir. NFI değerinin .90 üzerinde olması kabul edilebilir uyum değerine sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda NFI değerinin .89 olduğu, .90'a çok yakın bir değer olduğu görülmektedir. Ayrıca yapısal eşitlik modelinin başlangıcından bu yana geliştirilmekte olan uyum indekslerinin hangisinin kullanılacağı ve model analiz değerlendirilmesinde uyum değerlerinden hangilerinin sonucunun modeli değerlendirmek üzere ölçüt kabul edileceğine yönelik fikir birliği bulunmamaktadır (Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003: 52 akt. Özüdoğru vd., 2018: 130).

Ölçekte DFA analizine yönelik her maddeye ait değerlerin anlamlılığını belirlemek amacıyla t değerleri incelenmiştir. Modeldeki tutum ölçeği maddelerine ait path diyagramındaki t değerleri doğrultusunda tüm maddeler için $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. DFA ile elde edilen sonuçlara göre üç faktör arasındaki korelasyon değerleri *sevgi/ilgi* .78, *fayda* .60 ve *önem verme* .58 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler sonucunda üç faktörün birbiriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılabilir. DFA sonucu elde edilen değerler incelendiğinde ölçme aracının genel anlamda iyi uyum değerine sahip ve uygulanabilir olduğu söylenebilir. Modele ait faktör yüklerini gösteren path diyagramı Şekil 3.3'de sunulmuştur.

Şekil 3. 3.Modele ait faktör yüklerini gösteren path diyagramı

$\chi^2 = 298.738$, Serbestlik derecesi=144, p değeri= .000, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü = .055

Güvenirlilik Analizine İlişkin Bulgular

Güvenirlilik, kişilerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak ifade edilebilir. Başka bir ifade ile güvenirlilik testin ölçmek istediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğü ile ilgilidir (Büyüköztürk, 2020: 182). Ölçeğin güvenirliliğini ölçmek amacıyla Cronbach Alpha (Cr- α) güvenirlilik katsayısı bulunmuştur. Cr- α formülü ile bulunan güvenirlilik katsayısı madde puanları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Test ile ölçülen özellik açısından maddeler birbiriyle ne derece paralel ise katsayı o kadar yüksek çıkmaktadır. Bu katsayısının düşük çıkması, testteki maddelerin aynı yapıyı ölçmediği anlamına gelmektedir (Çıkrıkçı, 2019: 91). Cr- α katsayısı 1'e yaklaştıkça ölçekte yer alan maddelerin iç tutarlılık katsayısının yüksek olduğu anlaşılır ve olabildiği kadarıyla 1.00'e yaklaşması istenir (Erkuş, 2017 akt. Özudoğru vd., 2018: 131). Bu doğrultuda İHYD dersine yönelik hazırlanan tutum ölçeğinin Cr- α katsayısının .892 ile yüksek bir iç tutarlılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analizler doğrultusunda İHYD Tutum Ölçeği, 4.sınıf İHYD dersine yönelik tutumları ölçmek amacıyla 21 maddeden oluşan, *sevgi/ilgi* (.78), *fayda* (.60) ve *önem verme* (.58) isimli üç faktöre sahip, geçerlik ve güvenirlilik analizleri sonucundaki değerler ile araştırmacılar tarafından kullanılabilir bir ölçme aracıdır.

3.3.3. Yansıtma Raporları

Bu çalışmada kullanılan yansıtma raporları, öğrencilerin deneysel süreç boyunca öğrendiklerini sorgulaması, derse ve sürece yönelik duygu ve düşüncelerini yansıtması amacıyla kullanılmıştır. Yansıtma raporlarının temeli yansıtıcı düşünmeye dayandırılabilir. Yansıtıcı düşünme, bireyin deneyimleri ve fikirleri arasındaki ilişkilerle derin bir anlam oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Rodgers, 2002: 845). Yansıtıcı düşünme hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin, öğrenme süreçlerinde büyük rol oynamaktadır (Tok, 2010: 106). Yansıtıcı düşünme, bireyin olgu ve olaylara yönelik duygu ve düşüncelerinin esasına ve doğasına dayanır (Özarmut-Soylu, 2020: 19). Bu nedenle deneysel işlem sonucunda öğrencilerin süreçteki fikir ve deneyimlerini öğrenmek amacıyla “İHYD dersine yönelik duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Detaylı olarak açıklayınız.” sorusu sorulmuş böylece yansıtıcı düşüncelerini yazarak raporlaştırmaları istenmiştir.

3.4.Uygulama Süreci

Bu araştırmanın uygulama süreci,

- Deneysel İşlem Öncesi Süreci
- Deneysel İşlem Süreci
- Deneysel İşlem Sonrası Süreci başlıkları ile açıklanabilir. Uygulama süreci, Tablo 3.15’te sunulmuştur.

Tablo 3. 15. Uygulama süreci

Dönemler	Yapılacak işler	Yaklaşık süre	Başlangıç zamanı	Bitiş zamanı
Deneysel İşlem Öncesi	Literatür taramanın ve derlemenin geliştirilmesi	2 ay	01.06.2021	01.08.2021
	Veri toplama aracı/araçlarının geliştirilmesi	2 ay	02.08.2021	03.10.2021
Deneysel İşlem	Uygulamanın yapılması	2,5 ay	06.10.2021	15.12.2021
Deneysel İşlem Sonrası	Verilerin analiz edilmesi	2 ay	16.12.2021	21.02.2022
	Verilerin yorumlanması	2 ay	22.02.2022	22.04.2022
	Tezin yazılması	2 ay	23.04.2022	01.06.2022

Tablo 3.15 incelendiğinde uygulama sürecine yönelik yapılacak işler, yaklaşık süre, başlangıç ve bitiş zamanı verilmiştir.

3.4.1. Deneysel İşlem Öncesi Süreç Basamakları

1. Tez çalışma konusunun belirlenmesinden sonra konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. İHYD dersi öğretim programı ve ders kitapları incelenmiş, uygulanması planlanan yöntem ve etkinliklerin İHYD dersi “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesi doğrultusunda yapılması kararlaştırılmıştır.
2. “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesine ilişkin kavram ve kazanımlar doğrultunda öğrenci gelişim özellikleri dikkate alınarak yaratıcı drama etkinlikleri ve kullanılacak Web 2.0 araçlarını içeren ders planları hazırlanmıştır.
3. Araştırmacı tarafından İHYD dersi “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesi kazanımlarını kapsayan akademik başarı testi hazırlanmıştır.

4. Araştırmacı tarafından İHYD dersine yönelik öğrenci tutumlarını ölçmek amacıyla tutum ölçeği hazırlanmıştır.
5. Başarı testi ve tutum ölçeği maddeleri uzman görüşlerine sunulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda son hali verilen test ve ölçeğin çevrimiçi ortamda pilot uygulaması yapılmıştır.
6. Başarı testi ve tutum ölçeğinin pilot uygulamaları sonucunda elde edilen veriler gerekli istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Analizler doğrultusunda bazı maddeler testten çıkarılıp hem tutum hem de başarı testinin nihai hali elde edilmiştir.
7. Çalışmanın resmi olarak başlaması için Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Etik Kurul’undan Etik Kurul Kararı alınmıştır.
8. Çalışmanın yapılacağı okul belirlenip Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izin alınmıştır.
9. Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izin doğrultusunda okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleri ile görüşme yapılmıştır. Deneysel işlem sürecinde yapılacak uygulamalar olan yaratıcı drama ve Web 2.0 araçları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan ders planları ve veri toplama araçları detaylı olarak anlatılmıştır.
10. Çalışma grupları, doğal olarak şekillenmiş iki gruptan bir tanesinin şans yoluyla deney grubu, ötekini de kontrol grubu olarak belirlenmesi sonucunda oluşmuştur.
11. Uygulama süreci başlamadan önce araştırmacı öğrencilerle tanışmış ve araştırma hakkında detaylı bilgi vermiştir. Böylece araştırmacı ile öğrencilerin birbirine ısınmaları sağlanmıştır.

3.4.2. Deneysel İşlem Süreci Basamakları

Deneysel işlem sürecinde yer alan uygulamalar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu deneysel işlem sürecinde İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama etkinlikleri uygulama planı Tablo 3.16’da sunulmuştur.

Tablo 3. 16.İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama etkinlikleri uygulama planı

Hafta	Tarih	Saat	Kazanım	Etkinlik
1	06.10.2021	2	Tanışma-Kaynaşma etkinliklerinin ve ön testlerin uygulanması.	• Kendini tanıtırma • “Müzikli Balonlar” oyunu • Wordwall-Çark (bul getir/yönergeler) oyunu • Ön testleri uygulama
2	13.10.2021	2	“Hak” kavramını bilir.	Isınma: “Haklar Sepeti” oyunu Canlandırma: “Hak” kavramı ile ilgili canlandırma Değerlendirme: “Pixton” ile karikatür yapma
3	20.10.2021	2	“Özgürlük” kavramını bilir.	Isınma: “Bülbül Kafeste” oyunu Canlandırma: “Özgürlük” ile ilgili canlandırma Değerlendirme: Canva’da kimlik kartı hazırlama
4	27.10.2021	2	Y.4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.	Isınma: “Ritim Oyunu” oynama Canlandırma: Fotoğraf karesi oluşturma tekniği Değerlendirme: Padlet’te yer alan bir panoya konu ile fikirler yazma
5	03.11.2021	2	Y.4.2.6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir. Y.4.2.7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.	Isınma: “Robot J2” şarkısı ile dans ve “Robot-Hak” oyunu Canlandırma: “Düşünce Tüneli” tekniği Değerlendirme: “Mentimeter” ile soru-cevap oyunu
6	10.11.2021	2	Y.4.2.4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.	Isınma: “Wheel of Names” duygu ifadeleri çarkı Canlandırma: Hikâye yazma Değerlendirme: “Storyjumper” ile dijital hikâye oluşturma
7	24.11.2021	2	“Sorumluluk” kavramını bilir. Y.4.2.2. İnsan olma sorumluluğunu taşımanın yollarını açıklar.	Isınma: Sessiz sinema oynama Canlandırma: Fotoğraf karesi oluşturma Değerlendirme: “Artsteps” ile sergi hazırlama
8	01.12.2021	2	Y.4.2.1. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder.	Isınma: Marş yürüyüşü. Canlandırma: “Vatan savunması” ile ilgili doğaçlama Değerlendirme: “I’m a Puzzle” ile yapboz yapma
9	08.12.2021	2	Y.4.2.5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir.	Isınma: Yürüyerek ısınma oyunu Canlandırma: “Yarım kalmış materyaller” tekniği Değerlendirme: “Chatterpix” kullanımı
10	15.12.2021	2	Son test ve yansıtma raporlarının uygulanması.	Son testler ve yansıtma raporlarının uygulanması.

Tablo 3.16 incelendiğinde on haftalık uygulama planının olduğu görülmektedir. Bu kazanımların tarihleri, her etkinliğin kaç ders saati sürdüğü ve kazanımlara ait etkinlikler tabloda belirtilmektedir. Deney grubuna uygulanan yaratıcı drama etkinlikleri MEB'in İHYD dersi öğretim programı ve ders kitapları incelenip detaylı alan yazın incelemesi sonucunda kavram ve kazanımlara uygun olarak hazırlanmıştır.

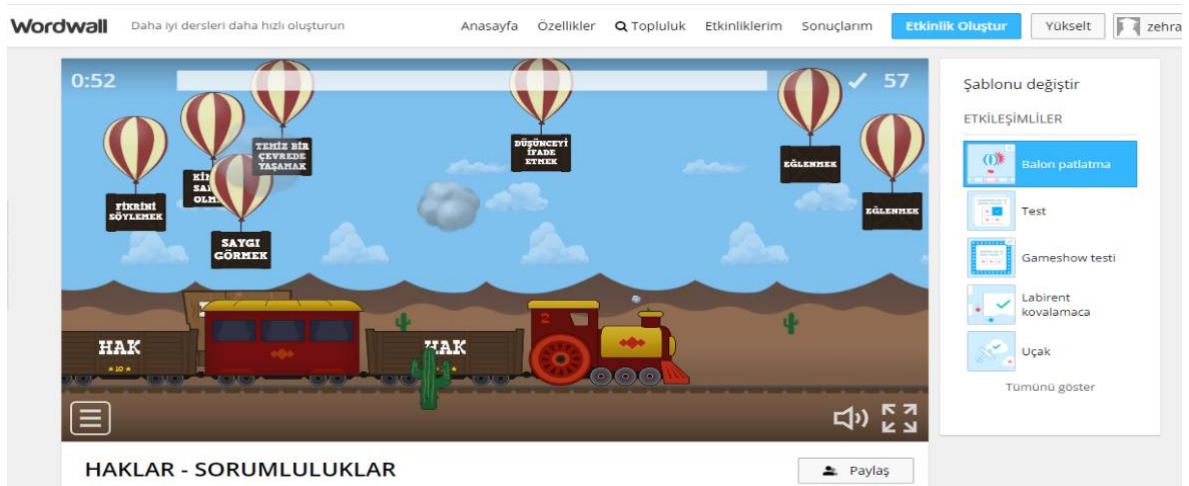
3.4.2.1. Deneysel İşlem Sürecinde Kullanılan Web 2.0 Araçları

Deneysel işlem sürecinde kullanılacak Web 2.0 araçları kazanımlar doğrultusunda seçilmiştir. İHYD dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımında ısınma ve değerlendirme aşamalarında kullanılan bu araçlar toplamda 11 tanedir. Ders esnasında kullanılması gereken Web 2.0 araçları etkileşimli sınıf tahtasından araştırmacı denetiminde yapılmış, evde kullanılması gereken Web 2.0 araçları ise öğrencinin aile denetiminde yapılmıştır. Uygulama sürecinde kullanılan Web 2.0 araçları, ücretsiz olup öğrenciler velilerinin e-posta adresinden uygulamalara erişim sağlamıştır.

3.4.2.1.1. Wordwall

Wordwall hem etkileşimli hem yazdırılabilir etkinlikler oluşturma imkânı sağlayan bir Web 2.0 aracıdır. Bilgisayar, telefon, tablet veya etkileşimli beyaz tahta gibi web özelliği bulunan cihazlarda oynatılması etkileşimli yönünü, doğrudan yazdırılabilir ve pdf dosyası olarak indirilmesi yazdırılabilir yönünü göstermektedir. Wordwall, içerisinde eşleştirme, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, sürükle bırak gibi farklı türlerde etkileşimli testler oluşturmaya imkân sağlayan oyunlaştırma tabanlı bir çevrimiçi değerlendirme aracıdır. İçeriğindeki çark, kutu, eşleştirme gibi oyunlar aracılığıyla öğrencilerin keyifli süreçler yaşamasını ve bu süreçlerde eğlenirken öğrenmesini sağlamaktadır.

Resim 3. 1. “Wordwall” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.2.Penzu

Penzu, öğrencilerin online ortamda günlük tutmasını sağlayan bir Web 2.0 aracıdır. Öğrenciler, kendi günlüğünü tasarlayıp, kendi parolasıyla günlüğüne giriş yapar ve yazmak istedikleri anıları günlüğüne aktarır. Günlüğü yazdığı sayfaya fotoğraf, şekil ve farklı yazı karakterleri ekleyip sayfanın tasarımını kendisi yapabilir. Günlüğüne kendisinden başka hiç kimse erişim sağlayamaz. Penzu hesabıyla akıllı telefonlar, tabletler veya web özelliği olan cihazlarla günlüğe erişmek mümkündür.

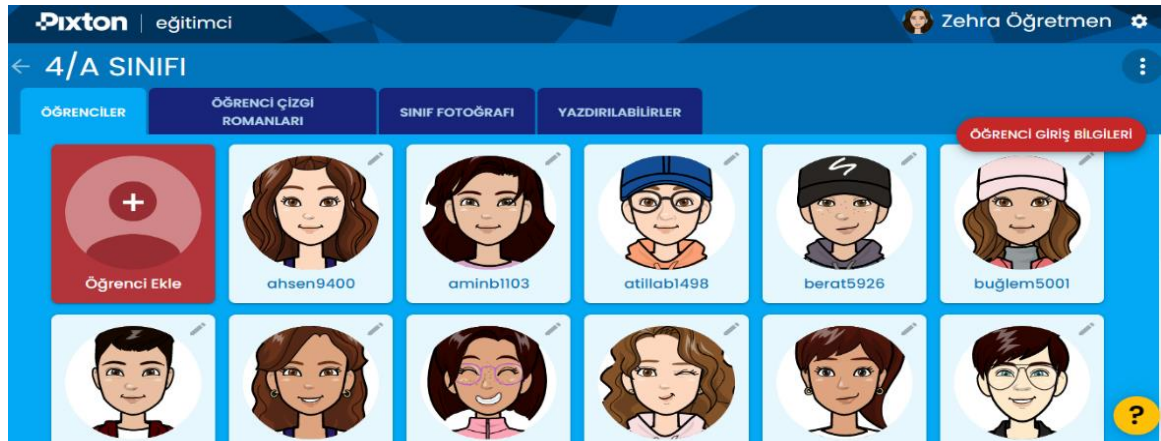
Resim 3. 2. “Penzu” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.3.Pixton

Pixton, öğrencilerin ve öğretmenlerin kendi karakterlerini oluşturup kendi çizgi romanlarını hazırlamalarını sağlayan bir Web 2.0 aracıdır. Öğrencilerin, çeşitli çizgi roman düzenleri, birçok karakter ve arka plan seçeneği ile yaratıcı çizgi romanlar yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece öğrenciler edindiği bilgiler ile düşüncelerini sentezleyip kendine ait çizgi romanlar yapabilir. Öğretmenler de bir sınıf oluşturup öğrencilerini bu sınıfa dahil edebilir böylece öğrencilerinin yapmış olduğu çizgi romanları görebilir.

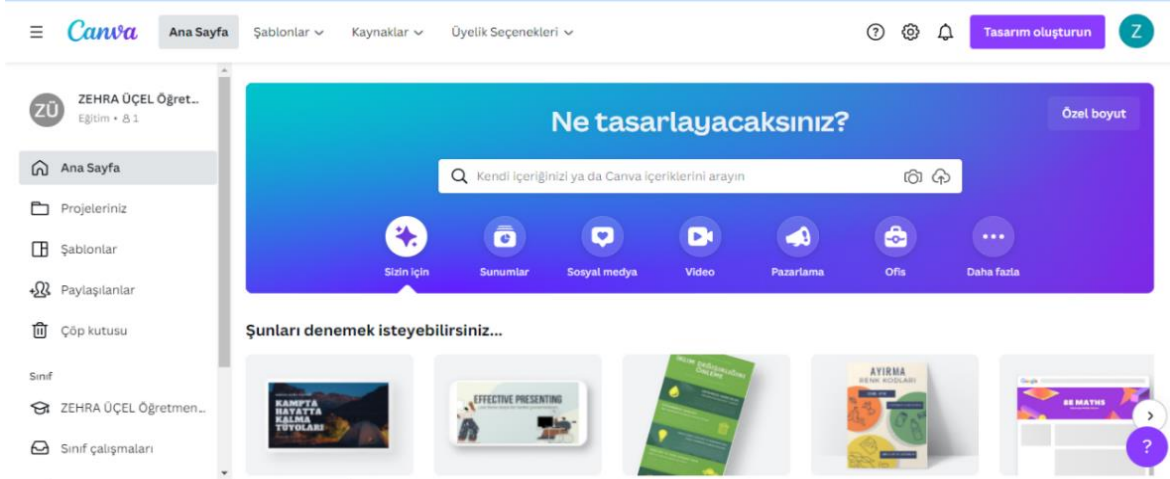
Resim 3. 3. “Pixton” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.4.Canva

Canva, grafik, sunum, logo, poster, afiş ve birçok içerik oluşturmanıza olanak sağlayan web tabanlı tasarım uygulamasıdır. Bu Web 2.0 aracı, herhangi bir tasarım deneyimi gerektirmeden yüksek kalitede tasarımlar oluşturmayı sağlar. Düzenleme araçlarının hepsi ve arayüzü tercih edilen tasarımlar bulana kadar farklı renk, efekt, yazı tipleri ve arka planı seçilebilmesi için olabildiğince basit olarak tasarlanmıştır.

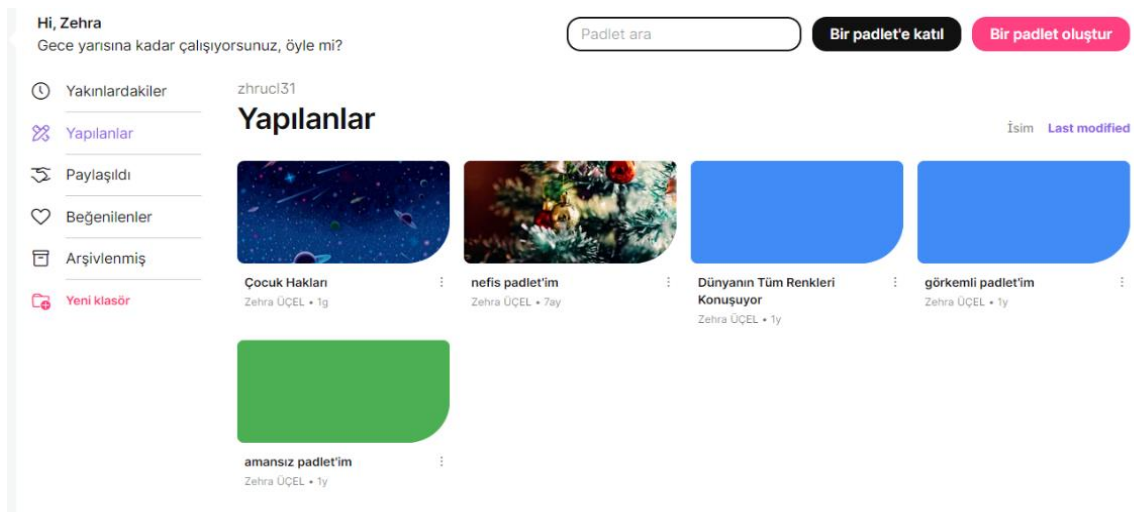
Resim 3. 4. “Canva” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.5. Padlet

Padlet, etkileşimli olarak kullanıcıların yazı, video, görsel gibi materyaller ekleyebileceği sanal ya da dijital bir panodur. Öğrenciler ile ortak çalışma alanı oluşturmak ve bir konuya yönelik tartışma yapmak için ideal bir web aracıdır. Kullanıcılar oluşturulan panoya giriş yaparak cevaplar bırakır ve kelime bulutu oluşturur böylece grup olarak beyin fırtınası yapılmış olur.

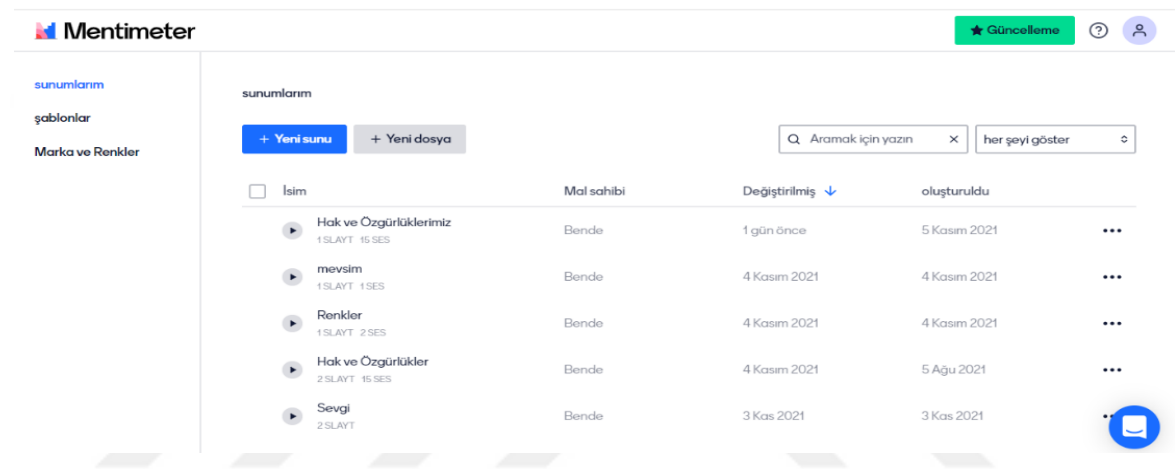
Resim 3. 5. “Padlet” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.6.Mentimeter

Mentimeter, bir konuya yönelik ders öncesi, sırası ve sonrasında anlık ve eğlenceli olarak ısınma ve değerlendirme etkinlikleri hazırlamaya olanak tanıyan bir web aracıdır. Bu Web 2.0 aracı ile tablet, bilgisayar ya da akıllı telefondan etkileşimli bir şekilde soru çözme ve yarışma yapılabilir. Mentimeter ile kelime bulutları, görsel çoktan seçmeli sorular, hızlı formlar, hızlı cevaplayan kazanır soruları, etkileşimli sorular, slaytlar, eğlenceli test yarışmaları gibi etkinliklerle eğlenceli ölçme ve değerlendirme yapabilirsiniz.

Resim 3. 6. “Mentimeter” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.7.Wheel of Names

Wheel of Names, isim seçme veya çekiliş yapmak amacıyla kullanılan bir web aracıdır. Çarkıfelek formatında olan bu web aracı ile sınıfta bir kazanım doğrultusunda uyarlamalar yapılabilir.

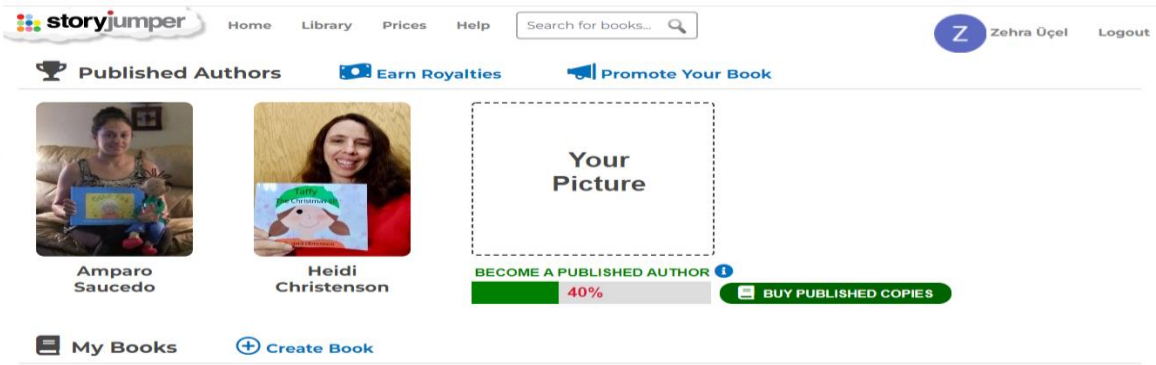
Resim 3. 7. “Wheel of Names” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.8. Storyjumper

Storyjumper, tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin bireysel veya grup olarak dijital hikâye kitapları oluşturabilecekleri bir Web 2.0 aracıdır. Storyjumper, bireylere geniş bir yelpaze sunarak kurguladıkları hikayelerinde kullanmak üzere kullanıcılarına karakterler, resimler ve nesneler sunmaktadır. Bu araç, derslerde öğrencilerin kavram öğrenimi, yaratıcılık, yazarlık, iş birliğine dayalı öğrenme veya hikâye temelli konu öğrenimi gibi farklı amaçlarla kullanılabilir.

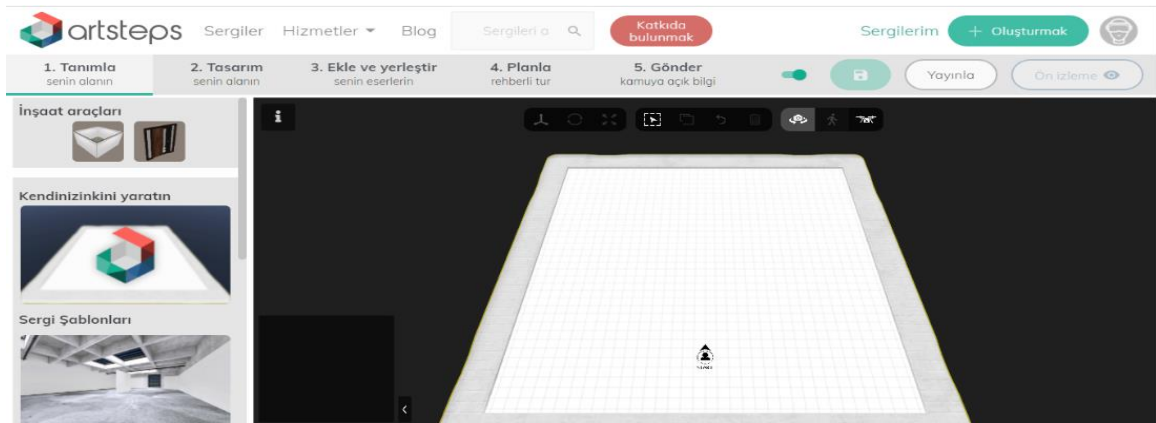
Resim 3. 8. “Storyjumper” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.9. Artsteps

Artsteps, öğretmenlerin kendi resimlerini veya öğrencilerin yaptıkları resimleri taratarak sanal müze veya sergi yapabileceği bir Web 2.0 aracıdır. Kullanıcıların etkileşimli görüntüler, videolar, sesler ve 3D nesnelerle oluşturduğu sanal gerçeklik dünyasıyla etkileşimde olduğu bir araçtır. Sergi alanını kişinin kendisi oluşturabileceği gibi hazır şablonlarda kullanılabilir. Bir konuya yönelik öğrencilerin yaptıkları resimleri veya materyallerin fotoğraflarını sanal bir ortamda sunarak öğrencilerin kendini birer ressam gibi hissetmeleri sağlanabilir.

Resim 3. 9. “Artsteps” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.10. I am a Puzzle

I am a Puzzle, bireylerin yaptığı resimlerden çeşitli puzzle üretebileceği Web 2.0 aracıdır. Bu araç ile derste işlenen konu ile ilgili resimler birer puzzle dönüştürülüp oynatılabilir.

Resim 3. 10. “I am a Puzzle” Web 2.0 aracından bir görünüm

3.4.2.1.11. Chatterpix

“Chatterpix” basit tanımıyla konuşan resimler demektir. Herhangi bir görsele ağız çizip onu seslendirmek için kullanılır. Chatterpix, telefonlara ücretsiz olarak indirilebilir ve 6-12 yaş aralığındaki çocuklar kolayca kullanabilir. Ayrıca video ve fotoğraflara filtre, çerçeve, çıkartma ve metin eklenebilir. Chatterpix ile öğrenciler, bilgilerini gösterebilir ve sözlü bir mesaj oluşturmak için kullanabilir.

Resim 3. 11. “Chatterpix” Web 2.0 aracından bir görünüm

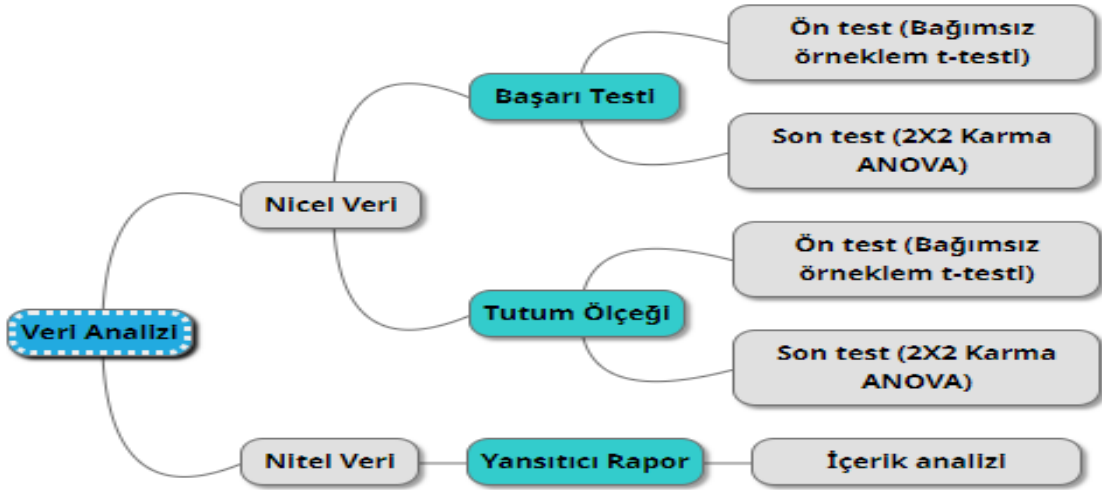

3.4.3.Deneysel İşlem Sonrası Süreci Basamakları

- 1.İHYD dersi başarı testi ve tutum ölçeği ön test ve son testlerinden elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.
2. Yansıtma raporları incelenerek içerik analizi yapılmıştır.
- 3.Yapılan analizlere ilişkin sonuçlar tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Nicel ve nitel veri analizleri araştırma için tercih edilen karma araştırma yöntemi desenlerinden iç içe gömülü deneysel desenin tabiatına uygun bir şekilde yapılmıştır. Analiz işlemleri sırayla birincil veri kaynağı olan nicel veri analizlerinin yapılması ardından destekleyici veri kaynağı olan nitel veri kaynaklarından elde edilen verilerin incelenerek analiz edilmesi sürecinden oluşmaktadır. Analiz sürecine yönelik işlemler Şekil 3.4’te sunulmuştur.

Şekil 3. 4.Veri analiz sürecine yönelik işlemler

3.5.1.Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel boyunu oluşturan “İHYD Dersi Akademik Başarı Testi” ve “İHYD Dersi Tutum Ölçeği” uygulanmış, uygulamadan elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programında analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinin yapılması ön koşulu olarak deney ve kontrol grubunun ön test ve son testlerine normallik analizi uygulanmıştır. Tutum ölçeğinin her analizinde kontrol maddeleri analize dâhil edilmeden, olumsuz olan maddeler ters kodlanarak analiz edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarından elde edilen verilerin normal dağılımını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov normallik testi, merkezi eğilim ölçüleri, çarpıklık (Skewness)- basıklık (Kurtosis) katsayı değerleri hesaplanmış ve

varyansların homojenliği için Levene testi incelenmiştir. Yaygın bir öneri Kolmogorov-Smirnov testinin 50'den büyük örnekleme kullanılması gerektiği, Shapiro-Wilk testinin bundan daha küçük örneklem için daha iyi olduğu yönündedir (Mayers, 2013: 49). Bu öneri doğrultusunda araştırma da deney ve kontrol grubu öğrencilerinin toplam sayısı 53 olduğundan dolayı Kolmogorov-Smirnov testinin incelenmesine karar verilmiştir. Merkezi eğilim ölçüleri hesaplanarak değerlerin birbirine yakınlığına bakılmıştır. Bununla birlikte çarpıklık ve basıklık değerleri de hesaplanmıştır. Alan yazında bu değerler ile ilgili farklı görüşler olsa da çarpıklık ve basıklık değerlerinin kendi standart hatalarına (Std. Error) bölünmesi sonucunda elde edilen çarpıklık ve basıklık indekslerinin -1.96 ile +1.96 sınırları içinde 0'a yakın olması, normal dağılımın olduğunu kanıtlamaktadır (Zengin, 2021: 41). Ayrıca çoğu araştırmacı çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.00 ve +1.00 arasında yer aldığı ve Kolmogorov-Smirnov testinin .05 değerinin üzerinde olduğunda verilerin normal dağılım gösterdiğini belirtmiştir (Huck, 2012: 27). Bazı görüşlere göre çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında olduğu zaman normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013 akt. Erbay ve Beydoğan, 2017: 250).

Elde edilen verilerin betimsel analizleri (standart sapma, aritmetik ortalama, medyan) ile puanların genel dağılımları hakkında bilgi edinilmiştir. Yapılan analizler sonucunda verilerden elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Normalliğin sağlandığı testlerin deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının analizinde bağımsız örneklemelerde t testi uygulanmıştır. Bir korelasyon katsayısının 0'dan farklı olup olmadığını sinamak ve iki grup ortalamasının farklı olup olmadığını test etmek için kullanılan çok yönlü istatistik işlemi t testi olarak adlandırılmaktadır (Field, 2009: 324). Deney ve kontrol grubunun akademik başarı son test puanlarının analizinde 2 (deney ve kontrol grubu) x 2 (ön test ve son test) Karma ANOVA kullanılmıştır. ANOVA, bir ya da daha çok faktörlü grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, 2020: 147). 2x2 Karma ANOVA, bağımsız değişkenlerin her birinin bağımlı değişken üzerindeki etkisini eş zamanlı olarak test edilmesine olanak tanır (Pallant, 2011: 291).

2x2 Karma ANOVA analizi sonucunda:

- İlk bağımsız değişken (grup) için önemli bir ana etki,
- İkinci bağımsız değişken (yöntem) için bir ana etki
- İkisi arasındaki önemli ilişki bulunmuş olacaktır (Pallant, 2011: 305).

3.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel verileri, uygulama sonunda öğrenciler tarafından yazılan yansıtma raporlarından elde edilmiştir. Deneysel işlem sonucunda öğrencilerin uygulama sürecine ilişkin fikir ve deneyimlerini öğrenmek amacıyla “*İHYD dersine yönelik duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Detaylı olarak açıklayınız.*” sorusu sorulmuş böylece yansıtıcı düşüncelerini yazarak raporlaştırmaları istenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. İçerik analizi yöntemi, belirli bir konuya veya alana ilişkin birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel araştırmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesini ifade etmektedir. Bu yöntemle elde edilen sonuçların, amaçlanan konuya ilişkin gelecekte planlanan çalışmalara yol göstermesi beklenir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021: 189). İçerik analizi, araştırmadan elde edilen verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerekli kılar ve önceden belirgin olmayan kategorilerin ve boyutların ortaya çıkmasına imkân tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 243).

Bu araştırmanın nitel boyutunu oluşturan yansıtma raporlarının analizinde öğrencilere ait cevaplar ve bu cevapların derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda ilk olarak kodlar oluşturulmuştur. Kodlar oluşturulduktan sonra belirli kodların işaret ettiği kategoriler hazırlanmış ve bu kategoriler arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmıştır. Örneğin öğrencilerin en çok sevdiği yaratıcı drama etkinlikleri kategorisinde ifade edilen oyunlar araştırmacılar tarafından ısınma, canlandırma ve değerlendirme aşaması olarak kodlanmış ve bu kodlardan birini yansıtma raporlarında belirten katılımcılar söz konusu olan kodun karşısına yazılmıştır. Bu süreç sonucunda elde edilen bulguların daha anlaşılır olması için tablolar oluşturulmuştur. Tablolarda kategoriler, kodlar ve kodların tekrar sayıları yer almaktadır. Ayrıca kategorilere ait katılımcı görüşleri de tabloların devamında sunulmuştur.

İHYD dersine yönelik tutumların belirlenmesinde destekleyici rol oynayan yansıtma raporlarının analizi sürecinde geçerlik ve güvenilirliğe yönelik yapılanlar ise veri toplama ve analiz aşamalarının ayrıntılı olarak anlatılması, *İHYD Dersine Yönelik Öğrenci Tutumlarının Belirlenmesinde Kullanılan Yansıtma Raporlarının İnceleme Formu* isimli kodlama anahtarının çıkarılması ve kodlayıcılar arası uyum yüzdesinin hesaplanması şeklindedir. Uyum yüzdesinin hesaplanmasında Miles ve Huberman içsel tutarlılık olarak isimlendirilen ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan bu benzerlik $[Güvenirlik = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100]$ formülü kullanılarak hesaplanabilir. İçsel tutarlılık değerini veren kodlama denetiminde

kodlayıcılar arası görüş birliği en az %80 olmalıdır (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002 akt. Baltacı, 2017: 8)

Kodlayıcılar arası görüş birliğinin hesaplanmasında ilk olarak kodlayıcılar, elde edilen ham verileri birbirinden bağımsız bir şekilde kodlamıştır. Kodlamaya yönelik yapılan güvenirlik çalışmasına ait bilgiler Tablo 3.17’de verilmiştir.

Tablo 3. 17. Kodlama Güvenirliği Çalışması

Kodlama	I. Kodlayıcı	II. Kodlayıcı
	15 kod	16 kod
Kategori Sayısı	4	4
Görüş Birliği		15
Görüş Ayrılığı		1
Kodlayıcılar Arası Uyum		%93

Tablo 3.17 incelendiğinde I. Kodlayıcı 4 kategoride 15 kod ve II. Kodlayıcı 4 kategoride 16 kod bulmuştur. Böylece kodlayıcılar arasında %93 (>%80) uyum bulunmuştur. Elde edilen değer doğrultusunda nitel veri analizinde kodlama güvenirliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4. BULGULAR

Bu bölüm içerisinde araştırma sorularına yönelik nicel ve nitel verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir. İlk olarak araştırmanın birincil veri kaynağı olan nicel bulgular, daha sonra ikincil veri kaynağı olan nitel bulgular sunulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan akademik başarı testi, tutum ölçeği ve yansıtma raporlarına ait bulgulara üç başlık altında yer verilmiştir.

4.1.İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı Üzerine Etkisi

Araştırmanın birinci ve ikinci sorusu “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırmanın birinci ve ikinci sorusuna yanıt bulmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “İHYD Dersi Akademik Başarı Testi” kullanılmıştır. Akademik başarı testinin analizinden elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Deney ve kontrol gruplarına ait akademik başarı ön test ve son test puanlarının normal dağılımlarını belirlemek amacıyla çarpıklık-basıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov normallik testi değerleri incelenmiştir. Betimsel istatistik ve normallik dağılımlarına ait değerler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4. 1.İHYD dersi akademik başarı ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik ve normallik değerleri

Testler	Grup	n	$\bar{x}$	ss	Basıklık	Çarpıklık	Kolmogorov-Smirnov
Ön test	Deney	26	65,77	3,06	-,018	-,506	,166
	Kontrol	27	57,78	3,97	-,906	,082	,145
Son test	Deney	26	80,38	2,77	1,395	-1,085	,062
	Kontrol	27	68,33	3,56	-,559	-,315	,164

Tablo 4.1’de deney ve kontrol grubuna ait ön test ve son test puanlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal olduğu ve Kolmogorov-Smirnov testi puanlarının da anlamlı

($p>.05$) olduğu görülmektedir. Buna ek olarak varyansların homojen dağılıp dağılmadığı Levene testi ile incelenmiş olup teste ait bilgiler Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4. 2.İHYD dersi akademik başarı ön test ve son test puanlarının Levene testine ait bilgiler

	F	p	t	df	p (2-tailed)	Ort. Fark	Std. Hata Farkı
Ön test	4.233	.052	1.584	51	.119	7.991	5.046
Son test	3.869	.055	2.657	51	.010	12.051	4.536

Tablo 4.2 incelendiğinde Levene testi sonucunda ön test p değerinin ($p=.052>.050$) ve son test p değerinin ($p=.055>.050$) anlamlı olduğu görülmüş ve Levene testinde ilk satır incelenmiştir. Bu bağlamda gruplar arasında farklılık olmadığı ve varyansların homojen dağıldığı söylenebilir. Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’den elde edilen bulgular doğrultunda grupların akademik başarı testi ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik değerlerinin, normal dağılım değerlerinin ve varyans homojenliğinin normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir.

Deney ve kontrol grubunun akademik başarı ön test puanları normal dağılım gösterdiğinden dolayı ön test puanlarının karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Grupların akademik başarı ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4. 3.İHYD dersi akademik başarı testi ön test puanlarının bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	26	65.77	15.60	51	1.584	.119
Kontrol	27	57.78	20.67			

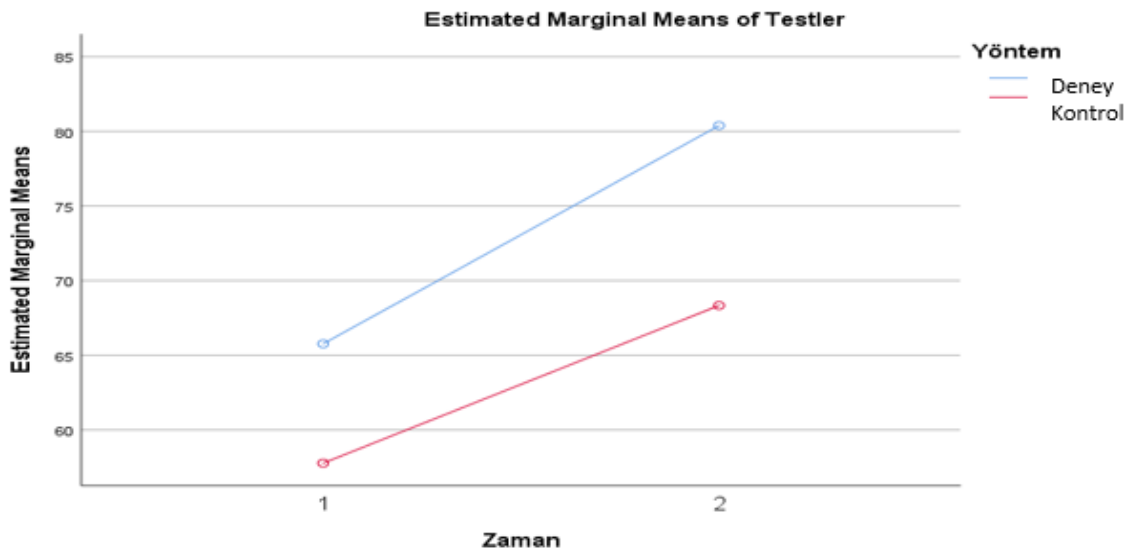
Tablo 4.3’teki değerler incelendiğinde deney grubu akademik başarı ön test ortalamasının ($\bar{x}=65.77$; $ss=15.60$) kontrol grubu akademik başarı testi ön test ortalamasından ($\bar{x}=57.78$; $ss=20.67$) yüksek olduğu fakat istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.119>.05$). Bu sonuçlar doğrultusunda deneysel süreç öncesinde deney ve kontrol gruplarının akademik başarı açısından denk olduğu ifade edilebilir.

Deney ve kontrol grubunun İHYD dersi akademik başarı testi son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla 2x2 Karma ANOVA kullanılmıştır. ANOVA analizini yapmak için deney ve kontrol gruplarının akademik başarı ön test ve son test puanlarının normal dağılım göstermesi koşulu sağlayıp sağlamadığını belirlemek amacıyla Tablo 4.1 ve 4.2 incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda her iki grubun ön test başarı puanlarının basıklık-çarpıklık değerlerinin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Kolmogorov değerlerine bakıldığında deney grubu (.166>.05) ve kontrol grubu (.145>.05) puanlarının normal dağılım varsayımını karşıladığı ifade edilebilir. Bu varsayımlar karşılandıktan sonra ANOVA analizi yapılmıştır. Bu analize ait sonuçlar Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4. 4.İHYD dersi akademik başarı testi ANOVA sonuçları

Varyans Kaynağı	df	Kareler Ortalaması	F	p	Etki büyüklüğü
Zaman	1	8391.896	57.736	.000	.531
Yöntem	1	1330.195	4.953	.030	.089
Hata	51	145.349			

Tablo 4.4 incelendiğinde deney ve kontrol grubu akademik başarı son test puanları arasında zaman ve yöntem değişkenlerinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p=.000<.05$; $p=.030<.05$). Bu anlamlı farkın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla ortalamaların karşılaştırıldığı grafik Şekil 4.1'de verilmiştir.

Şekil 4. 1.İHYD dersi akademik başarı testi ortalamaları grafiği

Şekil 4.1 incelendiğinde İHYD dersi akademik başarı ön test (1) puanlarında deney grubu ortalamasının ($\bar{x}=65.77$) kontrol grubu ortalamasından ($\bar{x}=57.78$) yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca son test (2) puanlarında da deney grubu ortalamasının ($\bar{x}= 80.38$) kontrol grubu ortalamasından ($\bar{x}= 68.33$) yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasındaki farkın ($d_{son test} - d_{ön test} = 14.61$) kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasındaki farktan ($k_{son test} - k_{ön test} = 10.55$) daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemiyle ders işlenen deney grubu öğrencilerinin lehine olduğu ve öğrencilerin akademik başarı düzeylerini arttırdığı ifade edilebilir.

4.2. İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Tutum Üzerine Etkisi

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü sorusu “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırmanın üçüncü ve dördüncü sorusuna yanıt bulmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “İHYD Dersi Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Tutum ölçeğine ait bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Deney ve kontrol gruplarına ilişkin akademik başarı ön test ve son test puanlarının normal dağılımlarını belirlemek amacıyla çarpıklık-basıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov normallik testi değerleri incelenmiştir. Betimsel istatistik ve normallik dağılımlarına ait değerler Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4. 5.İHYD dersi tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik ve normallik değerleri

Testler	Grup	n	$\bar{x}$	ss	Basıklık	Çarpıklık	Kolmogorov-Smirnov
Ön test	Deney	26	78.38	1.35	-.265	-.324	.132
	Kontrol	27	78.96	1.45	1.222	-1.063	.113
Son test	Deney	26	82.65	1.36	.704	-.887	.118
	Kontrol	27	83.77	1.30	.829	-.807	.181

Tablo 4.5 incelendiğinde deney ve kontrol grubuna ait tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının basıklık-çarpıklık değerlerinin normal olduğu ve Kolmogorov-Smirnov testi puanlarının da anlamlı ($p>.05$) olduğu görülmektedir. Buna ek olarak varyansların homojen dağılıp dağılmadığı Levene testi ile incelenmiş olup teste ait bilgiler Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4. 6.İHYD dersi tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının Levene testine ait bilgiler

	F	p	t	df	p (2-tailed)	Ort. Fark	Std. Hata Farkı
Ön test	.092	.764	-.291	50	.773	-.577	1.986
Son test	.014	.905	-.589	50	.558	-1.115	1.894

Tablo 4.6 incelendiğinde Levene testi sonucunda ön test p değerinin ($p=.764>.050$) ve son test p değerinin ($p=.905>.050$) anlamlı olduğu görülmüş ve Levene testinde ilk satır incelenmiştir. Bu bağlamda gruplar arasında farklılık olmadığı ve varyansların homojen dağıldığı söylenebilir. Tablo 4.5 ve Tablo 4.6’dan elde edilen bulgular doğrultunda grupların tutum ön test ve son test puanlarının betimsel istatistik değerlerinin, normal dağılım değerlerinin ve varyans homojenliğinin normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir.

Deney ve kontrol grubunun tutum ön test puanları normal dağılım gösterdiği için ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Grupların tutum ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4. 7.İHYD dersi tutum ölçeği ön test puanlarının bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	26	78.38	1.35	50	-.291	.773
Kontrol	27	78.96	1.45			

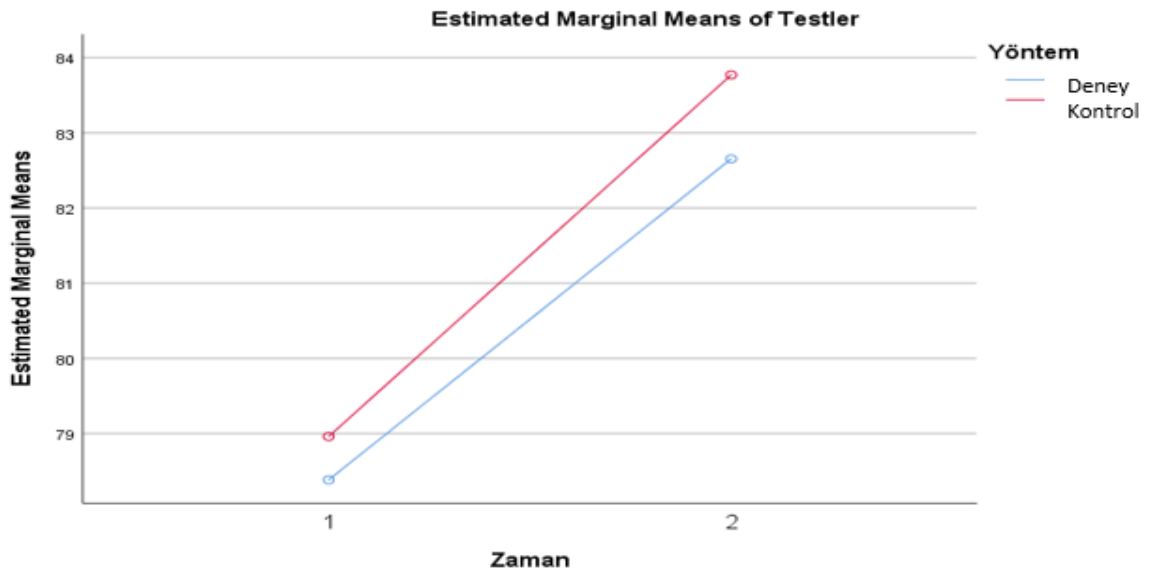
Tablo 4.7 incelendiğinde kontrol grubu tutum ölçeği ön test ortalamasının ($\bar{x}=78.96$; $ss=1.45$) deney grubu tutum ölçeği ön test ortalamasından ($\bar{x}=78.38$; $ss=1.35$) yüksek olduğu ve istatistiksel anlamda bir fark olmadığı görülmektedir ($p=.773>.05$). Bu sonuçlar doğrultusunda deneysel uygulama öncesinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin derse ilişkin tutumlarının birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney ve kontrol grubunun İHYD dersi tutum ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla 2x2 Karma ANOVA kullanılmıştır. ANOVA analizini yapmak için deney ve kontrol gruplarının tutum ölçeği ön test ve son test puanlarının normal dağılım göstermesi koşulu sağlayıp sağlamadığını belirlemek amacıyla Tablo 4.6 ve Tablo 4.7 incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda her iki grubun ön test başarı puanlarının basıklık-çarpıklık normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca Kolmogorov değerlerine bakıldığında deney grubu (.132>.05) ve kontrol grubu (.113>.05) puanlarının normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmektedir. Bu varsayımlar karşılandıktan sonra ANOVA analizinin yapılması uygun görülmüştür. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4. 8.İHYD dersi tutum ölçeği ANOVA sonuçları

Varyans Kaynağı	df	Kareler Ortalaması	F	P	Etki büyüklüğü
Zaman	1	1071.077	23.436	.000	.319
Yöntem	1	9.308	.248	.621	.005
Hata	50	37.510			

Tablo 4.8’de deney ve kontrol grubu tutum ölçeği ön test ve son test puanları arasında zaman değişkeni açısından istatistiksel olarak fark olduğu ($p=.000<.05$) fakat yöntem değişkeni açısından anlamlı bir fark olmadığı ($p=.621>.05$) görülmektedir. İki grup arasındaki ortalamaların karşılaştırıldığı grafik Şekil 4.2’de verilmiştir.

Şekil 4. 2.İHYD dersi tutum ölçeği ortalamaları grafiği

Şekil 4.2 incelendiğinde İHYD dersi tutum ölçeği ön test (1) puanlarında kontrol grubu ortalamasının ($\bar{x}=78.96$) deney grubu ortalamasından ($\bar{x}=78.38$) yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak son test (2) puanlarında da kontrol grubu ortalamasının ($\bar{x}=83.77$) deney grubu ortalamasından ($\bar{x}=82.65$) yüksek olduğu görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasındaki farkın ($k_{son\ test} - k_{ön\ test} = 4.81$) deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasındaki farktan ($d_{son\ test} - d_{ön\ test} = 4.27$) daha fazla olduğu belirlenmiştir. İHYD dersinde Web 2.0 uygulamaları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi ile derse yönelik tutum arasında zaman değişkeni açısından anlamlı bir fark olduğu, yöntem değişkeni açısından anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.3. İHYD Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Yansıtma Raporlarının Analizi

Araştırmanın beşinci sorusu “Deney grubu öğrencilerinin İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi uygulanmasına yönelik düşünceleri nelerdir?” şeklindedir. Bu doğrultuda araştırmada nitel verilerin analizi kısmında yansıtma raporlarının içerik analizi yapılmıştır. Öğrenci ifadeleri doğrultusunda kodlar, kodlardan ise kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilere ait tablolar ve öğrenci ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

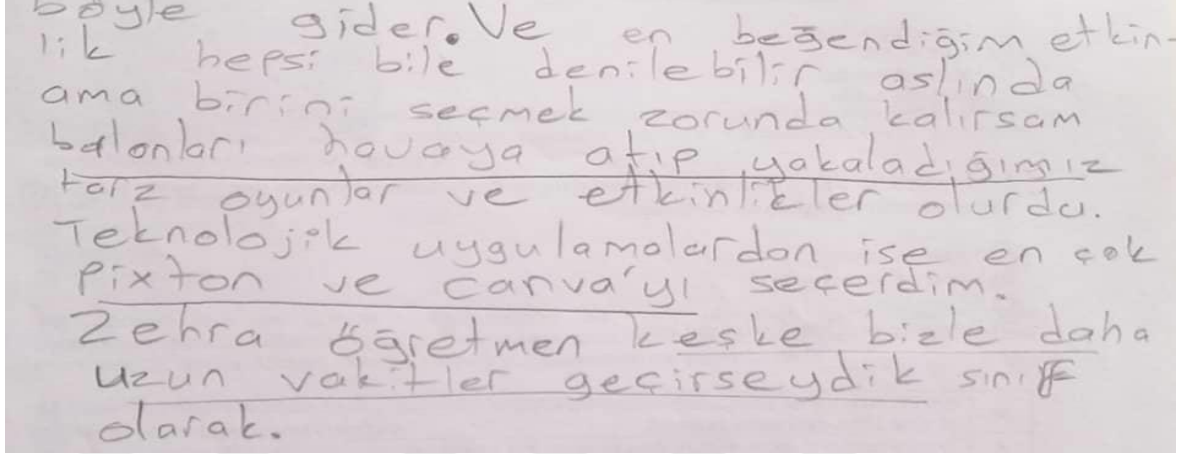
Tablo 4. 9. “En sevilen yaratıcı drama etkinlikleri” kategorisindeki öğrenci görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Isınma Aşaması	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö18, Ö20, Ö24,
Canlandırma Aşaması	Ö3, Ö8, Ö9, Ö10, Ö21, Ö24
Değerlendirme Aşaması	Ö6, Ö8

Tablo 4.9 incelendiğinde, öğrencilerin “*En sevilen yaratıcı drama etkinlikleri*” kategorisinde en çok “ısınma aşamasına” en az ise “değerlendirme aşamasına” katılım sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda **Ö6** kodlu öğrenci “*Öğretmenimiz geldiğinden beri çok eğleniyoruz etkinlikleri çok güzel, yuvarlak oluşturduğumuz oyunlar çok iyi ve eğlenceliydi. Hatta bir keresinde bahçeye çıkıp bülbül kafeste diye bir oyun oynadık... (Bülbül Kafeste Oyunu)*” ifadesini kullanarak etkinlikler sayesinde derslerde çok eğlendiğini belirtmiştir. Benzer şekilde **Ö7** kodlu öğrenci “*En beğendiğim etkinlik hepsi bile denilebilir aslında ama birini seçmek zorunda kalırsam balonları havaya atıp*

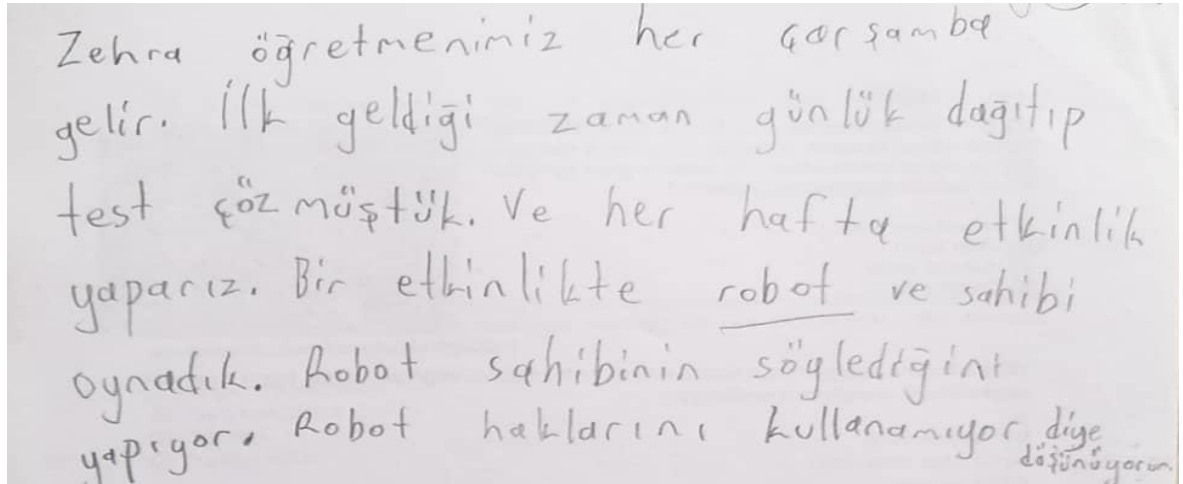
yakaladığımız tarz oyunlar ve etkinlikler olurdu... (Müzikli Balonlar Oyunu)” ile en sevdiği etkinliklerin ısınma etkinlikleri olduğunu ifade etmiştir. Ö7 kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu Resim 4.1’de sunulmuştur.

Resim 4. 1.“Ö7” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Öğrencilerden **Ö14** “Öğretmenimiz hem eğlenceli hem de öğretici birisi. Öğretmenimizle çeşitli etkinlikler yaptık. En sevdiğim etkinlikler robot dansı ve marş yürüyüşü gibi şeyler ama ben hepsini seviyorum... (Robot Dansı- Marş Yürüyüşü)” ifadesi ile araştırmacının derslerinin eğlenceli ve öğretici olduğunu, en çok ısınma oyunlarını sevdiğini belirtmiştir. **Ö18** kodlu öğrenci ise “Zehra Öğretmenimiz her çarşamba gelir. İlk geldiği zaman günlük dağıtıp ve test çözmüştük. Ve her hafta etkinlik yaparız. Bir etkinlikte robot ve sahibini oynadık. Robot sahibinin söylediğini yapıyor. Robot haklarını kullanamıyor diye düşünüyorum... (Robot-Hak Oyunu)” ifadesi ile ısınma aşamasında uygulanan etkinliklerden bahsetmiştir. **Ö18** kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu Resim 4.2’de sunulmuştur.

Resim 4. 2.“Ö18” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Ö21 kodlu öğrenci “*İnsan hakları dersinden çok keyif alıyorum ama özellikle öğretmenimiz gelince daha çok keyif alıyorum. Etkinliklerin hepsini sevdim hiçbirini birbirinden ayırt edemiyorum hepsi eğlenceli ama en sevdiğim etkinlik galiba Hakgöl ve Hakcan’ın hikâyesini yazdığımız etkinlikti... (Hikâye Yazma)*” ifadesinde araştırmacının gelmesi ile birlikte İHYD dersinden daha çok keyif aldığını ve en sevdiği etkinliğin dijital hikâye kitabı yazmak olduğunu belirtmiştir.

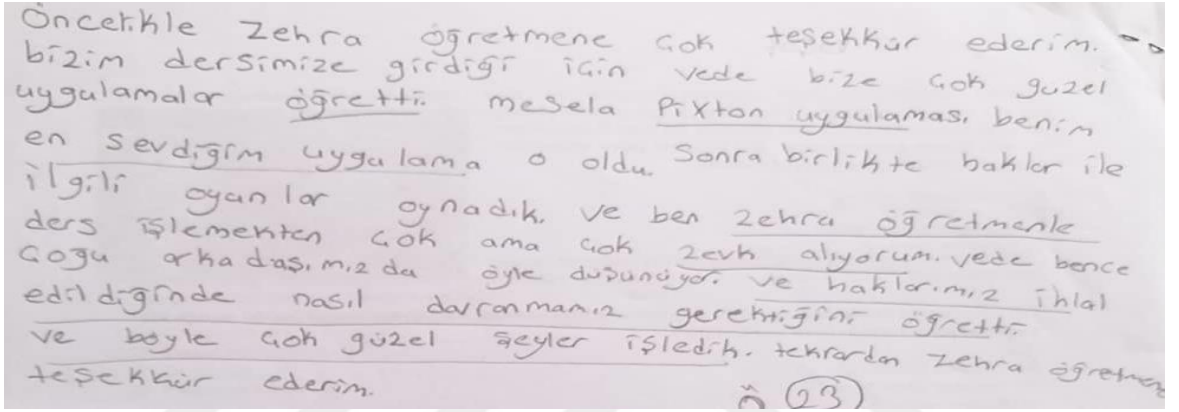
Tablo 4. 10.“En sevilen Web 2.0 araçları” kategorisindeki öğrenci görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Pixton	Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö17, Ö19, Ö23, Ö24, Ö25
I am a Puzzle	Ö1, Ö22
StoryJumper	Ö2, Ö5, Ö11, Ö13, Ö21
Artsteps	Ö2, Ö8
Penzu	Ö4, Ö8, Ö12, Ö25
Canva	Ö1, Ö7, Ö9, Ö17, Ö25

Tablo 4.10’a bakıldığında “En sevilen Web 2.0 araçları” kategorisinde öğrencilerin en çok “Pixton”, en az “I am a Puzzle ve Artsteps” Web 2.0 araçlarını tercih ettikleri görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerden **Ö3** “*Bence insan hakları dersi çok eğlenceli oldu. En sevdiğim uygulama Pixton oldu. İnsan hakları çok güzel ilk adını duyduğumda çok sevmişim hala da seviyorum. Aslında tüm dersler eğlenceli ama arasından seçersem Pixton, canlandırma ve ders sonrası duygu ve düşünce sorma çok eğlenceliydi. Tüm dersler eğlenceliydi ayırmak yapmak istemem ama bu üçü çok eğlenceliydi... (Pixton)*” Web 2.0 araçlarından en çok Pixton’u eğlenceli bulduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde **Ö11** “*En sevdiğim uygulama Pixton’du ve uygulamayı çok sevdim karakter yapıyorduk ve konuşturuyorduk. Ve kitap yazdık onları konuşturduk çok güzel olmuştu kitap... (Pixton-StoryJumper)*” ifadelerini kullanmıştır. **Ö12** kodlu öğrenci “*Zehra Öğretmenimiz bizi çok eğlendirir ve güldürürdü. Bize bir uygulama göstermişti ve onu çok sevmişim o uygulamanın adı da Penzu’ydu. Zehra Öğretmen bizi çok seviyordu biz de onu seviyorduk. Bizi hep sınıfın ortasına çıkarırdı ve ilk önce bizi ısıtıyordu sonra bir uygulama tanıtırdı. Bir sevdiğim uygulama daha vardı onun adı da Pixton’du. (Penzu- Pixton)*” ifadesiyle Web 2.0 araçlarından Penzu ve Pixton’u sevdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde **Ö13** kodlu öğrenci “*Zehra Öğretmen gelince bize sorumluluk öğretti. Etkinliğin hepsi çok güzeldi bize yeni uygulama öğretti uygulamanın hepsi çok güzel. Pixton çok eğlenceli bir uygulama. Böyle yeni bir kitap yazdık ve onları seslendirdik Zehra Öğretmen bize çok güzel şeyler*

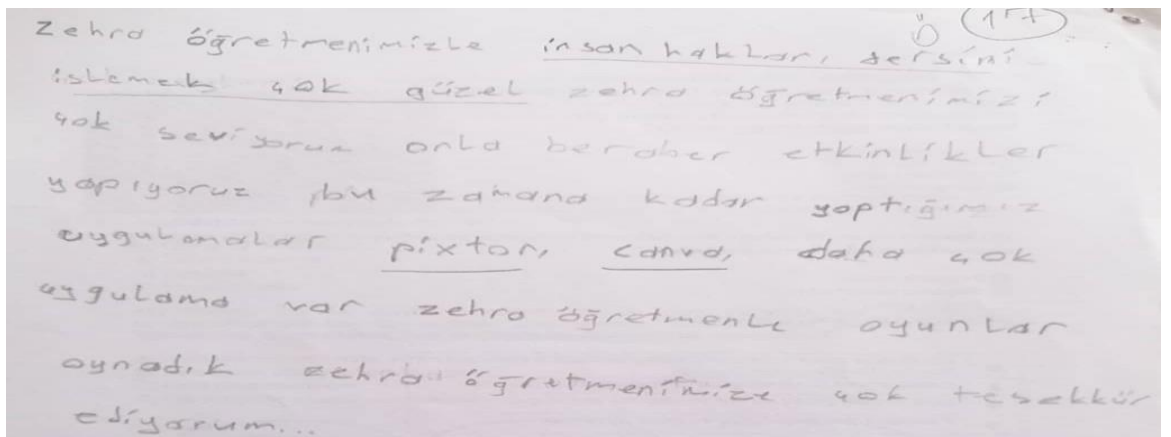
öğretti. Zehra Öğretmene teşekkür ederim. (Pixton-StoryJumper)” Pixton’un eğlenceli olduğunu ve derslerde faydalı şeyler öğrendiklerini belirtmiştir. **Ö23** kodlu öğrencinin “Öncelikle Zehra Öğretmene çok teşekkür ederim bizim dersimize girdiği için ve de bize çok güzel uygulamalar öğrettiği için. Mesela Pixton uygulaması benim en sevdiğim uygulama oldu. Sonra birlikte haklar ile ilgili oyunlar oynadık... (Pixton)” ifadeleri ile deneysel işlem sürecindeki öğrenilen uygulamaların çok güzel olduğunu ve en çok Pixton’u sevdiği tespit edilmiştir. **Ö23** kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu Resim 4.3’te sunulmuştur.

Resim 4. 3.“Ö23” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Benzer şekilde **Ö17** kodlu öğrencinin “Zehra Öğretmenimizle insan hakları dersini işlemek çok güzel. Zehra Öğretmenimizi çok seviyorum onunla beraber etkinlikler yapıyoruz bu zamana kadar yaptığımız uygulamalar Pixton, Canva, daha çok uygulama var. Zehra Öğretmenle oyunlar oynadık Zehra Öğretmenimize çok teşekkür ederim. (Pixton-Canva)” ifadesinde araştırmacı ile ders işlemenin keyifli olduğu ve birçok uygulamanın öğrenildiği belirtilmiştir. **Ö17** kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu görseli Resim 4.4’te sunulmuştur.

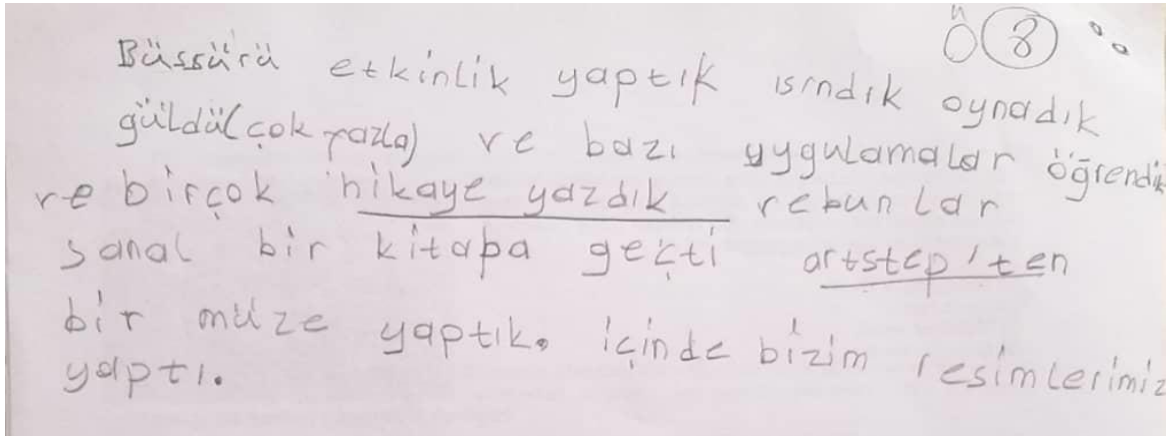
Resim 4. 4.“Ö17” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Tablo 4. 11. “Derse yönelik olumlu tutum/ilgi” kategorisindeki öğrenci görüşleri

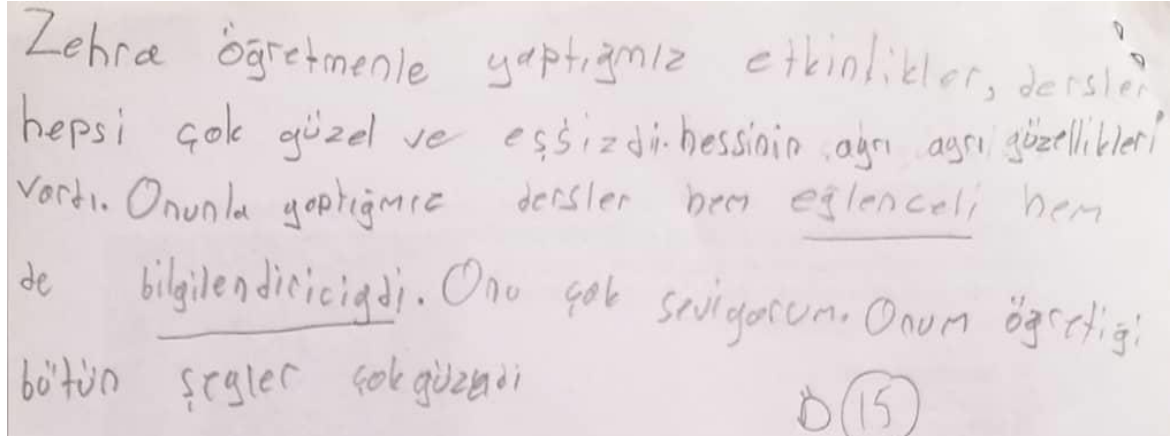
Kodlar	Katılımcılar
Dersi çok sevme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö19, Ö21
Dersin eğlenceli olması	Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö21, Ö22, Ö23

Tablo 4.11 incelendiğinde “Derse yönelik olumlu tutum/ilgi” kategorisinde öğrenciler dersi çok sevme ve dersin eğlenceli olmasına yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından bu kodlar oluşturulmuştur. Öğrencilerin cevaplarında çoğunlukla dersin eğlenceli olmasına yönelik ifadeler yer almaktadır. **Ö2** kodlu öğrenciye ait “Her hafta Zehra Öğretmenimizi heyecanla bekleriz öğretmenimiz gelince sıraları çekeriz. Isınma etkinlikleri çok eğlenceliydi uygulamalar daha da eğlenceliydi. Oyunlar oynadık etkinlikler yaptık çok eğlenceliydi çok eğlendik. Kitap yazdık, çizgi roman yaptık resim sergisi oluşturduk ve daha fazlası...” ifade de ısınma ve uygulamalar ile dersin eğlenceli olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde **Ö7** kodlu öğrenci “İnsan Hakları dersi normal zamanda sıkıcı gibi gelse de öğretmenimiz geldikten sonra bu durum tersine döndü ve bundan sonra da umarım böyle gider...” ifadesiyle deneysel süreçteki derslerin eğlenceli olduğunu vurgulamıştır. **Ö8** kodlu öğrenci ise “Bir sürü etkinlik yaptık, ısındık, oynadık, güldük (çok fazla) ve bazı uygulamalar öğrendik ve birçok hikâye yazdık bunlar sanal bir kitaba geçti. Artsteps’ten bir müze yaptık. İçinde bizim resimlerimiz vardı...” ifadesiyle deneysel süreçte İHYD dersinde yapılan etkinliklerin eğlenceli ve öğretici olduğunu belirtmiştir. **Ö8** kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu görseli Resim 4.5’te verilmiştir.

Resim 4. 5.“Ö8” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Ö15 kodlu öğrenci “Zehra Öğretmenle yaptığımız etkinlikler, dersler hepsi çok güzel ve eşsizdi. Hepsinin ayrı ayrı güzellikleri vardı. Onunla yaptığımız dersler hem eğlenceli hem de bilgilendiriciydi. Onu çok seviyorum. Onun öğrettiği bütün şeyler çok güzeldi.” ifadesiyle deneysel süreçte araştırmacı ile yapılan derslerin eğlenceli ve bilgilendirici olduğunu belirtmiştir. Ö15 kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu görseli Resim 4.6’da sunulmuştur.

Resim 4. 6.“Ö15” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

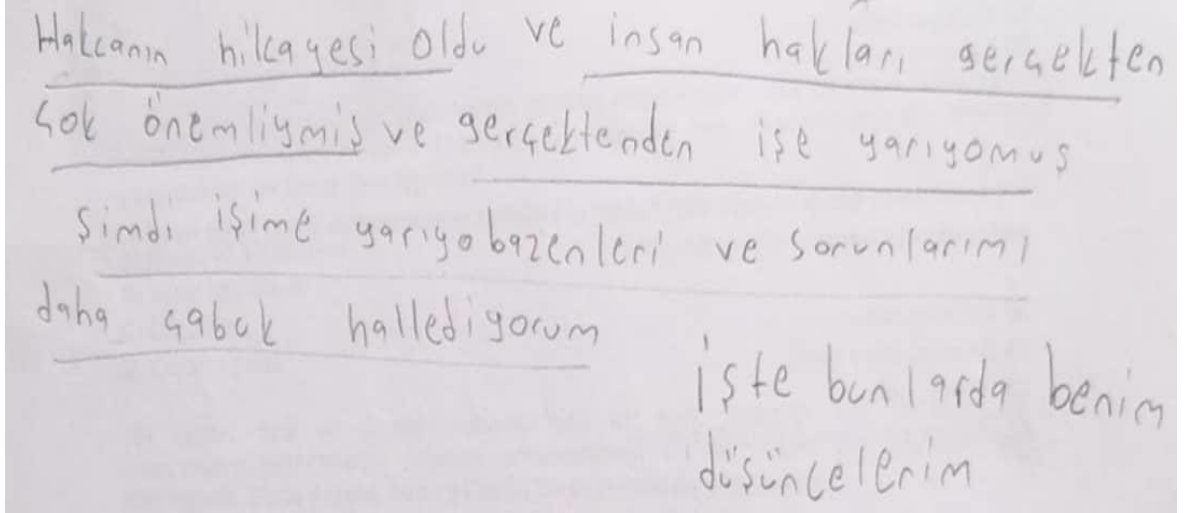
Tablo 4. 12.“Derse yönelik elde edilen kazanımlar” kategorisindeki öğrenci görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Hak ihlali karşısında neler yapılmalıdır?	Ö2, Ö10, Ö20, Ö21, Ö23
Haklarını bilir	Ö2, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22, Ö24
Sorumluluklarını bilir	Ö9, Ö13, Ö16, Ö22, Ö24
İnsan haklarının önemi	Ö1, Ö8, Ö21, Ö22
Bilgisayarı/interneti doğru kullanma	Ö9, Ö20

Tablo 4.12’de öğrencilerin “Derse yönelik elde edilen kazanımlar” kategorisinde deneysel işlem sürecinde elde ettikleri kazanımlara ait kodlar yer almaktadır. Öğrenciler deneysel işlem sürecinde hak ihlali karşısında neler yapılacağını, haklarını, sorumluluklarını, insan haklarının önemini ve bilgisayar/interneti doğru kullanmaya yönelik kazanımlar elde ettiklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda Ö9 kodlu öğrenci “Zehra Öğretmenin verdiği uygulamalar sayesinde bilgisayarı boş kullanmıyorum. Ve en sevdiğim ısınma etkinliği robot dansı oldu. Zehra öğretmenin gelişi beni çok etkiledi olumlu yönden. Çok eğlendik keşke Zehra Öğretmen hiç gitmese onu çok seviyorum...” ifadesiyle Web 2.0 araçları ile bilgisayarda etkinlik yaptıkları için bilgisayarı boş kullanmadığını ifade etmiştir. Ö16 kodlu öğrencinin “Zehra öğretmenimiz ilk geldiğinde çok heyecanlanmıştım ve utanmıştım. Ama sonradan alıştım ve çok eğlendik, ben haklarımı ve sorumluluklarımı

bilmiyordum Zehra Öğretmenimiz öğretti...” ifadesinde ise derslerin eğlenceli olduğunu ve sorumluluklarını öğrendiğini belirttiği görülmüştür. Benzer şekilde Ö21 kodlu öğrenci “İnsan Hakları gerçekten çok önemliymiş ve gerçekten de işe yarıyormuş şimdi işime yarıyor, bazenleri sorunlarımı daha çabuk hallediyorum...” ifadesiyle deneysel süreç sonunda İHYD dersinin önemli olduğunu ve derste öğrendikleriyle sorunlarını çözdüğünü belirttiği görülmüştür. Ö21 kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu görseli Resim 4.7’de verilmiştir.

Resim 4. 7.“Ö21” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

Ö23 kodlu öğrencinin “Birlikte haklar ile ilgili oyunlar oynadık. Ben Zehra Öğretmenle ders işlemekten çok ama çok zevk alıyorum. Bence çoğu arkadaşımızda böyle düşünüyor. Ve haklarımız ihlal edildiğinde nasıl davranmamız gerektiğini öğretti böyle çok güzel şeyler işledik. Tekrardan Zehra Öğretmene teşekkür ederim.” ifadesinde de kendisiyle birlikte çoğu arkadaşının dersi eğlenceli bulduğunu ve hak ihlali durumunda neler yapması gerektiğini öğrendiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde Ö24 kodlu öğrencinin “İnsan Hakları dersinde etrafımıza halkalar çizip oynadık (Haklar Sepeti Oyunu). Haklarımızı oyun oynayarak öğrendik. Sorumluluklarımızı eğlenerek öğrendik. Etkinlik olarak ısınma hareketleri yaptık bunları yaparken sorumluluklarımızın olduğunu, haklarımızı ihlal edemediklerini, haklarımızın olduğunu Zehra Öğretmenimizden öğrendik.” ifadesinde sorumluluklarını ve haklarını oyunlar aracılığıyla öğrendiğini belirttiği görülmüştür. Ö24 kodlu öğrenciye ait yansıtma raporu görseli Resim 4.8’de verilmiştir.

Resim 4. 8.“Ö24” isimli öğrenciye ait yansıtma raporu görseli

İn San hakları dersinde
Etrafımıza haklar gizli oynadı.
Haklarımızı oyun oynayarak öğrendik
Sorumluluklarımızı eğlenerek öğrendik
Etkinlik olarak= / Sinema hareketleri
Yaptık bunları yaparken ne düşündüm=
Sorumluluklarımızın olduğunu haklarımızın
ihlal edemediklerini haklarımızın olduğunu
Zehra öğretmenimizden öğrendik düşünmeyi

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan çalışma ile ilgili elde edilen sonuçlara, sonuçların konuya yönelik daha önce yapılmış çalışmaların bulgularıyla yorumlandığı tartışma bölümüne, son olarak ise araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle uygulamaya yönelik ve ileriki araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

İlkokul 4.sınıf İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada genel amaç grupların ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak farkın nasıl değişim gösterdiğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda veri toplama aracı olarak kullanılmak üzere araştırmacı tarafından “İHYD Dersi Akademik Başarı Testi” ve “İHYD Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu veri toplama araçları uygulama öncesi ve sonrasında olmak üzere toplam iki kez uygulanmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak ise öğrenciler tarafından uygulama sonunda yazılan yansıtma raporları kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci sorusu “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Bulgular doğrultusunda deney ve kontrol grubu ön test akademik başarı puanları arasında istatistiksel olarak bir farkın olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda deneysel uygulama öncesinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin akademik başarılarının birbirine denk olduğu söylenebilir. Araştırmanın ikinci sorusunu “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” oluşturmaktadır. İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı deney grubu ve mevcut öğretim programı doğrultusunda ders işlenen kontrol grubu arasında son test akademik başarı puanlarında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç deney grubunda uygulanan deneysel sürecin öğrencilerin akademik başarısını artırdığı ve yöntemin faydalı olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında yanıt aranan üçüncü soru ise “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusudur. Deney grubu ve kontrol grubu ön test tutum puanları karşılaştırıldığında deneysel uygulama öncesinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin derse ilişkin tutumlarının birbirine

denk olduğu söylenebilir. Araştırmanın dördüncü sorusunu oluşturan “Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusudur. İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı deney grubu ve mevcut öğretim programı doğrultusunda ders işlenen kontrol grubu son test tutum puanları karşılaştırıldığında iki grupta derse yönelik tutumuna ilişkin zaman değişkeninde anlamlı bir farklılık bulunurken son test tutum puanlarında yöntem değişkeninde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durum ön test sonuçlarından hareketle araştırmacı tarafından ön görülmüş ve araştırma sonuçlarını geliştirmek amacıyla iç içe gömülü deneysel desen doğrultusunda nitel bir yöntem uygulamaya karar verilmiştir. Nitel araştırmada veri toplama aracı olarak deneysel işlem sonunda öğrenciler tarafından yazılan yansıtma raporları kullanılmıştır.

Araştırmanın son sorusu ise “Deney grubu öğrencilerinin İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi uygulanmasına yönelik düşünceleri nelerdir?” sorusudur. Yansıtma raporlarının içerik analizi doğrultusunda deney grubu öğrencilerinin, Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama uygulama sürecinde derslerin eğlenceli ve öğretici olduğu, Web 2.0 araçlarından en çok “Pixton”u sevdikleri, yaratıcı drama etkinliklerinin hepsinden keyif aldıkları, derse ve öğretmene yönelik olumlu tutum geliştirdikleri, hak, özgürlük ve sorumluluk kavramlarını etkili bir şekilde öğrendikleri buna ek olarak bazı öğrencilerin bilgisayardan Web 2.0 araçları ile etkinlik yaptıkları için interneti boş yere kullanmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu ifadeler doğrultusunda her ne kadar yöntem değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olmasa da zaman değişkeni bakımından deneysel sürecin öğrenci tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve öğrencilere faydalı olduğu söylenebilir. Bu sonuçlardan hareketle Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı dramanın İHYD dersinde öğrenci tutumlarını artırma da kullanılabileceği söylenebilir.

5.2.Tartışma

Bu bölümde İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin akademik başarı ve tutumuna etkisine ilişkin elde edilen sonuçlar ile konu ile ilgili alanyazında yapılmış çalışmaların sonuçları yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı dramanın öğrencilerin akademik başarısına etkisi incelendiğinde deneysel işlem sonunda deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazındaki çalışmalarda bu sonuçla paralellik göstermektedir (Atalay ve

Şahin, 2012; Aytaş ve Uysal, 2014; Batdı ve Batdı, 2015; Kaf ve Yılmaz, 2017; Karacil, 2018; Mc Naughton, 2004; Sarı, 2017; Şenol-Özyiğit, 2011; Ulubey, 2015; Uygungül, 2016; Yalım, 2003).

Yalım'ın (2003) yaratıcı drama yöntemi ile Fen Bilgisi öğretiminin öğrencilerin akademik başarısına etkisini incelediği çalışma sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu öğrencileri akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark çıkmıştır. Benzer şekilde Karacil (2018) ilköğretim 1.kademede yaratıcı drama yönteminin öğrencinin akademik başarısına etkisini incelediği deneysel çalışmanın bulguları doğrultusunda yaratıcı drama ile öğretimin öğrenci akademik başarısını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Araştırma sonuçlarıyla benzer olarak Şenol-Özyiğit (2011) yaratıcı drama ile desteklenen matematik öğretim programının ve mevcut matematik dersi öğretim programının ilköğretim öğrencilerinin matematik dersi başarısı, benlik kavramı ve problem çözme strateji kullanımı üzerindeki etkisini ve yaratıcı drama grupları arasındaki etkileşim örüntülerini incelemek amacıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda yaratıcı drama ile desteklenen matematik öğretim programının öğrencilerin matematik dersi başarısı ve benlik kavramı seviyelerinde olumlu anlamda artış sağladığı görülmüştür. Aytaş ve Uysal'ın (2014) yaratıcı drama algısının öğrencilerin akademik başarısına etkisini inceledikleri deneysel çalışmada yaratıcı drama ile hazırlanan atölyelerin deney grubu akademik başarısında anlamlı derecede artış gösterdiğini nicel ve nitel bulgular vasıtasıyla tespit edilmiştir.

Benzer şekilde Ulubey (2015) yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemlerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programında uygulanması sonucunda yaratıcı dramanın ve diğer etkileşimli yöntemlerin derse yönelik öğrenci başarısını arttırdığı ve onlarda demokratik değerlere bağlılık konusunda etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygungül (2016) ise İlkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrencilerin öğrenme stillerine göre, sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları, akademik başarıları ve kalıcılığa etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada yaratıcı drama kullanımının Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci tutumlarını geliştirdiği ve yaratıcı dramanın öğretimde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma sonuçlarıyla tutarlı olarak Kaf ve Yılmaz (2017) Sosyal Bilgiler dersinde bir öğretim yöntemi olarak yaratıcı dramanın akademik başarıya ve kalıcılığa etkisini incelemek amacıyla 4.Sınıf öğrencileri ile deneysel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada bulgulardan hareketle yaratıcı dramanın Sosyal Bilgiler dersi akademik başarı ve tutumuna etkisi

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sarı'nın (2017) Sosyal Bilgiler Dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrencilerin derse yönelik akademik başarıları, tutumları ve öğretimin kalıcılığına etkisinin incelendiği çalışmanın bulguları doğrultusunda öğrencilerin derse yönelik başarı, tutum ve öğrenilen bilginin kalıcılığında olumlu yönde bir artış görülmüştür. Benzer şekilde Batdı ve Batdı (2015) yaratıcı dramanın akademik başarıya etkisini nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanarak belirlemek amacıyla 2000-2014 yılları arasında ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmaları inceledikleri meta-analiz çalışması yapmışlardır. Bulgular sonucunda yaratıcı drama yönteminin akademik başarı üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Web 2.0 araçlarının öğrenci akademik başarısını ölçtüğü çalışmalarda mevcut olup yapılan bu çalışmayla benzer sonuçlar göstermektedir (Göker ve İnce, 2019; Korkmaz vd. 2019; Malhiwsky, 2010). Göker ve İnce (2019) Web 2.0 araçlarının yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmasının akademik başarıya etkisini araştırdıkları çalışmada “3 Dakikada Türkçe” Web 2.0 aracını kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda “3 Dakikada Türkçe” Web 2.0 aracı ile “belirtme durumu” öğrenen öğrencilerin geleneksel yöntemle öğrenen öğrencilere göre daha yüksek başarı elde ettiği görülmüştür. Benzer şekilde Korkmaz vd. (2019) 8.Sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdiği “Plickers” Web 2.0 ölçme ve değerlendirme aracının öğrencilerin sınav kaygısı ve başarıları üzerine etkisini araştırdığı çalışmanın sonucunda kullanılan uygulamanın öğrencilerin sınav kaygılarında anlamlı farklılık oluşturmadığı fakat akademik başarılarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Malhiwsky (2010) ise Web 2.0 teknolojilerinin kullanıldığı derslerde öğrenci başarı durumunu incelemek amacıyla yaptığı çalışmanın sonucunda, çoklu teknoloji araçlarının kullanıldığı Web 2.0 ile geliştirilmiş derslerde öğrenci başarısının önemli ölçüde arttığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada son test puanları göz önünde bulundurulduğunda deney grubu öğrencilerinin akademik başarısının kontrol grubu öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarında deneysel süreçte kavram ve kazanımlarının öğretiminde yaratıcı drama yöntemindeki farklı tekniklerin kullanılması ve etkileşim içerisinde yaparak-yaşayarak öğrenmenin etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrenciler yaratıcı drama esnasında gruplara ayrılarak ısınma, canlandırma ve değerlendirme aşamasında çeşitli etkinlikler yapmışlar ve iş birliği içerisinde yaratıcı fikirler ortaya koymuşlardır. Öğrencilerin, bu fikirleri Web 2.0 araçlarıyla bütünleştirilip öğrenmelerin daha etkili ve kalıcı olması sağlanmıştır.

Araştırma sonucunda İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı dramanın öğrencilerin derse yönelik tutumlarında zaman değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülürken yöntem değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Yapılan alan yazın incelemesinde elde edilen bu sonuçla benzerlik gösteren çalışmaların olduğu görülmüştür (Akdemir, 2022; Geçim, 2012; Kılınçarslan ve Şimşek, 2015; Kırmızı, 2008; Özer, 2004; Saab, 1987; Şentürk, 2020; Tarhan, 2018).

Saab'ın (1987) yaratıcı drama yönteminin matematik dersi başarı, tutum ve yaratıcılık üzerine etkisini incelediği çalışmada deney grubu ve kontrol grubu tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Benzer şekilde Özer (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde, yaratıcı drama yönteminin demokratik tutum ve ders başarısına etkisini incelemek amacıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda yaratıcı dramanın öğrenci demokratik tutumlarında uzlaşma boyutunda anlamlı bir farklılık görülürken demokratik tutumların empatik duyarlılık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kırmızı (2008) ise Türkçe Öğretiminde yaratıcı drama yönteminin tutum ve okuduğunu anlama stratejileri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada deney grubu ve kontrol grubu arasında tutuma ilişkin anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir.

Geçim (2012) 7. Sınıf Matematik dersinde yaratıcı drama temelli öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve matematiğe yönelik tutumlarına etkisini araştırdığı deneysel çalışmanın analizleri sonucunda deney ve kontrol grubu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Kılınçarslan ve Şimşek'in (2015) 6.Sınıf Fen ve Teknoloji dersinde basamaklı öğretim programı ve yaratıcı drama yönteminin öğrenci akademik başarı ve tutumuna etkisini araştırdığı deneysel çalışmada yaratıcı drama ile ders işlenen deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının kontrol grubundan daha yüksek olduğu fakat öğrenci tutumları üzerinde anlamlı olarak bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırma sonucuyla benzer şekilde Tarhan (2018) yaratıcı drama yönteminin fen öğretimine karşı tutum ve öz yeterlik ile kavramsal anlama becerilerine etkilerini belirlemek amacıyla fen öğretmen adaylarıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda yaratıcı dramanın fen öğretimine karşı özyeterlilik puanları ve öğretmen adaylarının kavramsal anlama becerilerinde istatistiki anlamda olumlu bir farklılaşma bulunurken tutum puan ortalamalarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Şentürk (2020) ise İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan yaratıcı drama yönteminin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisini incelediği çalışmada deney ve kontrol grubu akademik başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık oluşurken derse kaşı tutumları arasında bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Akdemir (2022) İlkokul 4.Sınıf İngilizce dersinde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerine ve yabancı dile yönelik tutumlarına etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada uygulama sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda deney ve kontrol grupları arasında yansıtıcı düşünme becerileri ve yabancı dil öğrenmeye karşı tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Web 2.0 araçlarının öğrenci tutumunu ölçtüğü çalışmalarda mevcuttur (Almalı ve Yeşiltaş, 2020; Can, 2021). Almalı ve Yeşiltaş (2020) Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde Web 2.0 araçları kullanımının öğrenci akademik başarı ve tutumuna etkisini araştırdıkları çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle deney grubundaki öğrencilerin akademik başarısına ve derse yönelik tutumuna olumlu yönde etki ederek katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Can'ın (2021) ise 5.Sınıf Fen Bilimleri dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen kavramsal karikatür kullanımının öğrenci akademik başarı ve derse yönelik tutumuna etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada öğrenci son test akademik başarı ve tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu ve deney grubunun hedeflenen kazanımlara kontrol grubu öğrencilerinden daha fazla ulaştığı görülmüştür.

Sonuç olarak bu çalışmada son test puanları göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin derse yönelik tutumlarında zaman değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülürken yöntem değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Zaman değişkenine bağlı olarak tutumda her iki grupta da artış olması öğrencilerin gelişim özellikleri, derslerde kullanılan teknik ve materyallerle ilişkilendirilebilir.

5.3.Öneriler

5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

1. İHYD dersinde Web 2.0 destekli yaratıcı drama kullanımı, öğrencilerin akademik başarılarında olumlu anlamda değişiklik sağladığından; İHYD dersinde Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yöntemi kullanılabilir.

2. Bu araştırma İHYD dersi ile sınırlıdır. Bu nedenle Web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin farklı derslerde kullanımının öğrenci başarı ve tutumuna etkisi araştırılabilir.
3. Yapılan bu araştırma İHYD dersi “Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” ünitesi ile sınırlıdır. İHYD dersinin farklı ünitelerine yönelik araştırma yapılabilir.
4. Derslerde yaratıcı drama etkinlikleri uygulanırken öğrencilerin kendilerini ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için fırsatlar tanınabilir.
5. Yaratıcı drama yöntemi uygulama aşamasında öğrencilerin rahat hareket edebilmeleri için her okulda drama salonu oluşturulabilir.

5.3.2.İleriki çalışmalara yönelik öneriler

1. Web 2.0 destekli yaratıcı drama kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumuna etkisi farklı sınıf seviyelerinde araştırılabilir.
2. Öğretmenlerin yaratıcı drama yöntemini eğitim-öğretim sürecinde derslerinde etkili bir şekilde kullanabilmeleri amacıyla hizmet içi eğitimler verilebilir.
3. Öğretmenlerin Web 2.0 araçlarını eğitim-öğretim sürecinde derslerinde etkili bir şekilde kullanabilmeleri ve eğitim teknolojileri konusunda gelişmeleri amacıyla hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

6. KAYNAKLAR

- Acun, İ. (2019). Geçmişten Günümüzde İnsan Hakları. İ., Acun (Ed.). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, 19-37, Ankara: Pegem Akademi.
- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1), 17-30.
- Adıgüzel, Ö. (2019). *Eğitimde Yaratıcı Drama*, (5.Baskı), 72-94, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ajjan, H. ve Hartshorne, R. (2008). Investigating Faculty Decisions to Adopt Web 2.0 Technologies: Theory and Empirical Tests. *Internet and Higher Education Science Direct*, 11, 71-80.
- Akdağ, H. ve Taşkaya, S.M. (2018). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri, R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, 219-241, Ankara: Pegem Akademi.
- Akdemir, A. (2022). *Yabancı Dil Öğretiminde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının 4. Sınıf Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Becerilerine ve Öğrencilerin Yabancı Dil Öğrenme Tutumlarına Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- Akdemir, H. ve Karakuş, M. (2016). Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı Üzerine Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması. *International Journal of Active Learning*, 1(2), 55-67.
- Akgündüz, A. (2002). Osmanlı Devleti'nde İnsan Hakları ve Hürriyetleri. *Osmanlı Araştırmaları Vakfı*. <https://osmanli.org.tr/osmanli-devletinde-insan-haklari-hurriyetleri/>
- Alataş, F. (2019). *Yaratıcı Dramanın İlköğretim 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması*, (yüksek lisans tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. Rize.
- Albayrak Özer, E. ve Kıyıcı, M. (2017). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Tiplerine Göre Web 2.0 Araçlarını Kullanım Durumları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 8(3), 481-512. DOI: 10.16949/turkbilmat.289140

- Alderson, P. (2016). International Human Rights, Citizenship Education, and Critical Realism. *London Review of Education*, 14(3), 1-12. DOI: <https://doi.org/10.18546/LRE.14.3.01>
- Alenezi, F. Y. (2019). Academic Staff use of Web 2.0 Tools and Factors Affecting Its Implementation at Northern Border University in The Kingdom of Saudi Arabia. *Journal of Educational Sciences*, 46(1), 869-880.
- Almalı, H. ve Yeşiltaş, E. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Coğrafya Konularının Web 2.0 Teknolojileri Kullanılarak Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 64-81.
- Alpan-Bangir, G. (2008). Görsel Okuryazarlık ve Öğretim Teknolojisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 74-102.
- Altıntaş, Ş. (2019). *Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişimi ve Kuramsal Yapılanması: İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Örneği*, (yüksek lisans tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. Karaman.
- Annarella, L. A. (1992). Creative Drama in Classroom.
- Aslan, S. ve Aybek, B. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 38(1), 233-262.
- Atalay, O. ve Şahin, S. (2012). İlköğretim 5.Sınıf Bilişim Teknolojileri Dersinin Öğretiminde Drama Öğretim Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 1-9.
- Atıcı, B. ve Yıldırım, S. (2010). Web 2.0 Uygulamalarının E-Öğrenmeye Etkisi, *Akademik Bilişim’10- XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, Muğla Üniversitesi.
- Avcı, U., Kula, A. ve Haşlaman, T. (2019). Teachers’ Opinions on Technology That They Want to Integrate into The Learning-Teaching Process. *Acta Infologica*, 3(1), 13-21. <https://doi.org/10.26650/acin.556003>
- Aybay, R. (2015). *İnsan Hakları Hukuku*, (2.Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aytaş, G.ve Uysal, B. (2014). 7. Sınıf Öğrencilerinde Yaratıcı Drama Algısının Akademik Başarıya Etkisi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10, 68-99.

- Bağlı, M. T. (2013). Ara Disiplin Olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi: İlköğretim Öğrencilerinin İnsan Haklarına İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 296-310.
- Balbaş, N. L., Gürdoğan Bayır, Ö. ve Ersoy, A. F. (2017). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersini Öğretmenler ve Öğrenciler Nasıl Algılıyor?. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 223-241.
- Baltacı, A., (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(1), 1-15.
- Barnes, L., Hauser, J., Heikes, L., Hernandez, A. J., Richard, P. T., Ross, K., Yang, G. H. & Palmquist, M. (1994). Experimental and Quasi-Experimental Research. *The WAC Clearinghouse. Colorado State University*. Erişim: 06.01.2022 <https://wac.colostate.edu/resources/writing/guides/experiments/#citation>
- Baş, B. ve Turhan, O. (2017). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Yazma Becerisine Yönelik Web 2.0 Araçları: Poll Everywhere Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1233-1248, DOI:<http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.344695>
- Başol, G. (2019). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (6.Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Batdı, V. ve Batdı, H. (2015). Effect of Creative Drama on Academic Achievement: A Meta-Analytic and Thematic Analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(6).
- Bektaş, Ö. (2022). Dünya’da ve Türkiye’de İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Tarihçesi, R., Turan (Ed.). *Öğretmen Adayları ve Öğretmenler İçin İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Benedek, W. (2014). *İnsan Haklarını Anlamak: İnsan Hakları El Kitabı* (3.Baskı). Türkiye Adalet Akademisi Yayınları.
- Bsharat, T. R. K. ve Behak, F. (2021). The Insights of Using Creative Drama in Learning Speaking Skills for the 7th graders in Jenin city: A Case Study. *İlköğretim Online-Elementary Education Online*, 20(5), 37-51. doi: [10.17051/ilkonline.2021.05.04](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.05.04)
- Birişçi, S., Kul, U., Aksu, Z., Akaslan, D. ve Çelik, S. (2018). Web 2.0 Hızlı İçerik Geliştirme Öz-Yeterlik Algısını Belirlemeye Yönelik Ölçek (W2OYAO)

- Geliştirme Çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 187-208.
<https://doi.org/10.17943/etku.335164>.
- Buğday, G. ve Küçüköğlu, A. (2017). 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Çocuk Katılım Hakkı İlkelerine Göre İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2(2), 61-81.
- Büyükalın-Filiz, S. ve Sel, B. (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *Asian Journal of Instruction*, 6(2), 1-17.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (28. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık. DOI 10.14527/9789756802748
- Can, B. (2021). *Fen Bilimleri Dersinde Web 2.0 Destekli Kavramsal Karikatür Kullanımının Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Choleva, N., Lenakakis, A., & Pigkou-Repousi, M. (2021). Communicating Vessels: Drama and Human Rights Education in In-Service Teacher Training. *Human Rights Education Review*, 4(3), 65-88.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2020). *Araştırma Yöntemleri, Desen ve Analizler* (3.Baskı), (A., Aypay, vd., Çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- COE (Council Of Europe) (2011). Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Mayıs 2010 tarihinde kabul ettiği, CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı ve açıklayıcı not). Strasbourg: Council of Europe Publishing, [Council of Europe Bookshop \(coe.int\)](http://coe.int)
- Creswell, J. C. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (3.Baskı), (M. Sözbilir, Çev), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık (2014).
- Creswell, J. W. & Plano-Clark, V. L. (2020). *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*, (4. Baskı), (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır, R., Adsay, C., ve Akgül-Uğur, Ö. (2019). Ters-Yüz Sınıf Modelinin ve Web 2.0 Yazılımlarının Bilgisayarca Düşünme Becerisi, Etkinlik Tecrübesi ve Uzamsal

Düşünme Becerisine Etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 845-866. DOI: 10.17860 /mersinefd.528764

- Çalışkan, N. ve Karadağ, E. (2020). *Eğitimde Drama (Teorik Temelleri ve Uygulama Örnekleri)* (4.Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çiftçi, S. (2020). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. Z. Merey (Ed.). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Çıkrıkçı, N. (2019). Ölçmede Güvenirlik. N.Çıkrıkçı (Ed.). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 77-97, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1995). *Sosyometri ve Psikodrama*, (4.Baskı), İstanbul: Sistem Yayınları.
- Dönmez-Usta, N., Turan-Güntepe, E. ve Durukan, Ü.G. (2020). Öğretmen Adaylarının Öğrenme Ortamına Web 2.0 Teknolojilerini Entegre Edebilme Yeterliliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(2), 519-529.
- Duman, T., Yavuz, N. ve Karakaya N. (2020). *İnsan Hakları ve Demokrasi Vatandaşlık Bilgisi*, (4.Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Eker, C., İnce, M. ve Sağlam, D. (2018). İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Okunabilirlik ve Yaş Düzeyine Uygunluk Açılarından Değerlendirilmesi. *Journal of Theory and Practice in Education*, 14(4), 404-416.
- Elmas, R. ve Geban, Ö. (2012). 21. Yüzyıl Öğretmenleri İçin Web 2.0 Araçları. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 243-254.
- Engel, K. S., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating The Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness of Fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Erbay, F. ve Yıldırım-Doğru, S. S. (2010). The Effectiveness of Creative Drama Education on The Teaching of Social Communication Skills in Mainstreamed Students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4475-4479.
- Erbay, Ş. ve Beydoğan, H. Ö. (2017). Eğitimcilerin Eğitim Araştırmalarına Yönelik Tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 246-260.

- Erkan, S. ve Gömleksiz, M. (2008). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, (6.Baskı), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using IBM SPSS statistics (Third Edition)*, London.
- Finucane, B. (2016). Human Rights. National Highlights Inc.
- Freeman, G. D., Sullivan, K. & Fulton, C. R. (2003). Effects of Creative Drama on Self-Concept, Social Skills, and Problem Behavior. *The Journal of Educational Research*, 96(3), 131-138.
- Gao, Q., Hall, A., Linder, S., Leonard, A. & Qian, M. (2022). Promoting Head Start Dual Language Learners' Social and Emotional Development Through Creative Drama. *Early Childhood Education Journal*, (50), 761-771.
- Geçim, A. D. (2012). *Yaratıcı Drama Temelli Öğretimin Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Olasılık Konusundaki Başarılarına ve Matematiğe Yönelik Tutumlarına Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.
- Gezer, U. (2020). *Sosyal Bilgiler Dersinde Mobil Uygulamalara Dayalı Etkinliklerin Akademik Başarı, Eleştirel Düşünme Becerisi ve Motivasyon Üzerine Etkisi*, (doktora tezi), Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Gollob, R., Krapf, P., Ólafsdóttir, Ó. & Weidinger, W. (2010). *Educating for Democracy*. R. Gollob, P. Krapf, W. Weidinger (Ed.). Belgium: Council of Europe Publishing.
- Göçer A. (2018). *Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme (Süreç ve Sonuç Değerlendirme Yöntem ve Araçlarıyla)*, (2.Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Göker, M. ve İnce, B. (2019). Web 2.0 Araçlarının Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanımı ve Akademik Başarıya Etkisi. *Turkophone*, 6(1), 12-22.
- Gökburun, İ. (2007). *Türkiye'de İnsan Hakları Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve İlköğretim Ders Kitaplarına Yansıması*, (yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.
- Göksun, D. O., Filiz, O. ve Kurt, A. A. (2018). Eğitim Çantası: Web 2.0 Araçlarını Kategori Bazlı Sunan Sosyal Bir Web Sitesinin Geliştirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(2), 505-533. DOI: 10.12984/eggefd.4376

- Greene, J. C. (2005). The Generative Potential of Mixed Methods Inquiry, *International Journal of Research & Method in Education*, 28(2), 207-211. Makaleye erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/01406720500256293>
- Güleç, E. (2019). *Yaratıcı Dramanın Aşamaları Nedir?*, Erişim: 15.05.2022, <http://www.esragulec.com/yaratıcı-dramanın-asamaları-nedir/>
- Güngör, E. (2005). *Tarihte Türkler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güzel, C. (2006). *İnsan Hakları Düşüncesinin Gelişimi, İnsan Hakları (Konferans, Panel ve Sempozyumlar)*, 115-140, Ankara: Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Haskılıç-Saraç, E. ve Duyan, V. (2020). *Psikodrama*, (1.Baskı), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Horzum, M.B. (2010). Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanım Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 603-634.
- Hark Söylemez, N. ve Oral, B. (2013). Öğretmen Adaylarının Bilgisayara İlişkin Öz-Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 44 – 60.
- Huck, S. W. (2012). *Reading Statistics And Research*. Boston: Pearson.
- Hassi, M. L., Niemelä, H., Paloniemi, A., Piekkari, J. & Wolde, K. (2015). Drama in Child Rights Education-Developing a Pedagogical Model. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*, 14(3), 291-307.
- Hendrix, R., Eick, C. & Shannon, D. (2012). The İntegration of Creative Drama in an Inquiry-Based Elementary Program: The Effect on Student Attitude and Conceptual Learning. *Journal of Science Teacher Education*, 23(7), 823-846. <https://doi.org/10.1007/s10972-012-9292-1>
- Izgar, G. (2017). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşım Açısından Analizi, *Elementary Education Online*, 16(2), 584-600.[doi: 10.17051/ilkonline.2017.304720](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.304720)
- İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi (1999). *İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı*. Ankara: İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi Yayınları: 1

- Jolliffe, I. T. (2002). *Principal Component Analysis For Special Types Of Data* (2.Series), 338-372, Springer New York.
- Kadan, Ö. F. (2021). The Effects of Creative Drama on Achievement and Motivation Levels of The 7th Graders in English Language Classes. *Participatory Educational Research*, 8(3), 88-104. <http://dx.doi.org/10.17275/per.21.55.8.3>
- Kaf, O. ve Uygungül-Yılmaz, O. (2017). Effects of Creative Drama Method on Students' Attitude Towards Social Studies, Academic Achievement and Retention in Turkey. *European Journal of Educational Research*, 6(3), 289-298. [doi: 10.12973/eujer.6.3.289](https://doi.org/10.12973/eujer.6.3.289)
- Kalabalık H. (2017). *İnsan Hakları Hukuku* (5.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kara, C. (2019). İnsan Hakları. R. Turan (Ed.), *Öğretmen Adayları ve Öğretmenler İçin İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karabulut, Ö. ve Gençtürk-Güven, E. (2022). Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yönteminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme ve Çevresel Duyarlıklarına Etkisi. *Van YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, Şubat Özel Sayı, 295-322. [doi:10.33711/yyuefd.1068110](https://doi.org/10.33711/yyuefd.1068110)
- Karaca F. ve Aktaş N. (2019). Ortaöğretim Kurumu Öğretmenlerinin Web 2.0 Uygulamaları İçin Haberdarlıklarının, Yeterlilik Düzeylerinin, Kullanım Sıklıklarının ve Eğitsel Amaçlı Kullanım Biçimlerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 212-230. [Doi:10.17556/erziefd.473412](https://doi.org/10.17556/erziefd.473412)
- Karacil, M. ve Yayla, A. (2018). Yaratıcı Drama Yönteminin Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz Yeterliklerine Etkisi. *e-Kafkas Journal of Educational Research* , 5(1) , 51-60 . [DOI: 10.30900/kafkasegt.403976](https://doi.org/10.30900/kafkasegt.403976)
- Karaman-Kepenekci, Y. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi* (1.Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). İlköğretimde İnsan Hakları ve Sorumluluk Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 280-299.
- Karaman-Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (2019). *Eğitim Hukuku* (2.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Kaptan, S. (1997). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11.Baskı), Ankara: Tekışık Matbaası ve Rehber Yayınevi.
- Kılınçaslan, H. ve Şimşek, P. Ö. (2015). Effects of Curriculum Layered and Creative Drama Methods on 6Th Grade “Force And Motion” Unit on Achievement, Attitude and Retention. *Education and Science*, 40(180), 217-245.
- Kırmızı, F. S. (2008). The Effect of The Creative Drama Method on The Attitude and Reading Strategies in Turkish Teaching. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 95-109.
- Kıymet, S. (2004). Human Rights Education in The World and in Turkey. *Education and Science*, 29(132), 72-77.
- Kline, R. B. (2010). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (2th Ed.), New York: The Guilford Press.
- Konan, B. (2011). İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devleti’ne Bakış. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(4), 253-288.
- Korkmaz, Ö., Vergili, M., Çakır, R. ve Erdoğan, F. U. (2019). Plickers Web 2.0 Ölçme ve Değerlendirme Uygulamasının Öğrencilerin Sınav Kaygıları ve Başarıları Üzerine Etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 15-37.
- Korucu, A. ve Karalar, H. (2017). Sınıf Öğretmenliği Öğretim Elemanlarının Web 2.0 Araçlarına Yönelik Görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 456-474. <https://doi.org/10.24315/trkefd.304255>
- Kuyaksil, A. (2012). *İnsan Hakları* (1.Baskı), Gaziantep: Ada Kitabevi.
- Malhiwsky, D. R. (2010). Student Achievement Using Web 2.0 Technologies: A Mixed Methods Study. *Open Access Theses And Dissertations From The College Of Education And Human Sciences*, 58.
- Mayers, A. (2013). Indroduction to Statistic and SPSS in Psychology. *Pearson Education Limited*, ISBN: 978-0-273-78689-4.
- McFarlane, P. (2012). Creative Drama for Emotional Support (Activities and Exercises for Use in the Classroom), United Kingdom: Jessica Kingsley Publishers.
- McNaughton, M. J. (2004). Educational Drama in The Teaching of Education for Sustainability. *Environmental Education Research*, 10(2), 139-155.

- MEB, (2011). İnsan Hakları Modülü. <http://meslek.eba.gov.tr/moduller/Insan%20Haklari.pdf>. Erişim tarihi: 23.05.2022
- MEB, (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202622474-INSAN%20HAKLARI%20YURTTASLIK%20VE%20DEMOKRASI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf>
- Moreno, J.L. (1943). The Concept of Sociodrama: A New Approach to The Problem of Inter-Cultural Relations. *Sociometry*, 6(4), 434-449. <https://www.jstor.org/stable/2785223>
- Namlı-Altıntaş, İ. ve Yıldırım, H. (2017). İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Aktif Öğrenme Yöntemi ile Kavram Öğretimi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, 7 (3), 514-554.
- Nayci, Ö. ve Adıgüzel, Ö. (2017). The Effect of Using Creative Drama as A Method in Social Sciences Lesson to Student Success. *Education and Science*, 42(192), 349-365. DOI: 10.15390/EB.2017.6514
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) and the Inter-Parliamentary Union (IPU), (2005). Handbook for Parliamentarians. <https://www.ohchr.org/documents/publications/handbookparliamentarians.pdf>
- Oğuz-Haçat, S. ve Demir, F. B. (2017). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine İlişkin Görüşleri, *TÜBAD*, 2(1), 1-17.
- Oral, S. D. (2020). İlkokul 3. Sınıfta İnsan Hakları Farkındalığı Geliştirmeye Yönelik Bir Eylem Araştırması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (53), 293-316.
- O'reilly, T. (2007). What is Web 2.0: Design Patterns And Business Models For The Next Generation of Software. *Communications & Strategies*. 65(1), 17-37.
- Öz, N. (2019). *Sosyal Bilgilerde Yaratıcı Dramanın Kavram Öğretimine Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi. Niğde.
- Özarmut-Soylu, Ş. (2020). *Yansıtıcı Yazma Uygulamalarının 7. Sınıf Öğrencilerinin Üst Biliş ve Duyuşsal Özelliklerine Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.

- Özdemir, S. M. ve Çakmak, A. (2008). The Effect of Drama Education on Prospective Teachers' Creativity. *International Journal of Instruction*, 1(1), 13-30.
- Özer, M. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde, Yaratıcı Drama Yönteminin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Özoğul-Balyalı, T. (2021). *Turizm Eğitiminde Yaratıcı Drama*, (1.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Özüdoğru, H. Y., Kan, A., Uslu, L. ve Yaman, E. (2018). Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18, 115-140.
- Pallant, J. (2011). *SPSS Survival Manual (A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows Third Edition)*, New York.
- Purcu, S. S. ve Berk, Ş. (2019). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretmen Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(2), 19-39. DOI: [10.7827/TurkishStudies.15190](https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.15190)
- Rodgers, C. (2002). Defining Reflection: Another Look At John Dewey and Reflective Thinking, *Teachers College Record*, 104(4), 842–866.
- Rosler, B. (2008). Process Drama in One Fifth-Grade Social Studies Class. *The Social Studies*, 99(6), 265-272.
- Saab, J. F. (1987). *The Effects of Creative Drama Methods on Mathematics Achievement, Attitudes and Creativity*, (doctoral dissertation), West Virginia University. Virginia.
- Sağlam, H. İ. (2020). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, (1.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, H. İ. ve Hayal, M. A. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinin İlkokul 4. Sınıfta Yer Almasına İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 207-217.
- Sanioğlu, H. (2008). Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları, *TBB Dergisi*, (74), 77-111.
- San, İ. (2014). Eğitimde Yaratıcı Drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 573-582. https://doi.org/10.1501/egifak_00000000780
- San, İ. (2018). *Yaratıcı Drama ve Müze* (1.Baskı), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

- Saraçlı, S. (2011). Faktör Analizinde Yer Alan Döndürme Metotlarının Karşılaştırılmalı İncelenmesi Üzerine Bir Uygulama. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 22-26.
- Sarı, D. (2017). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutumlarına ve Öğretimin Kalıcılığına Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Ordu Üniversitesi. Ordu.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (7.Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, A. (2020). İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve İnsan Hakları Eğitimi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 462-482. DOI: [10.18039/ajesi.742558](https://doi.org/10.18039/ajesi.742558)
- Şenol-Özyiğit, E. N. (2011). *İlköğretim Matematik Dersinde Yaratıcı Drama Uygulamalarının Öğrencilerin Problem Çözme Stratejileri, Başarı, Benlik Kavramı ve Etkileşim Örüntüleri Üzerindeki Etkisi*, (doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Şentürk, A. (2020). *4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yönteminin Öğrenci Başarısına ve Tutumuna Etkisinin İncelenmesi*, (yüksek lisans tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi. İstanbul.
- Ulubey, Ö. (2015). *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programının Yaratıcı Drama ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri ile Uygulanmasının Akademik Başarıya ve Demokratik Değerlere Bağlılığa Etkisi*, (doktora tezi), Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Ulubey, Ö. ve Gözütok, F. D. (2015). Yaratıcı Drama ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri ile Geleceğin Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi. *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 87-109. DOI: [10.15390/EB.2015.4845](https://doi.org/10.15390/EB.2015.4845)
- Ulubey, Ö. ve Aykaç, M. (2016). Effects of Human Rights Education Using The Creative Drama Method on The Attitudes of Pre-Service Teachers. *The Anthropologist*, 23(1-2), 267-279.
- UNESCO (2018). UNESCO Associated Schools Project Network Guide for National Coordinators, Erişim: 05.05.2022, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261994/PDF/261994eng.pdf.multi>

- Uyungül, Ö. (2016). *Yaratıcı Drama Yönteminin Öğrencilerin Öğrenme Stillerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına, Akademik Başarılarına ve Kalıcılığa Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Ülek, Ş. (2001). İnsan Hakları İhlallerinin Sebebi ve Sonucu Olarak Göç, *Mazlumder Makale*, Erişim: 13.05.2022, <https://mazlumder.org/tr/main/yayinlar/makaleler/8/insan-haklari-ihlallerinin-sebebi-ve-sonucu>
[o/929#:~:text=%C4%B0nsan%20haklar%C4%B1n%C4%B1%20sistematik%20bi%C3%A7imde%20ihlal,insan%20haklar%C4%B1%20ihlalleri%20ortaya%20%C3%A7%C4%B1kmaktadır%C4%B1r.](https://mazlumder.org/tr/main/yayinlar/makaleler/8/insan-haklari-ihlallerinin-sebebi-ve-sonucu)
- Ültay, E., Akyurt, H. ve Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188- 201.
- Ünlü, U. (2019). İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Araştırmaların İncelenmesi. *Türk İdare Dergisi*, (489) , 311-330.
- Üstündağ, T. (1994). Günümüz Eğitiminde Dramanın Yeri. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, (37), 7-10.
- Üstündağ, T. (1997). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişime ve Derse Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi*, (doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Üstündağ, T. (1999). The Effects of Creative Drama in The Teaching of Citizenship and Human Rights Education. *Research in drama Education*, 4(1), 145-145.
- Ütkür, N. ve Açıkalın, M. (2018). Yaratıcı Drama Yönteminin Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılmasının Öğrencilerin Başarılarına Etkisinin ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 253-269.
- Yalım, N. (2003). *İlköğretim Dördüncü Sınıf Fen Bilgisi Dersinin Yaratıcı Drama Yöntemi ile Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(özel sayı), 74-85.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (12.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım-Becerikli, S. (2002). Kurum İçi Halkla İlişkiler Faaliyetleri İçin Alternatif Bir Yöntem: Sosyodrama, *Selçuk İletişim*, 2(3), 138-148.
- Yumurtacı, N. ve Mede, E. (2021). Using Creative Drama in Teaching English to Young Learners: Effectiveness on Vocabulary Development and Creative Thinking. *İlköğretim Online- Elementary Education Online*, 20 (1), 115-128. doi: 10.17051/ilkonline.2021.01.017
- Tarhan, M. (2018). *Yaratıcı Dramanın Fen Öğretimine Karşı Özyeterlik Tutum ve Kavramsal Anlama Becerilerine Etkisi*, (yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Tashakkori, A. & Creswell, J. W. (2007). The New Era Of Mixed Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1, 3-7.
- Taşkın-Can, B., (2013). The Effects of Using Creative Drama in Science Education on Students' Achievements and Scientific Process Skills. *Elementary Education Online*, 12(1), 120-131.
- Taşlıçay-Aslan, Ş. ve Demirkan, Ö. (2019). Web 2.0 Araçlarının Öğretmen Adaylarının Eğitim Teknolojisi Standartlarına Yönelik Özyeterliklerine Etkisi. *Turkish Studies Information Technologies and Applied Sciences*, 14(2), 295-312.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, (4.Basım), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tezcan, D., Erdem, M., R., Sancakdar, O. ve Önok, R., M. (2021). *İnsan Hakları El Kitabı*, (9.Baskı), Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- TDK (2019). <https://sozluk.gov.tr/>
- Tok, Ş. (2008). Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinliklerin Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarına, Performanslarına ve Yansıtımalarına Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 104-116.
- Toprak, E. ve Demir, S. B. (2017). İlkokul 4. Sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinde Yaşanan Sorunların Sınıf Öğretmenleri Tarafından

Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2160-2179.

Torun, Y. (2007). İnsan Hakları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 415-424.

Zengin, E. (2021). *Drama Etkinliklerinin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Motivasyonuna, Akademik Başarısına, Tutumuna ve Bilgilerin Kalıcılığına Etkisinin İncelenmesi*, (doktora tezi), Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

7. EKLER

EK-1. Etik Kurul Başvuru Değerlendirme Formu

EK-2. MEB İzin Belgesi

EK-3. Veli Bilgilendirme ve İzin Formu

EK-4. İHYD Dersi Akademik Başarı Testi

EK-5. İHYD Dersi Tutum Ölçeği

EK-6. Uygulama Süreci Ders Planları

EK-1. Etik Kurul Başvuru Değerlendirme Formu

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU
BAŞVURU DEĞERLENDİRME FORMU**

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN ADI	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Web Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönetiminin Akademik Başarı ve Tutumu Etikisi	
	ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	☐ Anket/Ölçek/Skala Çalışması ☐ Gözlemsel Çalışma ☐ Niteliksel Çalışma ☐ Diğer	
	GELEN EVRAK SAYISI ve TARİHİ	19.08.2021 tarihli ve E-55135017-050.06-29342 sayılı yazı	
	YÜRÜTÜCÜ/DANIŞMAN (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm)	Dr. Öğr. Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	
	ARAŞTIRMACILAR (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm)	Zehra ÜÇEL Yozgat Bozok Üniversitesi	
	ARAŞTIRMACILAR (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm)		
VARSA	RAPORTÖR (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm, Telefon, E-Posta)		Tarih/İmza
	DIŞ UZMAN (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm, Telefon, E-Posta)		Tarih/İmza

KARAR BİLGİLERİ	KARAR NO:24/17	TARİH: 25.08.2021
	Yukarıda bilgileri verilen Etik Komisyonu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik sakınca <u>bulunmadığına</u> karar verilmiştir.	
	Değerlendirme Sonucu	
	☒	Uygundur
	☐	Düzeltilme gereklidir (Açıklayınız)
	☐ Düzeltmeleri görmek istiyoruz	☐ Düzeltmeleri görmemize gerek yok
	☐ Uygun değildir (Açıklayınız)	
	Açıklama	

ÇALIŞMA ESASI	Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu Yönergesi

ETİK KOMİSYONU ÜYELERİ

EK-2. MEB İzin Belgesi

T.C.
YOZGAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-55005497-604.01.01-32735851
Konu :Araştırma İzni
(Zehra ÜÇEL)

23.09.2021

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma Uygulama İzinleri 2020/2 Nolu Genelgesi.
b) Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörlüğünün 21/09/2021 tarihli ve E-17311665-044-32604398 sayılı yazısı.

Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zehra ÜÇEL'in "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi" konulu Araştırma izin isteğine ait ilgi (b) yazı ve ekleri ekte sunulmuştur.

Söz konusu araştırmanın, ilgi (a) Genelge, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esası olmak koşuluyla; 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde İlimiz geneli resmi ilkokul öğrencilerine uygulanmasında herhangi bir sakınca bulunmamakta olup, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
<...>
Engin TOK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Kontrol Çizelgesi (1 Sayfa)
2-İlgi (b) yazı ve ekleri (17 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :Karatepe Mah. H.Ahmet Yesevi Cad. No57 Yeni Valilik Hizmet Binası Kat, D:2, 66100 Yozgat
Telefon No : (0354) 280 66 00
E-Posta: arge66@meh.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mehmet DEMİR
Unvan: Memur
İnternet Adresi: <http://yozgat.meb.gov.tr> Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c954-d6a5-309f-b684-9631 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3. Veli Bilgilendirme ve İzin Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Web 2.0 Araçları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Yönteminin Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi” adıyla, 04.10.2021-20.12.2021 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: İlkokul dördüncü sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi “hak, özgürlük ve sorumluluk” ünitesinde yer alan kazanımlar doğrultusunda web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı ve tutuma etkisini incelemektir.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hisseirse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Zehra ÜÇEL

İletişim bilgileri : Tel no:

E posta:

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

Veli Adı-Soyadı :

...../...../.....

Telefon Numarası :

İsim-Soyisim İmza:

EK-4. İHYD Dersi Akademik Başarı Testi

İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİ AKADEMİK BAŞARI TESTİ

1. Çocuk haklarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi doğru bir ifadedir?

- A) Bu hakları kullanmak için çok zengin olmak gerekir.
- B) Her çocuk okula gitmek zorunda değildir.
- C) Her çocuğun bir isme ve vatandaşlığına sahip olma hakkı vardır.
- D) Çocukların düşüncelerini açıklama hakları yoktur.

2. "Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilme amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Suç işleyenleri cezalandırmak
- B) Barışı sağlamak
- C) Sadece çocukların eğitim görmesini sağlamak
- D) Dünya çocuklarını koruma altına almak

3. Haklarımız ile ilgili hangi öğrenci doğru bir ifade kullanmıştır?

- A) Burak
- B) Berna
- C) Selim
- D) Beyza

4. "Nil, okula yeni başlayan bir çocuktur. Okula kayıt yaptırdıktan sonra diğer öğrenciler gibi Nil'de okulda bazı haklara sahip olabilmektedir." Bu bilgiye göre hangisi bu haklardan biri değildir?

- A) Okul kütüphanesinden yararlanmak
- B) Sosyal kulüplere katılmak
- C) Okula istediği zaman gelmek
- D) Sınıf başkanlığı seçimlerine katılma

Başarılarını takdir etmek	Dedikodusunu yapmak	Saygılı davranmak	Sırlarını başkalarıyla paylaşmak
1	2	3	4

5. Arkadaşlarımıza karşı sorumluluklarımızın yer aldığı yukarıdaki kutucuklardan hangilerinde doğru bir ifade vardır?

- A) 2,3,4   B) 1,3   C) 3,4   D) 1,2,4

İnsanın, hak ve özgürlüklerinin elinden alınması ya da ihlal edilmesi canını yakar. Hak ve özgürlükler kimi zaman diğer insanlar ya da gruplar, kimi zamanda devlet tarafından kısıtlanabilir veya ihlal edilebilir. Hak ve özgürlüklerin ihlali nedeniyle insanların canı yandıkça aralarındaki sevgi, saygı, güven ve işbirliği azalır.

6) Engin öğretmenin konuşması aşağıdaki cümlelerin hangisiyle sürdürülebilir?

- A) Toplumsal barış güçlenir.
B) Birlikte yaşama düşüncesi zarar görür.
C) Sevgi, saygı ve hoşgörü gelişir.
D) Birlik ve beraberliğimiz güçlenir.

Engin Öğretmen

7) "Tavşan Kartopu, evinin yolunu kaybetmiş. Sizden evini bulmada yardımcı olmanızı istiyor. Aşağıdaki yolda doğru ifade bulunan yolu izlerseniz Tavşan Kartopu'nun evini bulabilirsiniz." Buna göre Tavşan Kartopu'nun evini bulabilmesi için kaç numaralı çıkışa gitmesi gerekir?

- A) 1.Çıkış   B) 2.Çıkış   C) 3.Çıkış   D) 4.Çıkış

8) “ Selin, 11 yaşında bir çocuktur. Boş vakitlerinde anne ve babasına günlük işlerinde yardım ederken çok mutlu olmaktadır. Anne ve babası da Selin’e bazı sorumluluklar vermektedir.” Buna göre aşağıdakilerden hangisi Selin’e verilebilecek sorumluluklardan biridir?

- A) Marketten ekmek almak
- B) Bir işte çalışmak
- C) Yemek pişirmek
- D) Evin faturalarını ödemek

“Kişinin, başkalarının sınırlarını ihlal etmeden kendi iradesi ve düşüncesi doğrultusunda karar vermesine ..... denir.”

9) Şirin’in söylediği cümlede boşluğa hangi kelime yazılmalıdır?

- A) Hak
- B) Özgürlük
- C) Kanun
- D) Sorumluluk

10) Temel insan hakkı olan “yaşama hakkı “ ne zaman başlar?

- A) Doğduğumuzda
- B) Üniversiteyi kazanınca
- C) İlkokula başlayınca
- D) Yürümeye başlayınca

11) Yandaki görselde tarihi bir çeşme görülmektedir. Gelen ziyaretçiler çeşmenin üzerine birçok yazı yazmakta ve ona zarar vermektedir. O halde insanlar hangi sorumluluğunu yerine getirmemektedir?

- A) İnsanların, arkadaşlarına karşı sorumluluğunu
- B) İnsanlığın, ortak mirasına karşı sorumluluğunu
- C) İnsanların, kendilerine karşı sorumluluğunu
- D) İnsanların, hayvanlara karşı sorumluluğunu

12) Kerem okul kantininde sırada bekliyordu. Sırası geldiğinde meyve suyunu alıp içmek için sabırsızlanıyordu. Tam sırası gelmişken sıranın sonunda bulunan üst sınıftan birisi bütün sırayı geçip en ön sıraya geçmeye çalıştı. Bu durumda Kerem ne yapmalıdır?

- A) Önünden çekilmesi için çocuğu itmelidir.
- B) Konuyu büyütmemek için orayı terk etmelidir.
- C) Hemen gidip okul müdürüne şikâyet etmelidir.
- D) Diğer kişilerin haklarını ihlal etmemesi için uyarmalıdır.

13) Aşağıdakilerden hangisi hak ve özgürlüklerimiz ihlal edildiğinde yardım alabileceğimiz kurum veya kuruluşlardandır?

- A) Sağlık Ocakları
- B) İlçe Belediyesi
- C) Kamu Denetçiliği Kurumu
- D) Hastaneler

14) "Bir otobüs sırasında arkadaki kişinin otobüse öndekilerden önce binmeye hakkı yoktur. Bu davranış toplumun üyeleri tarafından ayıplanır ve hoş karşılanmaz." Bu davranış aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

- A) Görgü ve ahlak kuralı
- B) Yasal haklarımız
- C) Özgürlük
- D) Yaşama hakkı

15) Ahmet, İkra ve Ceyda mahallelerinde bir park olmadığı için rahatça oyun oynayamamaktadır. Onlarda okuldaki arkadaşlarının mahallesindeki gibi parkları olsun istemektedir. Sizce Ahmet, İkra ve Ceyda bu durumda ne yapmalıdır?

- A) Ailelerine mahallerinde park yapmaları için ısrar etmelidirler
- B) Belediyeye dilekçe yazmalıdırlar
- C) Para biriktirmelidirler
- D) Öğretmenine şikayet etmelidirler

16) Yukarıdaki kutucuklarda yer alan haklardan kaç tanesi çocuklara ait haklardır?

- A) 4
- B) 3
- C) 5
- D) 2

17) Aslı'nın hangi hakkı ihlal edilmiştir?

- A) Eğitim hakkı
- B) Yaşama hakkı
- C) Özel yaşamın gizliliği hakkı
- D) Oyun hakkı

Arkadaşım ben sınıfta yokken izinsiz günlüğümü okumuş. Bu durum beni çok üzdü.

Aslı

18) Bir internet haberine göre Dünya genelinde çocuk işçilerin yarısı Afrika'da yer almakta ve her 5 çocuktan biri işçi olarak çalışmaktadır. **Bu habere göre çocuklar hangi hakkını kullanamıyor olabilir?**

- A) Vatandaşlık hakkı
- B) Oyun hakkı
- C) Mülkiyet hakkı
- D) Çalışma hakkı

19) İnsanların sahip olduğu tüm haklarını kullanmasını sağlayan temel hakkı aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

- A) Yaşama hakkı
- B) Seyahat etme hakkı
- C) Eğitim hakkı
- D) Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı

■	Kendimize zarar verecek işlerden ve kötü alışkanlıklardan uzak durmak
▲	Başkalarının düşüncelerini önemsemeden yaşamak
●	Bize verilen görev ve sorumlulukları yerine getirmemek
◆	Kendisini yetiştirip doğru ve iyiye yönelmek

20) Yukarıda sembollerle gösterilen ifadelerden hangisi insanın kendisine karşı sorumluluklarındandır?

- A) ■, ●
- B) ◆, ●
- C) ▲, ◆
- D) ■, ◆

EK-5. İHYD Dersi Tutum Ölçeği

İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler, bu form sizlerin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersine yönelik tutumlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda yer alan maddeleri dikkatli bir şekilde okuyup size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Vereceğiniz cevaplar notla değerlendirilmeyecek olup bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Formu doldurmak için ayıracağınız zaman ve çalışmamıza yapacağınız katkıdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Şube		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Okul						
Yaş						
Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek					
İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI						
1	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi en sevdiğim derslerden birisidir.					
2	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi, günlük yaşamımı kolaylaştıracak bilgiler öğretir.					
3	Seçme şansım olsa insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersini almak istemem.					
4	İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersinin faydasız olduğunu düşünüyorum.					
5	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde işlenen konuları öğrenmekten keyif alırım.					
6	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde zaman çabuk geçer.					
7	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinin konuları bende merak uyandırır.					
8	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde verilen ödevleri zevkle yaparım.					
9	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi ile insanların sahip olduğu hakların neler olduğunu öğrenirim.					
10	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde, sorumluluklarımın neler olduğunu öğrenirim.					
11	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde işlenen konuların gereksiz olduğunu düşünüyorum.					
12	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde öğrendiklerimi günlük yaşamda uygulayabilirim.					
13	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi sayesinde haklarımın ihlal edildiği durumlarda nasıl davranmam gerektiğini öğrenirim.					
14	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde işlenen konuları anlamakta zorlanırım.					
15	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersini heyecanla beklerim.					
16	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine çalışmaktan zevk alırım.					
17	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinin haftalık ders saatleri artırılmalıdır.					
18	İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersi işlenirken sıkılırım.					
19	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi herkes için gerekli bir derstir.					
20	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersini kolayca anlayabiliyorum.					
21	İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine çalışmaktan hoşlanmam.					
22	İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersinde yaptığımız etkinliklere seveceğim katılıyorum.					

EK-6. Uygulama Süreci Ders Planları

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Web 2.0 Uygulamaları ile Desteklenen Yaratıcı Drama Etkinlikleri Ders Planları

Tez uygulama sürecinde yapılacak tüm etkinlikler araştırmacı tarafından yaratıcı drama aşaması doğrultusunda hazırlanmıştır. Uygulamalar sırasında çekilmiş fotoğraflar ve Web 2.0 aracı ile yapılmış ürün fotoğrafları her aşama altında sunulmuştur. Ayrıca öğrencilerin Web 2.0 araçlarıyla yaptıkları çalışmaların bazıları erişim adresi ve QR kod halinde verilmiştir. Bu çalışmalara ulaşmak için erişim adreslerine tıklamanız ya da QR kodu okutmanız yeterli olacaktır.

ETKİNLİKLER

1.HAFTA

❖ Tanışma/Kaynaşma etkinlikleri yaptırılır.

Amaç: Katılımcıların birbirlerinin isimlerini öğrenip sınıf içerisinde kaynaşmak.

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40 dk.

Araç ve Gereçler: Katılımcı sayısı kadar balon, 5-10 tane asetat kalemi, hoparlör, bilgisayar.

SÜREÇ

- 🚩 Öğretmen kendini tanıtır. Yapılacak etkinlikler hakkında bilgi verilir. Ön testler uygulanır. Daha sonra ısınma oyununa geçilir.

Isınma Etkinliği 1:

Tüm sınıfın kendi aralarında kaynaşması ve tanışması amacıyla “Benim adım ..., ... gibiyim.” sözlerinden oluşan bir etkinlik yaptırılır. Tüm öğrenciler halka halinde sınıfın ortasında durur. İsmi söylemek isteyen öğrenci halkanın ortasına geçer ve ismini söyleyip, isminin baş harfiyle başlayan bir nesnenin formunu vücuduyla oluşturur. Tüm sınıf öğrencinin ismini söyler ve o nesnenin formunu oluşturur. İsmi söyleyen öğrenci yerine geçer ve başka bir öğrenci de kendi ismini ve isminin baş harfiyle başlayan nesnenin formunu oluşturur. Örneğin bir öğrenci “Benim adım Eray, elma gibiyim” deyip ellerini yuvarlak yapmışsa tüm öğrencilerde o öğrencinin ismini söyleyip vücuduyla yuvarlak şeklini yapar.

Isınma Etkinliği 2:

Müzikli Balonlar etkinliği yaptırılır.

Tüm öğrencilere birer tane balon dağıtılır. Balonları şişirmeleri ve üzerine isimlerini ve en sevdiği oyunu yazmaları istenir. Daha sonra müzik çalmaya başlar ve öğrenciler balonları havaya atarak karışmasını sağlarlar. Müzik durana kadar amaç, balonların tamamını olabildiği kadar havada tutmak ve yere düşmelerini önlemeye çalışmaktır. Müzik durduğu zaman herkes en yakınındaki balonu yakalayarak, ellerindeki balonun üzerinde ismi yazan kişiyi bulmaya çalışır.

Not: Zamana ve öğrencilerin isteğine bağlı olarak aynı oyun iki-üç tur halinde de oynanabilir.

Etkinlik 3:

Wordwall çark (gülelim-eğlenelim/serbest etkinlik) oyunu oynatılır.

Wordwall'da üzerinde çeşitli yönergelerin yer aldığı (dört heceli bir kelime söyle, en sevdiğin iki hayvanın ismini söyle ve taklidini yap...) çark hazırlanır. Bu çark

etkileşimli tahtada açılır ve bir öğrenci tahtaya çıkıp çarkı çevirir ve belirli bir sürede yönergedekini yapması gerekir.

Worwall gülelim-eğlenelim çarkı erişim adresi: <https://wordwall.net/tr/resource/16465988>

Etkinlik 4:

Son etkinlik olarak öğrencilere uygulama sürecinde yaşadıkları deneyimleri yazmaları için Web 2.0 aracı olan Penzu tanıtılır.

2.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40 dk.

Kazanım: “Hak” kavramını bilir.

Araç ve Gereçler: Tebeşir ya da tahta kalem, hak kartları, bilgisayar.

SÜREÇ

Isınma:

“Haklar Sepeti” oyunu oynatılır. Bunlar; yaşama, özel yaşamın gizliliği, vatandaşlık, kişi dokunulmazlığı, eğitim, düşünce ve ifade özgürlüğü, sağlık, din ve vicdan özgürlüğü hakkıdır.

Çocuklar aralarında bir ebe seçerler. Öteki çocukların hepsi halka olur. Her birine hak ismi verilir. Bastıkları yerin kaybolmaması için ayaklarının etrafına tebeşir yardımı ile çember çizilir. Ebe halkanın ortasında durur ve ebenin yeri yoktur bu yüzden ebe açıkta kalan yeri kapıp kendine yer bulmaya çalışacaktır. Hak ismi verilen öğrencilerin adları sesli olarak birkaç kez söylenir. Ebe iki hak ismi söyler. İsimleri söylenen çocuklar, yerlerini ebeye kaptırmadan koşarak yer değiştirmeye çalışırlar. Ebe tüm çocukların yerlerinin değiştirmesini isterse “Haklar Sepetiii” diye bağırır. Ebe isimlerini söylediği ya da “Haklar Sepeti” dediği anda yeri boşalan birinin yerini kapmaya çalışır. Yer kaparsa ebelikten kurtulur kapamazsa ebeliği sürer.

Canlandırma:

Öğrenciler çember şeklindeyken 1,2,3,4,5 diye sayılır ve öğrencilerin her beş kişide bir grup olmaları istenir. Her bir gruba canlandırma yapmaları için yeterli hareket alanı sağlanır. Öğrencilere “Çocuklar her grup bir ülkeyi temsil ediyor. Bunlar sizin kendi ülkeniz olacak içerisinde sizler yaşayacaksınız. Bu yüzden sizden ülkenize bir isim bulmanızı istiyorum ülkenize bir isim bulurken bir önceki oyunda oynadığımız hak isimlerinden yararlanabilirsiniz” denir ve öğrencilere 1 dk. süre verilir. Öğrenciler ülke isimlerini bulduktan sonra neden o ismi verdikleri sorulur. Her toplumda olduğu gibi sizin ülkenizde de çocuklar olacak. Bütün çocuklar gibi bu çocuklarında doğuştan gelen temel hakları var. Bu hakların özellikleri nelerdi? (Hatırlatma yapılır). Ben hakları çeşitli kartlara yazdım. Kartları size vereceğim fakat tüm ülkelere aynı sayıda vermeyeceğim. Sekiz hak kartından 1.gruba 8, 2.gruba 6, 3.gruba 4, 4.gruba 2 tane hak kartı vereceğim. Hangi hakları seçeceğiniz sizin kararınız. Bu haklar ülkenizde geçerli olacak ve

toplumdaki kişilerin temel hakları olacak.”. Çocuklar hak kartlarını seçer. “Hak kartlarınızı seçtiğinize göre artık bunlar sizin ülkenizde geçerli ve bireye ait haklar oldu. Bu haklarla o ülkede yaşayan bir çocuğu canlandırmanızı istiyorum” denir ve çocuklardan canlandırma yapımları istenir.

Canlandırma sonrası değerlendirme amacıyla öğrencilere şu sorular yöneltilir:

- Çocuklar hak kartlarınızı neye göre seçtiniz?
- Hak kartlarınızın sınırlı olması size neler hissettirdi?
- Hakların hepsini kullanamayınca nasıl sorunlar yaşadınız?
- Tüm hakların verildiği gruba, sizler tüm haklarınızı kullanırken neler hissettiniz?

Değerlendirme:

Öğrencilere Pixton Web 2.0 aracında hangi tür etkinlikler yapıldığı anlatılır. Öğrencilerle hep birlikte karikatür yapılır. Pixton da eğitimci tarafından oluşturulan sınıfa öğrenciler dâhil olurlar ve isim kodlarıyla giriş yapar. Böylece öğrencinin yaptığı karikatürler eğitimci tarafından görülebilir.

4/A sınıfının Pixton Web 2.0 aracında öğrencilerin kendi karakterleriyle yapılmış fotoğrafı:

Bir öğrencinin eğitim hakkına yönelik “Pixton” Web 2.0 aracı ile yaptığı çizgi roman:

3.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40 dk.

Kazanım: “Özgürlük” kavramını bilir.

Araç ve Gereçler: Renkli tüyler, bilgisayar, yazıcı

SÜREÇ

Isınma:

Bülbül Kafeste Oyunu oynatılır.

Çocuklar el ele tutuşarak bir halka oluştururlar. Bu halka bülbül kafesi olur. Öğretmen, çocuklar arasından iki-üç "bülbül" seçer. Bülbüller kafes içinde dolaşırlar. Oyun sırasında, halkadaki çocuklar, "bülbül kafeste" sözlerini yineleyerek ve ellerini (halkayı bırakarak) çırpmaya başlarlar. Bu sırada bülbüller halkadan çıkmaya çalışırlar. Halkadaki çocuklar, bülbülleri kafesten dışarı çıkarmamak için (bülbül nereden çıkmak istiyorsa oradaki çocuklar) hemen birbirlerinin ellerini tutarlar, kafesin açık yerini

kapatırlar. Kafesten (arkadaşlarının kolları, bacakları arasından) kaçabilen bülbüller oyunu kazanmış olurlar.

✚ öğrencilere özgürlük kavramını çağrıştıran bu oyundan sonra canlandırma aşamasına geçilir.

Canlandırma:

Öğrencilere reng renk tüyler verilir. *“şimdi bir tüy olduğunuzu hayal edin reng renk birbirinden farklı tüyler... Bu tüyler müzik başladığı andan itibaren uçmaya başlayacak ve istediği yerlere gidebilecek... şimdi bu tüyler dans etmeye başlasın, gökyüzünde, bulutların üstünde özgürce uışsun... Gitmek istedikleri yerlere usunlar ve yere konsunlar”* müzik durdurulur. *“Bu tüyler  zg r olunca nerelere gitti? Nereleri gezdi ve gördü?”* diye sorulur. Çocuklardan cevaplar alınır. Bu tüyler yere konunca elinde torba olan bir kişi öğrencilere (tüylere) dokunmaya başlar. Dokunulan tüy olduğu yerde kalır ve torbanın içerisindeki bir tüy gibi hareketler yapar. Bu kısımda süreç şöyle devam eder: *“şimdi de bu tüyler yere kondu, olamaz tüyleri bir torbaya topluyorlar... Ah bütün tüyler torbaya alınıyor. Ne olacak şimdi torbanın ağzı da bağlandı. Torbadan çıkmaya çalışın tüyler, hareket edin. Torbadan çıkmayı başarabiliyor musunuz? Olamaz yeni tüylerde geliyor çok sıkıştık... Bu torbadan nasıl kurtulacağız?”* deyip çocuklardan fikir alınır. Daha sonra torbanın ağzı açılır ve tüylerin özgürlüğüne tekrar kavuşması canlandırılır.

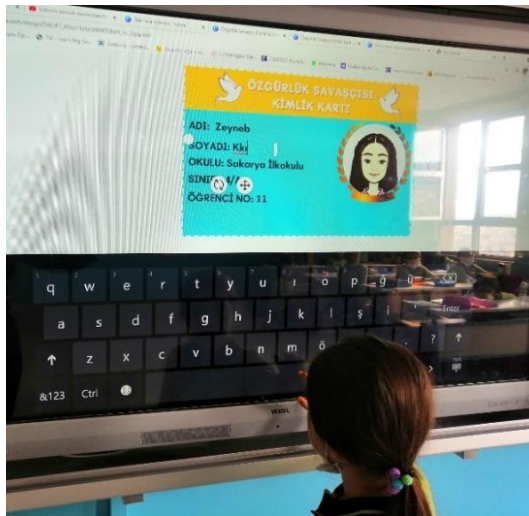
Değerlendirme amaçlı çocuklara şu sorular sorulur:

- Çocuklar özgürce dolaşan tüyler nasıl duygular hissediyordu?
  - Peki, torbanın içindeyken neler düşünüyordunuz ve nasıl duygular hissediyordunuz?
- ✚ Öğrencilerin tüyleri ile birer ayraç yapılır. Bu ayraçların bir yüzünü öğrenciler tüylerle süsler, diğer yüzüne insan hakları ile ilgili tanınmış insanların sözleri yazar. Böylece etkinlikle ilgili mutluluk verici bir hatıra kalır.

Değerlendirme

“Özgürlük” kavramı ile ilgili Web 2.0 araçlarından Canva’da hazırlanan “Özgürlük Savaşçısı Kimlik Kartı” öğrenciler tarafından doldurulur. Bu kartların matbaa da basımı gerçekleştirilir ve kartlar öğrencilere verilir. Böylece öğrencilerde özgürlüğe yönelik görev bilinci oluşturulur.

4.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40 dk.

Kazanım: Y.4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.

Araç ve Gereçler: Fotoğraf, bilgisayar

SÜREÇ

Isınma

Ritim Oyunu

Grup daire olur. Ebe bir ritim verir ve grubun takip etmesini ister. Gruba tek tek yaptırılır. Daha sonra grup hep beraber yapar. Ritim ve ritim hareketleri şunlardır:

- İki kez parmak tıklat (tigali-tigali)
- İki kez el çırp (şak-şak)
- İki kez elleri dizlere vur (pigali-pigali)
- İki kez el çırp (şak-şak)
- Bir kez parmak tıklat (tigali)
- Bir kez el çırp (şak)
- Bir kez elleri dizlere vur (pigali)
- Bir kez el çırp (şak)
- Bir kez el tıklat (tigali), dize vur (pigali), el çırp (şak)
- Tigali tigali şak şak pigali pigali şak şak tigali şak pigali şak tigali pigali şak

Canlandırma

Sınıf 5 kişilik gruplara ayrılır. Etkileşimli tahtadan bir fotoğraf açılır. Fotoğraf, kazanıma yönelik öğretmen tarafından seçilmiştir. Öğrencilere bu fotoğraftaki çocuğun yerine geçmelerini adının ne olduğunu, nerede yaşadığı, kaç yaşında olduğu gibi yaşantısını hayal etmeleri ve bu fotoğraftan sonra çocuğun ne yaşadığı ile ilgili kısa bir rol yapmaları istenir.

Canlandırma aşamasına yönelik kısa bir değerlendirme yapmak amacıyla öğrencilere şu sorular sorulur:

- Bu çocuk kim? Adı ne, nerede yaşıyor, kaç yaşında, okula gidiyor mu? gibi kimliğini canlandığı çocuğun yaşantısı ile ilgili bilgiler alınır.
- Bu çocuk şu an ne hissediyor?
- Yaşıtlarının sahip olduğu haklara sahip mi?
- Bu haklar onun yaşantısını kısıtlıyor mu?

Değerlendirme

Kazanımın değerlendirmesi olarak Web 2.0 aracı olan Padlet'te bir pano hazırlanır. Öğretmen, öğrencilere bu panonun bağlantı adresini gönderir ve öğrenciler bu bağlantı ile panonun bulunduğu sayfaya erişim sağlar. Böylece konuya yönelik fikirlerini ve düşüncelerini aktif olarak paylaşabileceği bir değerlendirme süreci yaşar.

Öğrencilerin konuya yönelik Padlet'te yaptığı panoya erişim linki:

<https://padlet.com/zhruc131/Bookmarks>

5.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40

Kazanım: Y.4.2.6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir. Y.4.2.7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir

Teknikler: Doğaçlama

Araç ve Gereçler: Bilgisayar, hoparlör,

SÜREÇ

Isınma:

Öğrenciler sınıfın ortasında yüzleri sınıf tahtasına dönük şekilde yer alırlar. Etkileşimli tahtada “Robot J2” şarkısı açılır. Videodaki dans hareketleri sınıfça yapılır. Böylece öğrencilerin derse yönelik dikkati çekilmeye çalışılır. Sonra “Robot-Hak” oyunu oynatılır.

Robot-Hak Oyunu

Sınıf ikişer kişilik gruplara ayrılır. Bu aşama da öğrencilerden robot taklidi yapmaları istenir. Fakat bu robotu yönlendiren kişi bir insandır. Robot sahibi yönergeler verir ve bu yönergeler doğrultusunda robot hareket eder. Robot, sahibinin söyledikleri dışında hiçbir şekilde hareket edemez, yürüyemez ve konuşamaz. Robot sahibi ise etik kurallar çerçevesinde ne derse onu yaptırır. Daha sonra roller değişir ve bu sefer robot olan öğrenci sahip, sahip olan öğrenci robot olur. Robot-hak oyunu ile ilgili öğrencilerin duygu ve düşünceleri alınır. Bu oyundaki amaç, haklarına saygı gösterilmeyen insanların hissettiklerini robot oyunu ile öğrencilere fark ettirmektir.

Canlandırma

Yaratıcı dramanın bu aşamasında “Düşünce Tüneli” tekniği kullanılır. Bu teknik karakterin hayatında bir ikilem ya da seçim yapması gerektiğinde kullanılır. Öğrenciler karşılıklı olarak bir koridor şekli oluşturur. Karar vermesi gereken karakter koridorda yavaş yavaş yürürken öğrencilerin her biri farklı duygu ve düşüncelerini yansıtan birer cümleler söyleyerek karakterin vicdanının sesi olurlar. Öğrencilere farklı durumlar verilir. Bu durum sonucunda nasıl karar alacakları “Düşünce Tüneli” tekniği ile belirlenir.

Durum 1: Teneffüsün bitmesine az kalmıştır. Çok susadığınız için kantine gidip su almanız gerekir. Kantinde sırada bekleyen öğrenciler vardır bu durumda ne yaparsınız?

Durum 2: Çok yakın arkadaşınızın günlüğü olduğunu gördünüz. İçinde yazanları çok merak ediyorsunuz bu durumda ne yaparsınız?

Durum 3: Öğretmeninizin ders esnasında cevabını bildiğiniz bir soru sordu. Sizi değil de başka bir arkadaşınıza söz hakkı verdi. Bu durumda ne yaparsınız?

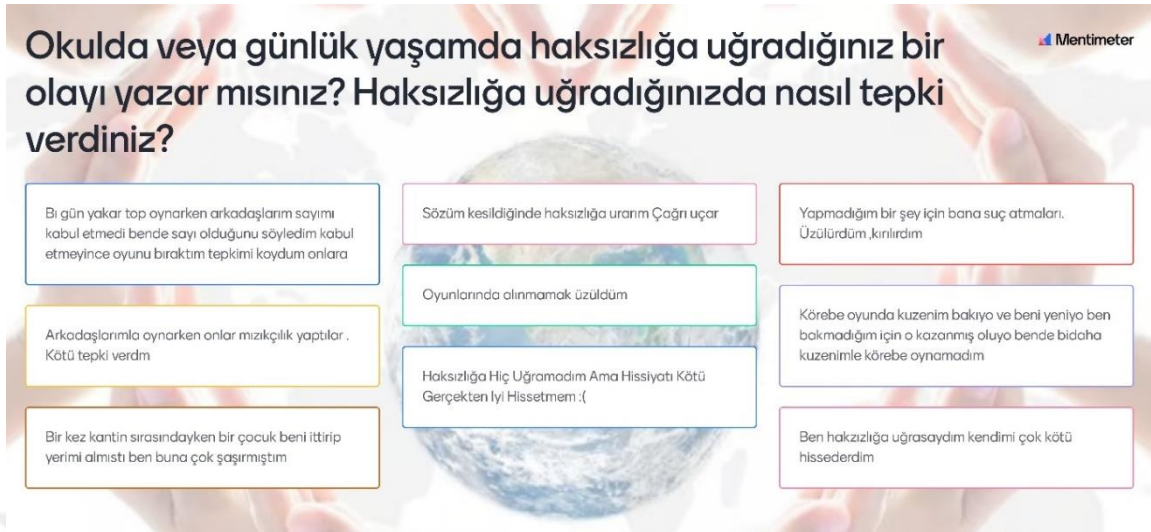

Değerlendirme

“Mentimeter” Web 2.0 sıfır aracı ile öğrencilere hak ve özgürlüklere saygılı davranma konusunda açık uçlu bir soru sorulur.

Mentimeter Web 2.0 aracı ile kazanıma yönelik sorulan soruya öğrencilerin verdiği cevaplar:

6.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40

Kazanım: Y.4.2.4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.

Araç ve Gereçler: Bilgisayar, hoparlör, kâğıt, kalem, boya kalemi

SÜREÇ

Isınma:

“Wheel of Names” Web 2.0 aracı ile hazırlanan duygu ifadeleri çarkı etkinliği oynatılır. Bu çark üzerinde mutlu, üzgün, kızgın gibi dokuz adet duygu ifadesi yer almaktadır. Öğrenci tahtaya çıkıp bu çarkı çevirir hangi duygu ifadesi geldiyse kısa süre içerisinde onu gerçekleştirmesi beklenir. Öğrenci duygu ifadesini gerçekleştirdince sınıfça alkışlanır.

Whale of Names ile yapılan duygu ifadeleri çarkı: <https://wheelofnames.com/w5t-c5x>

Bu etkinliğin ardından öğrencilere “Calimero-Ama bu haksızlık öyle değil mi?” çizgi filmi izletilir.

Canlandırma

Öğrenciler rastgele 5 kişilik gruplara ayrılır. Bu aşamada öğrencilerden 15 dk. içerisinde bir hikâye yazmaları istenir. Her grup yaratıcılıklarını kullanarak istediği gibi bir hikâye yazabilirler. Fakat bu hikâye de “Ama bu haksızlık. Öyle değil mi?” cümlesinin geçmesi gerekmektedir. Hikâye yazımı bittikten sonra öğrencilere 5 dk. süre verilir ve yazdıkları hikâyeyi canlandırmaları istenir. Canlandırma aşamasını değerlendirmek amacıyla öğrencilere şu sorular sorulur:

- Yazdığımız hikâyede haklarınız ihlal edildiğinde neler hissettiniz?
- Haklarınızı ihlal eden kişilere karşı hangi duyguyu beslediniz?

Değerlendirme

Bu aşamada öğrencilerin yazdıkları hikayeler “Storyjumper” Web 2.0 aracı ile dijital hikayelere dönüştürülür.

*Bu aşama biraz uzun sürdüğü için ek ders ile dijital hikâye kitabı tamamlanmıştır.

Öğrencilerin yazdığı hikayelerden oluşan dijital hikâye kitabı erişim adresi:

<https://www.storyjumper.com/book/read/117957602/61b34b7874587>

7.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40

Kazanım: “Sorumluluk” kavramını bilir.

Y.4.2.2. İnsan olma sorumluluğunu taşımanın yollarını açıklar.

Araç ve Gereçler: Bilgisayar, hoparlör, kâğıt, kalem, boya kalemi

SÜREÇ

Isınma:

Sınıf dört gruba ayrılır. Bu gruplara sorumluluk ile ilgili kelime bulmaları ve bu kelimeleri karşı takıma anlatmaları istenir. Öğrenciler bu kelimeleri konuşmadan sadece hareket, jest ve mimiklerle anlatırsa o grup puan kazanır. Hangi grup en çok puan kazanırsa günün yıldız grubu seçilir.

Canlandırma

Bu aşamada öğrencilerle fotoğraf karesi tekniği kullanılır. Öğrenciler iki gruba ayrılır. Gruplara, kişinin kendine, çevresine, arkadaşlarına ve insanlığın ortak mirasına karşı sorumluluklarını çağrıştıracak kelimeler (piknik alanı, mutlu ağaçlar, temiz çevre ve piknik yapan aile, heykel vb.) söylenir.

Değerlendirme

Değerlendirme aşamasında öğrencilerden “sorumluluklarımız” konulu resimler çizmeleri istenir (Öğrenciler resim çizerken bilgisayardan fon müziği açılabilir). Öğrencilerin çizdikleri resimler taratılarak “Artsteps” Web 2.0 aracında sanal bir sergi düzenlenir. Böylece öğrencilerin ortaya çıkardıkları ürünler diğer insanlar tarafından da sanal bir ortamda sergilenip etkili ve kalıcı hale getirilir.

Artsteps’te yapılan serginin erişim adresi:
<https://www.artsteps.com/embed/628cc9a71679161cf15e0fb6/640/360>

8.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40

Kazanım: Y.4.2.1. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder.

Araç ve Gereçler: Türk bayrağı, bilgisayar, hoparlör, kâğıt, kalem, boya kalemi

SÜREÇ

Isınma

Öğrenciler ikili sıra olup, ellerindeki Türk bayraklarını sallayarak marş ile sınıfa girerler. Öğretmen, sağ-sol-ileri-selam ver komutlarıyla öğrencilere yönergeler verir ve sınıf içerisinde marş yürüyüşü yapılır. Öğrenciler, 2 dk. boyunca sınıfta düzenli bir şekilde yürürler.

Canlandırma

Kurtuluş mücadelesinde Türk Milleti'nin mücadelesini anlatan kısa bir animasyon izletilir. Öğrenciler animasyonu izlerken, video yarıda kesilip, öğrencilerden devamını doğaçlama yapmaları istenir.

Doğaçlama

Köydeki bütün genç erkekler cepheye savaşmaya gitmiştir. İnebolu'dan Kastamonu'ya cephane taşımak için halktan insanlar çağrılmaktadır. İnsanlar kadınlar ve çocuklar cepheye gitmek için hazırlanıyor. Anneler yavrularından ayrılmak istemiyor fakat cephaneye de mermi taşınmak zorundadır.

1.Kişi: Evde bebeği ve iki çocuğu ile yaşayan Şerife Bacısın.

2.Kişi: Siz evin işlerine yardımcı olan iki kız kardeşsiniz.

3.Kişi: Biri 13 yaşında erkek çocuk, diğeri 6 yaşında bir kız çocuğu

4.Kişi: Sen 3 yetim torununa bakmak zorunda olan bir ninesin.

5.Kişi: Sen savaşta gazi olmuş 15 yaşında bir delikanlısın.

Bunun gibi doğaçlamalar verildikten sonra değerlendirme amaçlı çocuklara şu sorular sorulur:

- Doğaçlama yaparken nasıl duygular hissettiniz?
- Cepheye giderken neler düşündünüz?

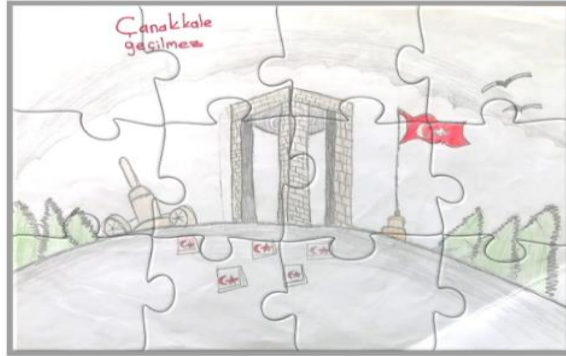
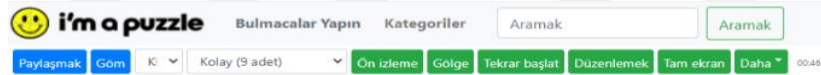
- Videodaki Şerife Bacı neler hissetmiş olabilir?
- Türk Milleti ülkeyi neden savunmuş olabilir? (Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiye vurgu yapılır).
- Eğer cephane taşımaya gitmeyip evde saklansaydın ne olurdu? Sorumluluğunu yerine getirmiş olur muydun?
- Kime karşı sorumluluğunu yerine getirmemiş olurdun?

Değerlendirme

Öğrenciler, 4 kişilik gruplara ayrılır. Her gruptan Türk Milleti'nin Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği mücadele konusu ile ilgili bir afiş hazırlamaları istenir.

Daha sonra öğrencilere “I’m a puzzle” Web 2.0 aracı tanıtılır. Bu araç ile öğrencilerin yaptıkları afişler birer yapboz formuna dönüştürülür.

I am a Puzzle uygulamasında öğrencilerin yaptığı afişten oluşan yapbozun erişim adresi: <https://im-a-puzzle.com/share/f4bcab8c964aa0b.jpeg>

I am a Puzzle uygulamasında öğrencilerin yaptığı afişten oluşan yapbozun erişim adresi: <https://im-a-puzzle.com/share/4b7eafb466ea9df.jpeg>

9.HAFTA

Ders: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi

Ünite: Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sınıf: 4

Sayı: 10-20 kişi

Önerilen Süre: 40+40

Kazanım: Y.4.2.5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir.

Araç ve Gereçler: Etkileşimli tahta

SÜREÇ

Isınma

Yürüyerek ısınma

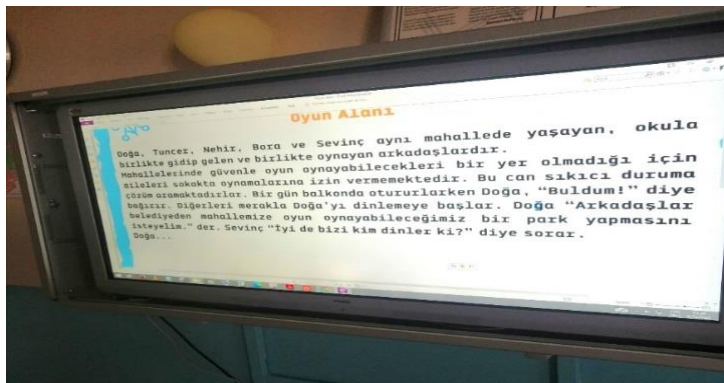
Öğrenciler sınıfın ortasında durur. Müzik eşliğinde liderin yönergesine göre yürümeye başlar. Lider:

-Çamurda, sırtında yük varmış gibi, sıcak kumlarda, yürümeye yeni başlamış bebek gibi, topallayarak, buz üzerinde, robot gibi, cam kırıklarının üzerinde, çöplerin arasında, ezilmiş domateslerin üzerinde, ayaklarında topuklu ayakkabı ile, huzurlu, korkmuş, neşeli, sinirli, vb. halde yürümeleri için yönergeler verir. Öğrencilerle birlikte bu yönergeler uygulanır.

Canlandırma

Bu aşamada “yarım kalmış materyaller” tekniği kullanılır. Sınıfa tamamlanmamış fotoğraf, yazı veya şema sunulur. Öğrencilerin görevi bunları tamamlamak veya bitmemesine sebep olan problemi çözmektir. Öğrenciler, dört gruba ayrılır. Öğrencilere yarım kalmış hikâye ve resim verilir. Bu hikâyenin konusu savaşın içinde kalmış çocuğun yazdığı bir günlük ya da resim olabilir. Öğrencilere bu aşama ile ilgili şu sorular sorulabilir;

- Sizce bu yazı/resim yazan veya yapan kişi bunlardan önce ne yapıyordu?
- Bu yazı/resim neden yarım kalmış olabilir?
- Bu resim/yazıyı tamamlarken neler hissettiniz?
- Bu kişi sahip olduğu hakları kullanabiliyor muydu?

Değerlendirme

“Chatterpix” Web 2.0 aracı kullanılır. Öğrenciler, kendi resimleri ya da avatarlarını konuşarak hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği ya da kısıtlandığı durumlarda ne gibi sorumluluklar üstlenebileceğini bu Web 2.0 aracı ile söyleyebilir.

Bir öğrencinin Chatterpixte yaptığı etkinliğin adresi:
[https://dosya.co/pxrkrdx2e635/WhatsApp_Video_2022-05-24_at_01.13.21_\(1\).mp4.html](https://dosya.co/pxrkrdx2e635/WhatsApp_Video_2022-05-24_at_01.13.21_(1).mp4.html)

10.HAFTA

Sontestler uygulanır.

(1)

ÖZGEÇMİŞ

